

REPORTAŽA OŠ VJEKOSLAVA PARAĆA, SOLIN

**NI NEDOSTATAK PROSTORA NE
SPRJEČAVA NAS DA UČENICIMA
PRUŽIMO ŠTO VIŠE**

PRATITE NAŠE
DIGITALNE
SADRŽAJE

75 godina školske novine

Broj 15-16 (3394-3395) • Godište LXXVI. DVOTJEDNIK ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE, ZNANOST I KULTURU ISSN 0037 - 6531 • UDK 37 (05)''530.1''
Zagreb, 22. travnja 2025. Cijena 2,52 €

**TEMA BROJA – ULOGA KNJIŽNIČARA U KULTURNOJ
I JAVNOJ DJELATNOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA**

STRUČNJACI KOJI POVEZUJU UČENIKE, UČITELJE I ŠIRU ZAJEDNICU U BROJNIM AKTIVNOSTIMA

Područje kulturne i javne djelatnosti otvara stručnim suradnicima knjižničarima nebrojene mogućnosti za izražavanje kreativnosti, razvoj organizacijskih i komunikacijskih vještina te jačanje suradnje i koordinacije s učenicima, nastavnicima i ostalim sudionicima uključenima u ovu djelatnost. Svaki školski knjižničar, bilo u osnovnoj ili srednjoj školi, ima ključnu ulogu u povezivanju učenika, nastavnika, stručnih suradnika i šire zajednice raznolikim kulturnim aktivnostima. Svojom jedinstvenošću i posebnostima pridonosi prepoznatljivosti i vidljivosti škole, ne samo u lokalnoj i regionalnoj zajednici, već i izvan njezinih okvira

DRŽAVNO NATJECANJE UČENIKA STRUKOVNIH ŠKOLA „WORLDSKILLS CROATIA 2025.”

**IMPRESIVAN SPOJ ZNANJA,
VJEŠTINA, INOVACIJA I ENTUZIJAZMA**

IZ SADRŽAJA

VREMEPLOV ŠKOLSKIH NOVINA 1950. – 2025.
**Sanda Ham – važni prinosi
samosvojnosti hrvatskog
jezika**
STR. 10-11

RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
Mali čuvari velikoga planeta
STR. 14-15

REFLEKSIVNA PRAKSA I SURADNJA
ODGOJITELJA U eTWINNING PROJEKTIMA (2)
**U potrazi za osobnom
kreativnošću**
STR. 16-17

U SPOMEN
VLADIMIR JURIC
(26. KOLOVOZA 1937.
– 10. TRAVNJA 2025.)
**Jedinstven i
neponovljiv
čovjek i
profesor**
STR. 23

HOTELIJERSKO-TURISTIČKA ŠKOLA I EUROPSKI
CENTAR ZA MODERNE JEZIKE VIJEĆA EUROPE
**Podrška višejezičnim
učionicama**
STR. 24

UJEDINJENO KRALJEVSTVO
UTJECAJ PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA MLADE
**Generacija čija je
svakodnevnica – neizvjesnost**
STR. 36-37

MEĐU NAMA
BESKRAJNI DAN

Prije točno dvije i pol godine, 22. listopada 2022. godine, na zagrebačkom Trgu bana Jelačića bio je veliki prosvjed na kojemu su se okupile odgojiteljice, stručne suradnice i ravnateljice dječjih vrtića iz svih krajeva Hrvatske. Ključni je zahtjev prosvjednika bio da se Vlada odnosno država uključi u financiranje sustava predškolskog odgoja i obrazovanja. Naime, još krajem 2021. godine oko 160 gradova i općina podržalo je inicijativu Sindikata radnika predškolskog odgoja i obrazovanja prema kojoj bi država snosila trošak ekonomske cijene vrtića za svako dijete. Inicijativu koja podrazumijeva ukidanje decentralizacije predškolskog odgoja i obrazovanja već tada su podržali i gradonačelnici Splita, Rijeke, Pule, Karlovca, Varaždina, Vukovara, Petrinje, Dubrovnika te niza manjih gradova. Promjenu koja bi značila veliko rasterećenje lokalnih proračuna podržala je i Zajednica općina Hrvatske. Sindikat je, naime, još tada zaključio da je najveći problem predškolskog odgoja njegovo financiranje: niz općina izdvaja oko trećine svojih proračuna za plaće zaposlenika u vrtićima, održavanje zgrada i subvencije roditeljima, odnosno znatno participiraju u ekonomskoj cijeni vrtića. No, vraćanje vrtića pod okrilje države omogućilo bi ne samo pridržavanje propisanih pedagoških standarda, već i ulaganje u prostor i smanjenje razlika u plaćama sve deficitarnijega kadra, odgojitelja u vrtićima.

– Tražimo poštovanje svih zakona koji propisuju rad ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Tražimo da se država uključi u financiranje dječjih vrtića, a da je pri tome mjerilo dijete, a ne indeks razvijenosti grada ili općine. Tražimo da se plaće djelatnicima isplaćuju prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju. Zakon, naime, propisuje da je plaća zaposlenika u dječjim vrtićima istovjetna plaći učitelja u osnovnim školama, što se u praksi ne provodi. Sramotno je, tvrdili su organizatori tadašnjeg prosvjeda, da plaće u nekim vrtićima odstupaju i do 30 posto od zakonskih.

Posljedica su prenatrpane grupe u neodgovarajućim prostornim uvjetima, u kojima, tvrde u Sindikatu, djeca nisu sigurna. Upozoravaju na sve veći odljev djelatnika iz sustava predškolskog odgoja te nedostatak stručnoga kadra, jer vrtićima je i prije

IZ RAVNATELJSKOGA KUTA
CEZAROV POUČAK

Proteklih dana u mnogim školama diljem zemlje ponovno su dominirale brojke. Ne one uobičajene učeničke ocjene na koje su svi navikli, već znamenke koje su prezentirali sindikati i Ministarstvo. Štrajkovi su unijeli statistički „nemir“, izvještaji su bili dijametralno suprotni, osobito sada kod cirkularnih „epizoda“. Čelnici sindikata hvalili su se angažiranošću i velikim odazivom (kao i podrškom onih koji nisu njihovi članovi), a djelatnici krovne institucije isticali puno manji broj štrajkaša. Oni racionalniji reći će da je istina (kao i obično kad su posrijedi dvije suprotstavljene strane) – negdje u sredini.

Brojke će dominirati i dolazećeg petka kad je najavljen veliki prosvjed na Trgu bana Jelačića u Zagrebu. Pomno će se evidentirati oni koji su pristigli iz svih krajeva Hrvatske kako bi izrazili svoje nezadovoljstvo postojećim, a možda će netko (kao u ne tako davnim vremenima) pokušati minorizirati cjelokupni događaj tvrdnjama o „čekanju tramvaja“ ili „fešti“. Ne treba zaboraviti da je prije nekoliko dana na istome mjestu održan prosvjed odgojitelja, čime se jasno iskazuje da u sustavu nije baš sve obojeno ružičastim tonovima...

U napetim tjednima „vagale“ su se izjave glavnih aktera uključenih u štrajk, crtali stupičasti grafikoni pojedinih djelatnosti, zgražalo nad podacima da savjetnici za trening i obuku konja imaju veći koeficijent od učitelja te da je pojedinim državnim tajnicima povećanje plaće u rangu s mjesečnim primanjima onih koji svakodnevno staju pred učenike.

PIŠE
Marijan Šimeg
/////

dvije i pol godine baš kao i danas nedostajalo više od pet tisuća odgojitelja, dijelom zbog malih upisnih kvota na sveučilištima, dijelom zbog odljeva kadrova iz predškolskih ustanova. Zvanje odgojitelja nije više atraktivno ni isplativo. Kao moguće rješenje resorno ministarstvo ponudilo je prekvalifikaciju učitelja razredne nastave u odgojiteljice, ali mala je vajda od toga, jer nitko nije studirao razrednu nastavu da bi mijenjao pelene mališanima u jaslčkoj skupini. Barem bi to mnogima trebalo biti posve jasno.

I beskrajni dan se ponavlja, jer 12. travnja na istome mjestu, glavnom zagrebačkom trgu okupila se ista ekipa sa zahtjevima istovjetnima onima od prije dvije i pol godine. Ministar Fuchs stao je na stranu prosvjednika i dao im punu podršku, jer mu je cilj zaštititi djelatnike dječjih vrtića od proizvoljnog određivanja plaća koje čine gradonačelnici i načelnici općina te postići ujednačenost primanja odgojitelja u cijeloj Hrvatskoj. Ministar Fuchs uputio je svim gradonačelnicima i načelnicima općina kao vlasnicima i osnivačima dječjih vrtića dopis u kojem ih upozorava da su dužni pridržavati se članka Zakona i Državnog pedagoškog standarda te da zaposlenicima dječjih vrtića moraju isplaćivati plaću koja ne može biti niža od plaća zaposlenih u osnovnim školama.

Istina, jedinicama lokalne samouprave zakonom je propisana raspodjela novca koji prikupe, a onaj ogroman dio tog kolača odnosno prihoda poreza na dohodak koji je gotovo 90 posto kao i ostale izvorne prihode jedinice lokalne i područne samouprave mogu namijeniti i financiranju predškolskog odgoja, odnosno dječjih vrtića. Izgleda da je u svemu ključna riječ MOGU. Ali ne moraju, ako ne žele. Mogli su na razini lokalne samouprave to učiniti i 2022. pa i prije, ali očito nisu, a kako su kod nas zakoni poput žvake, svatko ih rasteže i tumači kako mu odgovara pa u mnogim sredinama ima novca za službene automobile, ali ga nema za plaće djelatnika u predškolskom, barem ne onakve kakve bi prema slovu zakona morale biti. A kazne pripriječene za one koji zakon ne poštuju smiješno su niske – od 1000 do 2000 eura – pa i dalje najveću štetu imaju djelatnici u vrtićima, a ne njihovi osnivači.

Pričekajmo još dvije i pol godine, možda se nešto i promijeni. Drastično.

PIŠE
Igor Matijašić, ravnatelj
OŠ Milana Langa, Bregana
/////

Trebalo je, naravno, organizirati i nastavu – roditelji nisu unisono podržali štrajk kao prije nekoliko godina, a ni djelatnici u školama nisu bili sasvim jedinstveni. Članovi jednog sindikata jasno su izrazili protivljenje, a oni koji nisu sindikalno aktivni ostali su na vjetrometini pitajući se kome će se priključiti. Dodatni „uteg“ svemu bila je i promptna odluka Vlade o neplaćanju dana provedenih u štrajku.

Naravno da ponovno treba istaknuti i činjenicu da se sve ovo odvija baš uoči lokalnih izbora pa su mnogi dojučerašnji kandidati anonimci (koji su se baš sada sjetili teškog položaja prosvjetara) iskoristili situaciju za populističke izjave od kojih se mnogim djelatnicima škola vjerojatno diže kosa na glavi. Ako se zna da je ovo i razdoblje kad se u pojedinim školama održavaju izbori za članove školskog odbora, jasno je da atmosfera nipošto ne može biti idilična.

Završni „matematički račun“ posve je jasan – iako nas svakodnevne vijesti o aferama pojedinih aktera javnog života gotovo uvjeravaju da je Hrvatima najdraža operacija oduzimanje, iako će se danima nakon što sve završi zbrajati dobrobiti i štete, iako će pojedini sindikati zadovoljno trljati ruke množenjem svojih članova, neminovno je da će se ponegdje školsko ozračje narušiti, a zbornice dodatno podijeliti.

Je li to sve u skladu s glasovitom „divide et impera“ i odgovara li nekome baš takva situacija, ostaje za vidjeti...

DVOTJEDNA KRONIKA

„SVJESNI SMO DA SMO NEVIDLJIVI...”

PONEDJELJAK, 7. TRAVNJA

U cirkularnom štrajku u osnovnim i srednjim školama, na fakultetima i institutima u Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Ličko-senjskoj županiji u ponedjeljak je sudjelovalo oko 3900 zaposlenika, ustvrdili su sindikalni čelnici koji ocjenjuju da je štrajk uspio. Ministarstvo isporučuje drukčije brojke: u štrajku je bilo 2357 djelatnika odnosno njih 20,69 posto.

UTORAK, 8. TRAVNJA

U dvorani Starogradske vijećnice gradonačelnik Zagreba Tomislav Tomašević i predsjednik Gradske skupštine Joško Klisović, prigodom Svjetskog dana Roma, 13. put zaredom, dodijelili su stipendije učenicima i studentima pripadnicima romske nacionalne manjine.

SRIJEDA, 9. TRAVNJA

Četvrti cirkularni štrajk održan je u školama i na visokim učilištima Varaždinske, Međimurske i Koprivničko-križevačke županije, u organizaciji triju (od četiri) sindikata obrazovanja i znanosti, a pod egidom borbe za položaj u društvu. Prema podacima sindikata štrajkalo je više od 3000 djelatnika, a prema Ministarstvu – njih 2062, odnosno 26 posto.

– Uz impresivnu ceremoniju i veličanstvenu atmosferu u prisustvu natjecatelja, mentora, ravnatelja škola, domaćih i inozemnih uzvanika te predstavnika poslodavaca, u Zagrebu je svečano otvoren WorldSkills Croatia 2025., najveći događaj strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj i regiji.

ČETVRTAK, 10. TRAVNJA

Mogućnost da višednevni štrajk u školama sindikati organiziraju u lipnju, kada oko 29 tisuća učenika polaže ispite državne mature, ministar Fuchs nazvao je neodgovornim i ružnim. Kada sindikalni čelnici kažu da će udariti kada najviše boli, očigledno ciljaju na državnu maturu. Ako to naprave, pokazat će apsolutnu neosjetljivost što se tiče djece i cijelog sustava. „Ako radite takav zahvat, to se može smatrati nečim za što ne želim rabiti grubu riječ, time ćete srušiti kompletan sustav upisa na visoka učilišta, napraviti ogromne probleme informatičkom sustavu evidencije i praćenja državne mature i upisa. To smatram, blagim riječima, neodgovornim i ružnim od sindikalne strane”, izjavio je ministar Fuchs.

PETAK, 11. TRAVNJA

Posljednji cirkularni štrajk održan je u šest županija i Gradu Zagrebu. Prema preliminarnim podacima sindikata, u štrajku u prijedpodnevnj smjeni sudjelovalo je oko 12 tisuća zaposlenika. Kontriranje brojka je nastavljeno: iz Ministarstva tvrde da se štrajku odazvao upola manji broj djelatnika, odnosno njih 17 posto.

– Katarina Milković iz Gradskog ureda za obrazovanje izabrana je

za novu ravnateljicu Agencije za odgoj i obrazovanje.

SUBOTA, 12. TRAVNJA

„Danas smo morali biti ovdje zato što nam je stalo. Ne zbog interesa, ne zbog reklame, morali smo biti ovdje zbog naše djece, naše profesije, našeg digniteta, jer smo svjesni da smo nevidljivi. Sjećate se 2022. kada smo stajali na ovom istom mjestu i tvrdili da mi imamo zakone i da se ti zakoni odnose na vrtiće i da Državni pedagoški standard nisu smjernice nego obveza? Prije tri godine jasno smo dokazali da se zakoni moraju poštivati”, rekla je u svom govoru na prosvjedu djelatnika dječjih vrtića Katarina Turković-Gulin, predsjednica Udruge odgojitelja Sidro.

NEDJELJA, 13. TRAVNJA

Više od tri milijuna djece u svijetu umrlo je 2022. godine zbog infekcija koje su bile otporne na antibiotike, pokazalo je istraživanje dvoje vodećih stručnjaka za dječje zdravlje, prenio je BBC. Prema rezultatima istraživanja, najvećem riziku izložena su djeca u Africi i jugoistočnoj Aziji. Antimikrobna otpornost razvija se kada mikrobi koji izazivaju infekcije evoluiraju tako da antibiotici na njih više ne djeluju. I to je jedna od najvećih javnozdravstvenih prijetnji u svijetu. Novo istraživanje pokazalo je koliki djeca plaćaju danak zbog otpornosti mikroba na antibiotike.

PONEDJELJAK, 14. TRAVNJA

Nikita Casap (17) optužen je za ubojstvo svoje majke Tatijane Casap (35) i očuha Donalda Mayera (51), koji su pronađeni mrtvi u svom domu još 28. veljače, i to nakon što dječak dva tjedna nije došao u školu. Očuh je imao ranu od vatrenog oružja na glavi, a majka je umrla od višestrukih ozljeda od vatrenog oružja, i to oko 11. veljače, kako je utvrđeno u istrazi.

– U Ann Arboru u 96. godini umro je hrvatski liječnik Stevo Julius, dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

UTORAK, 15. TRAVNJA

Godišnja nagrada za uskrzne blagdane (odnosno uskrsnica) u visini od 100 eura isplatit će se za 70.596 zaposlenika školskih ustanova. Iznos ukupnog troška godišnje nagrade za uskrzne blagdane u 2025. godini za školske ustanove iznosi 7.059.600 eura, priopćilo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Godišnja nagrada za uskrzne blagdane u 2025. godini isplatit će se za 15.365 zaposlenika u sustavu visokog obrazovanja. Iznos ukupnog troška godišnje nagrade za uskrzne blagdane u 2025. godini za ustanove iz sustava visokog obrazovanja iznosi 1.535.632,03 eura, navode iz Ministarstva. U sustavu znanosti riječ je o ukupno 2492 djelatnika te je ukupan iznos 249.200 eura.

SRIJEDA, 16. TRAVNJA

U Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih, nakon štrajkova

u školama održan je neformalni sastanak s predstavnicima nastavničkih sindikata. Jednosatni je sastanak završio bez napretka. Predstavnici vlasti i dalje sindikatima nude jednogodišnju odgodu frontalnog uvođenja modularne nastave (ponuda je, prema ministru Fuchsu, na stolu još 15 dana) i izuzeće od ocjenjivanja radnika u obrazovanju i znanosti, ali ne žele razgovarati o prihvaćanju nijednog od materijalnih zahtjeva sindikata.

ČETVRTAK, 17. TRAVNJA

Grad Zagreb početkom pedagoške godine otvorit će novi dječji vrtić u Prilazu baruna Filipovića. Riječ je o prvom gradskom vrtiću otvorenom u gradskoj četvrti Črnomerec nakon više od deset godina, priopćeno je iz Grada.

– Udruga za robotiku DoF, koju čine doktorandi Fakulteta strojarstva i brodogradnje (FSB) i Fakulteta elektrotehnike i računarstva (FER), organizira Croatian Robotics Conference (CRC) – prvu konferenciju u Hrvatskoj fokusiranu isključivo na robotiku, koja će se održati 15. i 16. svibnja u Čakovcu. CRC okuplja vodeće stručnjake iz akademske zajednice i industrije, radi razmjene znanja, ideja i iskustava iz raznih područja robotike. Poseban fokus bit će na prezentacijama istraživačkih radova doktoranada i studenata studija robotike iz cijele Hrvatske. Program uključuje stručna predavanja, panel-diskusije i demonstracije robotskih sustava uživo, uključujući kopnene, podvodne, zračne te sustave iz područja medicinske robotike.

PETAK, 18. TRAVNJA

Nakon završenih cirkularnih štrajkova u školskim ustanovama, tri sindikata obrazovanja i znanosti u pripremama su, kažu, za najveći prosvjed dosad na Trgu bana Jelačića. Održat će se u petak, 25. travnja u 13 sati, pod motom „Zajedno u štrajku – zajedno na prosvjedu”. Kako je na konferenciji za novinare izjavio Željko Stipić (Sindikat Preporod), cilj je iz svakoga grada dovesti na Trg dvostruko više prosvjetara nego što je bilo na prosvjedu 2019. godine. Prijevoz autobusima organiziraju i plaćaju tri sindikata.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih uputilo je svim odgojno-obrazovnim ustanovama dopis odnosno očitovanje Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike vezano uz neke spekulacije o mogućem plaćenom dopustu za prosvjed zaposlenika i sindikalnih povjerenika i u kojemu stoji da Temeljni kolektivni ugovor ni na koji način ne obuhvaća pravo na korištenje plaćenog dopusta na teret poslodavca za prosvjed. Drugim riječima, svi oni koji budu sudjelovali na prosvjedu 25. travnja ne će imati plaćen taj dan ni po kojoj osnovi.

(Priredila: Mirela Lilek/Jutarnji list)

PRISJETI SE UZ ŠKOLSKI
www.hsmuzej.hr

ZAŠTO SE
IGRAČKE ČUVAJU

Iako se nekada smatralo da je igra rezervirana samo za najmlađu populaciju, današnje shvaćanje igre ima posve novo značenje. Igra ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju kao aktivna metoda učenja i poučavanja te kao kvalitetno ispunjavanje slobodnog vremena. S tim je povezan i odnos prema igračkama i njihovom funkcijom odgojno-obrazovnog sredstva. Igračke potiču kognitivni razvoj djeteta, sastavni su dio odrastanja i dječjeg svijeta i neizostavni dio u istraživanju djetinjstva.

Najstarije igračke stigle su u Hrvatski školski muzej još za prvi stalni postav 1901. godine i bile su smještene u grupu XXXI. *Uzgojne igračke*. Bila su to tri kompleta kamenčića za gradnju i slaganje koji su bili dar tvornice T. A. Richter & Comp. iz Beča, a komplet možemo usporediti s mega popularnim setovima Lego kockica. Poslije su se igračke nastavile prikupljati u Zbirku nastavnih sredstava i pomagala i Zbirku školske opreme te su činile manju skupinu predmeta sve do 2018., kada je osnovana zasebna Zbirka igračaka. Tu se prikupljaju vrijedne igračke – muzejski predmeti, među kojima najviše one domaćih proizvođača kao što su Tvornica igračaka Biserka iz Zagreba, Jugoplastika iz Splita, Tila – 25. maj iz Labina, Mehanotehnika Izola (Slovenija) te igračke proizvedene u ostalim zemljama u okružju. Prema vrsti građe, to su lutke, plišane, drvene i gumene igračke, društvene igre, razna vozila te tradicijske i različite igračke kojima su se igrala djeca od kraja 19. stoljeća do današnjih dana. Kao posebna kategorija skupljane su (i još se skupljaju) audiovizualne igre/zapisi i elektroničke igre, koje su od druge polovine 20. stoljeća postale neodvojivi dio svakodnevice djece.

Hrvatski školski muzej mjesto je na kojem se čuvaju predmeti povezani s odgojem i obrazovanjem, a dio njih su i dječje igračke koje pružaju uvid u djetinjstvo prošlih generacija i razvoj pedagogije uz igru. One ne ilustriraju samo zabavu, već i način na koji se uz igru učilo i razvijalo. Odražavaju društvene vrijednosti određenog razdoblja i pokazuju kako se školstvo i dječja svakodnevica mijenjalo tijekom vremena. Djelatnici u Muzeja na vrijeme su prepoznali važnost igračaka kao kulturnih, povijesnih i obrazovnih predmeta te ih stoga prikupljaju, čuvaju, izlažu i interpretiraju za javnost.

Dio igračaka bio je izložen na izložbi *Stoljeće djeteta u Hrvatskoj – djetinjstvo i školovanje u 20. stoljeću*, koju je Muzej otvorio krajem 2019. godine. Nažalost, izložbu se moglo posjetiti samo do ožujka 2020., kada je zgrada Hrvatskoga učiteljskog doma, u kojoj se Muzej nalazi, tijekom velikoga potresa pretrpjela veća oštećenja te je zatvorena za javnost.

Krajem ove godine Školski muzej priprema novu izložbu o igračkama, a u fokusu će nam biti hrvatske tvornice igračaka koje su s velikim uspjehom radile u drugoj polovini 20. stoljeća. Želja nam je predstaviti i podsjetiti i na njihov uspješan rad i doseg te istaknuti praktičnost, visoku kvalitetu i vrlo uspješan dizajn samih proizvoda po kojim su hrvatske tvornice i njihove igračke bili prepoznati i izvan granica tadašnje države.

Sanja Nekić

ULOGA KNJIŽNIČARA U KULTURNOJ I JAVNOJ DJELATNOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA

STRUČNJACI KOJI POVEZUJU UČENIKE, UČITELJE I ŠIRU ZAJEDNICU U BROJNIM AKTIVNOSTIMA

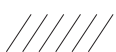
Područje kulturne i javne djelatnosti otvara stručnim suradnicima knjižničarima nebrojene mogućnosti za izražavanje kreativnosti, razvoj organizacijskih i komunikacijskih vještina te jačanje suradnje i koordinacije s učenicima, nastavnicima i ostalim sudionicima uključenima u ovu djelatnost. Svaki školski knjižničar, bilo u osnovnoj ili srednjoj školi, ima ključnu ulogu u povezivanju učenika, nastavnika, stručnih suradnika i šire zajednice raznolikim kulturnim aktivnostima. Svojom jedinstvenošću i posebnostima pridonosi prepoznatljivosti i vidljivosti škole, ne samo u lokalnoj i regionalnoj zajednici, već i izvan njezinih okvira

Agencija za odgoj i obrazovanje održala je od 9. do 11. travnja u Solinu državni stručni skup, 37. Proljetnu školu školskih knjižničara pod nazivom „Kulturna i javna djelatnost stručnog suradnika knjižničara (komunikacija, odgovornost i suradnja)” u sklopu kojeg je postavljena izložba „Hrvatski narodni vladari u zbirkama školskih knjižnica”. Na njoj su predstavljene brojne publikacije posvećene povijesti Hrvata i hrvatskim vladarima, koje su sudionici skupa donijeli iz svojih školskih knjižnica.

– Kako je Hrvatski sabor u ožujku prošle godine proglasio 2025. godinom obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva u spomen na mitsku krunidbu kralja Tomislava 925. godine na Duvanjskom polju, ovogodišnju izložbu knjiga posvećujemo hrvatskim narodnim vladarima pa se i tako prisjećamo ne samo kraljeva nego i kneževa, namjerom slavljenja hrvatske povijesti i simbolike te oživljavanja nacionalnoga kulturnog identiteta – rekla je otvarajući Proljetnu školu Ana Saulačić, viša savjetnica za školske knjižničare u Agenciji za odgoj i obrazovanje te nastavila:

– Godina obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva jedinstvena je prilika za isticanje bogate kulturne baštine hrvatskog naroda, uključujući hrvatski jezik, umjetnost i arhitekturu koji su obilježili proteklo tisućljeće. A da je obilježavanje te veličanstvene obljetnice u punome jeku svjedoči novootvorena izložba Duvno polje – kraljevsko prijestolje: Suvremena interpretacija predaje o

NAPISAO
Andrija Puškarić

krunidbi kralja Tomislava koja je pod pokroviteljstvom Hrvatskoga narodnog sabora Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske nedavno predstavljena u zagrebačkom Etnografskom muzeju.

Važnost obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva nije samo u slavljenju krunjenja prvog hrvatskog kralja Tomislava i njegova spomena u pismu pape Ivana X. kojim je 925. godine sazvan Prvi splitski crkveni sabor, čime je Hrvatska postala samostalnim i priznatim kraljevstvom, što je imalo ključnu ulogu u oblikovanju hrvatskog nacionalnog identiteta i suverenosti, nego i podsjetnik na važne trenutke u povijesti hrvatskog naroda, poput Trpimirove darovnice koja se smatra krštenicom hrvatskog naroda i u kojoj se prvi put spominje ime Hrvat, a izdana je u Bijaćima 4. ožujka 852. godine – rekla je savjetnica Saulačić te podsjetila gotovo tristo sudionika Proljetne škole na činjenicu da je trebalo puno godina da se knjižničari izbore da u školskim knjižnicama rade doista stručni knjižničari, a da je sve manje onih koji u knjižnici bez obzira na struku čekaju mirovinu.

ISTRAŽIVAČI, MOTIVATORI, ONI KOJI RJEŠAVAJU PROBLEME

– Mi moramo biti istraživači usmjereni na učenika, moramo biti sposobni uspješno rješavati probleme, biti motivatori za učenje. Međutim, sad imamo magistre informacijskih znanosti, ali i jedan drugi problem. Naime, na polaganje stručnih ispita ti se profili prijav-

ljuju nakon studija u sklopu kojeg nisu imali pedagoško-psihološkog-metodičko-didaktičkog obrazovanja. Dakle, sada u knjižnici može raditi i osoba koja je stručna u informatici, u pretraživanju, a nije ono što želimo, stručnjak sa širokim spektrom kompetencija i vještina, sa sposobnošću održavanju nastavnog sata, kvalitetnom komunikacijom s učenicima u svemu onome što odgoj i obrazovanje zahtijevaju od svakog odgojno-obrazovnog djelatnika. Osim toga, školska knjižnica mora surađivati s drugim kulturnim ustanovama, odgojno-obrazovnim institucijama, turističkim zajednicama, ustanovama iz školskog okružja i s medijima – istaknula je Ana Saulačić.

Tijekom dvodnevnooga rada sudionici Proljetne škole imali su priliku poslušati brojna plenarna izlaganja. Tako je dr. sc. Štefka Batinić, knjižničarska savjetnica i kustosica u Hrvatskom školskom muzeju u Zagrebu govorila o Hrvatskom školskom muzeju i školskom nasljeđu kao kulturnoj baštini.

– Hrvatski školski muzej otvoren je 1901. godine u zgradi Hrvatskog učiteljskog doma, izgrađenoj 1889. godine. Građa za muzejske zbirke počela se prikupljati još 1871. godine kad je u Zagrebu održana velika izložba učila i kad je osnovan Hrvatski pedagoško-književni zbor, strukovna udruga hrvatskih učitelja, zaslužna za osnivanje pedagoške knjižnice i muzeja. Prvi kustosi – čuvari muzejski zbirki – bili su učitelji. Od 1953. godine Muzej postaje ustanova kulture grada Zagreba, no kulturna baština koju čuva od nacionalnoga je značenja. Građa je raspoređena u 11 muzejskih zbirki i u Pedagoškoj knjižnici Davorina Trstenjaka – rekla je Štefka Batinić te predstavila strukturu muzejskoga fundusa, istaknula njegove istraživačke, obrazovne i kulturne potencijale i mogućosti suradnje sa školama.

Zatim se osvrnula na kulturno i javno djelovanje učiteljica početkom 20. stoljeća, u kontekstu aktualne izložbe o prvim kustosicama u zagrebačkim muzejima koja je otvorena u ožujku u organizaciji Arheološkog, Etnografskog, Školskog muzeja i Muzeja za umjetnost i obrt. Prva hrvatska kustosica bila je učiteljica Klotilda Cvetišić, čuvarica Zbirke ženskog ručnog rada u Hrvatskom školskom muzeju od 1901. do 1913. godine.

Govoreći o životu i radu učiteljica u Banskoj Hrvatskoj na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće naglasila je kako je na nj u velikoj je mjeri utjecao članak 152. školskog zakona iz 1888. godine, kojim se udaja učiteljica smatrala dragovoljnim odreknućem službe. Plejada hrvatskih učiteljica koje su se na prijelazu stoljeća afirmirale na različitim kulturnim područjima upućuje na zaključak da je taj pojava u određenoj mjeri pridonijela i sporna zakonska odredba. Uz svoj školski rad, brojne učiteljice, osim što prate različita kulturna i društvena događanja, i same u njima aktivno sudjeluju kao književnice, prevoditeljice, umjetnice, novinarkе, urednice. Za dio njih to je bilo moguće upravo zahvaljujući činjenici da su zakonski bile „oslobođene” uobičajene uloge supruge, majke i domaćice kako je to zahtijevalo tadašnje društvo.

DRUŠTVENO KORISNO UČENJE

O društveno korisnom učenju u školskom kurikulumu te o implikacijama za razvoj odgovornosti i očuvanje identiteta govorila je dr. sc. Ivana Batarelo Kokić, redovita profesorica u trajnom zvanju na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu te je naglasila da je to pedagoški pristup koji usklađuje obrazovne ciljeve s potrebama zajednice putem planiranja i provedbe projekata.

– Ovaj sustavni pristup omogućava učenicima aktivno sudjelovanje u društvu, razvija njihov osjećaj građanske odgovornosti i podržava osobni rast i akademski razvoj. Društveno korisno učenje strukturirano je u tri faze provedbe: kontekst, proces i ishod, koje obuhvaćaju aktivnosti poput motivacije, istraživanja, refleksije, prepoznavanja problema, radnih zadataka i evaluacije rezultata. Sudjelovanjem u ovakvim aktivnostima, učenici imaju priliku sagledati sadržaje učenja kroz stvarne situacije, čime se pridonosi razvoju njihove sposobnosti razumijevanja i primjene znanja. U procesu društveno korisnog učenja kod učenika se uz razvoj građanske odgovornosti potiče i njihov interpersonalni razvoj koji uključuje izgradnju odnosa s drugima i bolje razumijevanje vlastite i tuđih kultura, a takav pristup može se primijeniti na različitim razinama obrazovanja, dok sudjelovanjem u aktivnostima učenici stječu osjećaj povezanosti sa zajednicom, kao i sposobnost prepoznavanja i rješavanja problema u vlastitom

okružju. U tom je kontekstu očuvanje identiteta usko povezano s odgovornim odnosom prema sebi, zajednici i društvu, što se može dodatno osnažiti društveno korisnim učenjem. Aktivno sudjelovanje u zajednici pruža učenicima priliku za povezivanje s vlastitim kulturnim korijenima i očuvanje identiteta.

Knjižničari u osnovnim školama mogu integrirati društveno korisno učenje u svoje aktivnosti, potičući knjižnično-informacijsku i medijsku pismenost, kao i očuvanje identiteta. Za provedbu društvenog korisnog učenja nužna je poveznica aktivnosti s kurikulumnim ishodima, pa je nastavni predmet *Društvo i zajednica* dobar okvir za integraciju u kurikulum. Organizacijom radionica, volonterskih programa, interdisciplinarnih projekata te pružanjem kontinuirane evaluacije i povratnih informacija, knjižničari mogu stvoriti dinamično okruženje koje promiče razvoj praktičnih vještina, razumijevanje društvene odgovornosti i kulturnog identiteta. Aktivnosti poput istraživanja kulturne baštine, ekoloških projekata, digitalnog građanstva, suradničkog učenja i pripovijedanja omogućuju učenicima usvajanje novih znanja, vještina dok istovremeno pridonose očuvanju identiteta i odgovornom odnosu prema društvenoj zajednici – zaključila je Ivana Batarelo Kokić.

PRIČANJEM PRIČA DO OSVJEŠĆIVANJA NACIONALNOG IDENTITETA

O ulozi *storytellinga* odnosno pričanja priča u osvješćivanju nacionalnog identiteta i implementaciji u školske kurikulume vrlo zanimljivo je govorio dr. sc. Božo Skoko, redoviti profesor na Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu koji je kao veliki zadatak istaknuo pitanje kako knjigu približiti najmlađima, kako bilo koju temu učiniti zanimljivom za nove generacije koje traže kratku i brzu informaciju, dinamičnu priču punu vrc-kavih detalja koji im mogu držati pažnju.

– Kako čak i najozbiljnije i teške teme pretvoriti u neko atraktivno štivo. Spomenuo je pričanje priča punih zanimljivih detalja o povijesti koje su gotovo dio tradicije i povijesnog nasljeđa mnogih naroda i država, koje su se tako i brendirale u svijetu i učinile se prepoznatljivima. Nešto slično trebali bismo i mi pokušati jer imamo toliko svjetski prepoznatljivih činjenica – od Nikole Tesle, Penkale,

Međuknjižnična suradnja osnovnih i srednjih škola nije samo moguća, već poželjna i nužna. Suradnja u multimedijском području između osnovnih i srednjih škola otvara prostor za stjecanje novih znanja i vještina, izlazak iz okvira vlastitih knjižnica prema široj zajednici te povećava vidljivost uz medijsku prezentaciju i diseminaciju projekata

Dubrovnikа, kravate, Gundulića, Držićа, Fausta Vrančićа, ali ne uspijevamo još na pričama o takvim umjetnicima, znanstvenicima graditi nacionalni identitet i prepoznatljivost Hrvatske na svjetskoj razini. I temeljno je pitanje kako nacionalni identitet pretvoriti u priču, kako kompleksne teme pretvoriti u priču i kako pričanjem priča napraviti taj iskorak. Jer, Hrvatska ima svoje priče, ali nismo ih dovoljno osvijestili – rekao je Skoko te na nekoliko praktičnih primjera pokazao mogućnosti afirmiranja nacionalnog identiteta.

O mogućnostima kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice u osnovnoj i srednjoj školi te o suradnji sa srodnim ustanovama govorile su Ivana Perić, stručna suradnica knjižničarka savjetnica u zadarskoj OŠ Petra Preradovića i Danijela Riger-Knez, stručna suradnica knjižničarka savjetnica u Hoteli-jersko-turističkoj i ugostiteljskoj školi Zadar. Kako su naglasile, hrvatska se škola u dvadesetim godinama 21. stoljeća nastavlja suočavati i nositi s izazovima usklađivanja lokalnoga i nacionalnoga sa svjetskim i globalnim, prošlosti i tradicije sa suvremenošću, ubrzanog razvoja različitih znanosti i informacijskih tehnologija s ljudskim sposobnostima usvajanja novoga, duhovnoga s materijalnim, neprofitnoga s profitnim. Jedan od odgovora na navedene izazove jest odgoj i obrazovanje pojedinca koji poznaje, razumije, čuva svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Razumijevajući sebe i svoje, uči se razumjeti i cijeniti druge. Učeći i razumijevajući druge mladi čovjek postaje građanin svijeta koji poštuje različitost, a njeguje posebnost. Knjižnica ima ulogu u svemu tome, jer suradnički stvoren program kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice poveznica je između kurikuluma različitih predmeta i baštinskih ustanova na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini, dio je školskog kurikuluma svake škole, a njegova provedba može značajno pridonijeti osvješćivanju, izgradnji i očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta i njegova značaja u globalnoj kulturnoj riznici.

Branko Radonić, učitelj povijesti i geografije i Adriana Turić Erceg, stručna suradnica knjižničarka savjetnica, oboje iz Osnovne škole Vrgorac govorili su o važnosti školskih spomenica budući da su često upravo knjižničari osobe koje su u školskim ustanovama bile zadužene za brigu i vođenje važnih dokumenata trajne vrijednosti, a to su školske spomenice.

Predstavili su projekt „Kronaka Pučke škole Rašćane” te na primjeru ove knjige istaluli važnost suradnje i timskoga rada, kao i rezultat rada koji će idućim naraštajima biti od velike koristi za istraživanje. Naime, kroz ovakva djela nastoji se očuvati sjećanje na zajednicu, unatoč protoku vremena i društvenim promjenama koje prijete kolektivnom pamćenju. To je posebno važno zbog činjenice da su školske spomenice izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi početkom 2024. izbačene s popisa obvezne školske dokumentacije, stoljeće i pol nakon što su uvedene.

Luka Donadini, kustos na Odsjek za pedagogiju Arheološkog muzeja u Splitu imao je zanimljivo izlaganje s naslovom „Detektivi u muzeju: Vodstva i radionice u Arheološkom muzeju u Splitu”.

– Odgojno-obrazovna djelatnost Arheološkog muzeja u Splitu utemeljena je na principu osposobljavanja učenika za neposredno opažanje, istraživanje arheološke građe i muzejskih predmeta. Učenje se odvija u prirodnom i kulturnom krajoliku, a potiče se prilagođenim vodstvima i detektivskim radionicama. Uz prilagođen narativni tijek i pomno birani vokabular, predmeti i spomenici u muzeju postavljaju se u funkciju odgoja i obrazovanja svih dobnih skupina; od vrtićke do starije životne dobi. Nakon vodstva kroz muzejske zgradu i arheološke lokalitete,

posjetitelji odlaze na kratki odmor, a potom i na radioničke aktivnosti. Cilj radionica jest potaknuti čovjeka na samostalno istraživanje, zaključivanje te stvaranje novog i primjenu ranije stečenog znanja. Posebna vrsta radionica u Arheološkom muzeju sastavljena je od detektivskih izazova i zadataka koji se rješavaju radom u grupama ili parovima. Najčešći sudionici edukativne djelatnosti Arheološkog muzeja u Splitu upravo su učenici – više od 2900 učenika i 278 nastavnika od 4778 posjetitelja i 365 pratitelja – za koje su osmišljene posebne radionice namijenjene razrednoj (*Mali detektivi*) i predmetnoj nastavi (*Antički detektivi*). Slušatelji ovog izlaganja uvodnim će dijelom uočiti temeljna svojstva i teorije odrednice edukacije u muzeju; pomoću primjera i opisa razlikovat će metode i zadatke koji pospješuju učenje na temelju kulturne baštine i povijesnih izvora, a naposljetku će ocijeniti odgovaraju li predstavljene metode nastavnim potrebama i ishodima – rekao je Luka Donadini.

ČUVARI LOKALNE KULTURE I ZNANJA

Tatjana Kreštan, stručna suradnica knjižničarka savjetnica u Komercijalnoj i trgovačkoj školi Bjelovar i Gordana Rešicki Degoricija, stručna suradnica knjižničarka savjetnica u Tehničkoj školi Kutina predstavile su radionicu pod nazivom „Prirodni i kulturni identitet zavičaja” te tako svojim kolegama knjižničarima pružile priliku za profesionalni razvoj koji će ih potaknuti na inovativne pristupe u radu s korisnicima te osnažiti njihovu ulogu „čuvara lokalne kulture i znanja”. Kroz interakciju i kreativnost knjižničari će steći vještine koje će im omogućiti ne samo da pridonese obrazovnim ciljevima i standardima u svojim školama, već i da se aktivno uključe u rješavanje konkretnih potreba svojih zajednica. Ovaj pristup dodatno će naglasiti i osnažiti njihovu ključnu ulogu u društvu, a u svemu će im pomoći ovladani ishodi radionice. Ovladati će komunikacijskim vještinama te moći učinkovito prenositi informacije i angažirati se u lokalnoj zajednici kroz različite medije, uključujući vizualne i auditivne elemente, ali i znati uspostaviti odnos s lokalnom zajednicom i poticati suradnju kroz kulturne programe. Kad je riječ o kreativnosti i inovativnosti, znat će osmisliti načine za uključivanje korisnika u knjižnične aktivnosti putem umjetnosti i interaktivnih sadržaja te kroz poticanje na pronalaženje inspiracije u lokalnim resursima i tradiciji. Važno je također i isticanje važnosti timskog rada i razvoja socijalnih vještina kroz suradnju i zajedničko rješavanje problema u zajednici, osmišljavanje kulturnih programa koji integriraju umjetnost, gastronomiju i ekologiju; očuvanje lokalne kulture i povijesti i njihovo promicanje kroz knjižnične resurse, uključivanje ekoloških tema u knjižnične programe i aktivnosti kao i mogućnosti organizacije praktičnih ekoloških aktivnosti u sklopu knjižničnih programa – primjerice, sadnja biljaka, prikupljanje i razmjena sjemenja biljaka.

Uključivanje umjetničkih elemenata (likovna umjetnost, književnost, glazba, film) u svoje aktivnosti također je važno, jer tako se stvara bogatije i angažiranje iskustvo za korisnike razvija se mreža suradnje s lokalnim umjetnicima i organizacijama kako bi se obogatila knjižnična ponuda. Konačno, proučavanjem kulturne baštine i identiteta te njihovom promocijom potiče se razumijevanje i vrjednovanje lokalne i nacionalne kulture.

Marija Čelan Mijić, stručna suradnica knjižničarka izvrsna savjetnica u splitskoj Osnovnoj školi Pujanki govorila je o mogućnosti međupredmetne suradnje u provedbi kulturne i javne djelatnosti u osnovnoj školi. Školska knjižnica kontinuirano radi na promidžbi usluga i aktivnosti, ističući svoju važnu ulogu u školi i zajednici. Aktivnim uključivanjem u međupredmetnu suradnju knjižnica postaje

Sada u knjižnici može raditi i osoba koja je stručna u informatici, u pretraživanju, ali koja tijekom studija nije imala pedagoško-psihološko-metodičko-didaktičko obrazovanje. I to nije ono što struka želi – stručnjak sa širokim spektrom kompetencija i vještina, sa sposobnošću održavanju nastavnog sata, kvalitetnom komunikacijom s učenicima u svemu onome što odgoj i obrazovanje zahtijevaju od svakog odgojno-obrazovnog djelatnika, a osim toga mora surađivati s drugim kulturnim ustanovama, odgojno-obrazovnim institucijama, turističkim zajednicama, ustanovama iz školskog okružja i s medijima

središte kulturnog i intelektualnog života škole, pridonosi cjeloživotnom učenju te obogaćuje odgojno-obrazovni proces. Knjižnica igra ključnu ulogu u povezivanju odgojno-obrazovnih ciljeva s društveno-humanističkim vrijednostima. U svom izlaganju predstavila je i nekoliko primjera međupredmetne suradnje u provedbi kulturnih i javnih aktivnosti škole uz organizaciju, pripremu i realizaciju kulturnih sadržaja, suradnju s kulturnim institucijama te promicanje općeljudskih vrijednosti.

Sve je to vrijedno jer može poslužiti kao inspirativan predložak za vlastitu aktivnost u međupredmetnoj provedbi kulturne i javne djelatnosti, u izvanučioničkoj nastavi i terenskom radu, a sve radi poticanja učenikovih interesa za proučavanje prošlosti, razumijevanje i snalaženje u sadašnjosti te stjecanje generičkih kompetencija nužnih za njegovo aktivno sudjelovanje u društvu.

Martina Glučina, profesorica povijesti i diplomirana knjižničarka, ravnateljica Srednje poljoprivredne i tehničke škole Opuzen predstavila je projekt „Rimsko kulinarstvo” koji je škola stvorila u suradnji s Arheološkim muzejom Narona u Vidu kraj Metkovića, koji je jedini državni muzej u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Kao ustanova koja prikuplja, čuva, interpretira i izlaže materijalnu arheološku građu, muzej aktivno djeluje u zajednici promovirajući svoju obrazovnu ulogu, a Srednja poljoprivredna i tehnička škola u posljednjih petnaestak godina redovito sudjeluje u edukativnim aktivnostima muzeja, bilo da se radi o terenskoj nastavi ili projektima.

– Tako je na poticaj muzeja nastao školski projekt *Rimsko kulinarstvo* započet prošle školske godine kada su definirani projektni ciljevi, aktivnosti, način provedbe te su dodijeljeni zadatci. Zadatak škole je prenijeti znanje učenicima o kuhanju kao nematerijalnoj kulturnoj baštini na satima povijesti, a potom primijeniti znanja u školskom praktikumu nastave kuharstva. Učenici smjera Agroturistički tehničar spravljaju jela od tradicionalnih namirnica s područja Neretve prema rimskoj recepturi. Krajnji rezultat projekta usmjeren je na sudjelovanje u muzejskoj izložbi o rimskoj gastronomiji. Putem interaktivnog sučelja koje će osmisliti učenici smjera Web dizajn, posjetiteljima će se prezentirati način pripreme rimskih jela – istaknula je Martina Glučina.

O primjerima kulturne i javne djelatnosti stručnog suradnika knjižničara u Međimurju govorile su Tanja Radiković, stručna suradnica knjižničarka savjetnica u OŠ Ivanovec i Romina Fic, stručna suradnica knjižničarka mentorica u Graditeljskoj školi Čakovec.

Prema njihovim riječima područje kulturne i javne djelatnosti otvara stručnim suradnicima knjižničarima nebrojene mogućnosti za izražavanje kreativnosti, razvoj organizacijskih i komunikacijskih vještina te jačanje suradnje i koordinacije s učenicima, nastavnicima i ostalim sudionicima uključenima u ovu djelatnost. Svaki školski knjižničar, bilo u osnovnoj ili srednjoj školi, ima ključnu ulogu u povezivanju učenika, nastavnika, stručnih suradnika i šire zajednice raznolikim kulturnim aktivnostima. Svojom jedinstvenošću i posebnostima pridonosi prepoznatljivosti i vidljivosti škole, ne samo u lokalnoj i regionalnoj zajednici, već i izvan njezinih okvira.

– Međuknjižnična suradnja osnovnih i srednjih škola nije samo moguća, već poželjna i nužna. Suradnja u multimedijском području između osnovnih i srednjih škola otvara prostor za stjecanje novih znanja i vještina, izlazak iz okvira vlastitih knjižnica prema široj zajednici te povećava vidljivost uz medijsku prezentaciju i diseminaciju projekata. Te inicijative omogućuju učenicima korištenje suvremenih tehnologija i razvoj vještina digitalne produkcije, istodobno naglašavajući važnost timskog rada i učinkovite komunikacije.

Našim aktivnostima unapređujemo digitalne vještine učenika, potičemo njihov anga-

žman, razvijamo socijalne, komunikacijske i retoričke kompetencije, potičemo kritičko promišljanje te osnažujemo suradnju među školama na dobrobit svih sudionika – zaključak je njihova izlaganja.

PROMIJENJENA ULOGA MEDIJA

Marijan Šimeg, v. d. glavnog urednika Školskih novina Zagreb govorio je o medijskom tretmanu odgoja i obrazovanja te o 75 godina suradnje školskih novina i odgojno-obrazovnih ustanova.

– Činjenica je da živimo u složenom društvu koje ne bi moglo funkcionirati bez medija. Mediji omogućuju komunikaciju i povezivanje među svim područjima društva kao što su ekonomija, pravo, politika, znanost, obrazovanje, umjetnost, religija. Potrebe za komunikacijom među tim sustavima, koji se zasebno razvijaju, sve su veće jer time se osigurava funkcioniranje društva kao cjeline.

Okrenemo li se samo malo u prošlost shvatit ćemo da je ta sveprisutnost medija u svakodnevnom životu promijenila svijet u protekla dva desetljeća. Njihove funkcije i efekti širi su od one uobičajene formule koja od medija traži da nas informiraju, obrazuju i zabave. Osim toga oni uključuju i stvaranje društvene kohezije, utjecaj na oblikovanje mišljenja i stavova, kontrolu i kritiku društvenih procesa, društvenu integraciju, pa čak i određivanje dnevnog rasporeda aktivnosti i strukturu svakodnevnih obveza. Sjetimo se samo koliko nas je kod kuće pred televizijskim ekranima u vrijeme Dnevnika, koliko su pusti gradovi u vrijeme izravnog prijenosa za nas životno važne nogometne utakmice da čak i Sabor prekida zasjedanje, a učenici organizirano navijaju u učionicama umjesto da imaju nastavu.

Ako malo detaljnije analiziramo položaj odgoja i obrazovanja u medijima, doći ćemo do svojevrzne medijske slike škole i učitelja, ali i do zaključka da ono što slikom i riječju mediji donose o sustavu obrazovanja, o događajima iz pojedinih škola, ono što govore o mogućim reformama, promjenama ili o bilo kojem problemu vezanom za školstvo – vrlo često ne odgovara stvarnom stanju stvari. Jer uvijek je loša vijest najbolja vijest, a o obrazovanju se u tom kontekstu najmanje piše i govori o svemu onome pozitivnom, kvalitetnom, vrijednom što se svakodnevno događa u našim odgojno-obrazovnim ustanovama. Upravo na tome već 75 godina sustavno i kontinuirano rade Školske novine i upravo smo zato tako dugo zajedno – mi novinari i djelatnici vrtića i škola surađujemo i zajedničkim snagama mijenjamo sliku našeg obrazovnog sustava.

Školske su novine prosvjetnim djelatnicima i svojevrсна pomoćna literatura za stručno usavršavanje odnosno profesionalni razvoj, ali i jedini poligon na kojemu će ostvariti jedan od onih željenih elemenata iz Pravilnika o napredovanju, a to je objavljivanje stručnih članaka, svojevršno vježbanje medijske pismenosti kao jedne od važnih učiteljskih kompetencija kroz koju oni pišu o svojim iskustvima u radu te ih tako preko stranica Školskih novina dijele sa svojim kolegama – zaključio je Marijan Šimeg.

O srednjovjekovnim zbirkama i Zbirci Rižnice govorio je dr. sc. Ante Jurčević, ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu, o arheološkom lokalitetu Salona Ema Višić-Ljubić, muzejska savjetnica Priručne zbirke i lokaliteta Salona / matičarka, Arheološki muzej u Splitu. Dr. sc. Kristina Romić, viša knjižničarka za školske knjižnice (Hrvatski zavod za knjižničarstvo, Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva Nacionalne i sveučilišne knjižnice Zagreb) govorila je o ulozi nacionalne matične službe te stručnoj podršci i suradnji za razvoj knjižničarske struke, a Nikolina Dolfić Tomić, stručna suradnica knjižničarka mentorica u Tehničkoj školi za strojarstvo i mehatroniku Split o Međunarodnom projektu *My Hometown / Moj rodni grad*.

PROSVJED DJELATNIKA DJEČJIH VRTIĆA NA TRGU BANA JELAČIĆA

PLAĆE U VRTIĆIMA NE MOGU BITI MANJE OD PLAĆA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Ministar Fuchs stao je na stranu nezadovoljnih djelatnika, daje im potpunu podršku, jer cilj mu je zaštititi ih od proizvoljnog određivanja plaća koje čine gradonačelnici i načelnici općina koji su osnivači predškolskih ustanova te postići ujednačenost primanja odgojitelja u cijeloj Hrvatskoj

Odgojitelji i drugi zaposlenici u predškolskom odgoju i obrazovanju prosvjedovali su 12. travnja na Trgu bana Jelačića tražeći provođenje Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, konkretno članka (51.) koji propisuje da plaća djelatnika u predškolskom odgoju ne smije biti niža od plaće zaposlenika u osnovnim školama. Razlog je jednostavan, budući da je predškolski odgoj jedini segment sustava obrazovanja čijim se djelatnicima plaće isplaćuju iz lokalnih proračuna, a ne državnoga pa se u različitim dijelovima Hrvatske njihove plaće znatno razlikuju.

Prosvjed su organizirali Inicijativa udruga i sindikata u predškolskom odgoju i obrazovanju, predvođena Sindikatom odgoja i obrazovanja, medija i kulture i Udrugom SIDRO. Nezadovoljni su i uvjetima rada i dugogodišnjim kršenjem Državnog pedagoškog standarda (veći broj upisane djece od propisanog), zbog čega je, tvrde, ugrožena njihova sigurnost u vrtićima.

Za neprovođenje zakona i propisanih standarda prozivaju ministra Radovana Fuchsa pa su iz Inicijative udruga i sindikata uoči prosvjeda uputili ministru i premijeru Plenkoviću svoje zahtjeve. A ključni je: plaće u vrtićima ne mogu biti manje od plaća u osnovnim školama! Traže i izmjene modela financiranja s pripadajućom analizom koju su napravili u suradnji s brojnim jedinicama lokalne samouprave.

Ministar čiji je sektor zadnjih tjedana bio opterećen štrajkovima u školama sada je stao na stranu Inicijative. U odgovoru na njihove zahtjeve Fuchs im daje, kako piše, potpunu podršku. Cilj mu je, stoji u njegovu odgovoru Inicijativi, zaštititi djelatnike dječjih vrtića od proizvoljnog određivanja plaća koje čine gradonačelnici i načelnici općina te postići ujednačenost primanja odgojitelja u cijeloj Hrvatskoj. Ministar Fuchs uputio je svim gradonačelnicima i načelnicima općina kao vlasnicima dječjih vrtića dopis u kojem ih upozorava da su dužni

pridržavati se članka Zakona i Državnog pedagoškog standarda te da zaposlenicima dječjih vrtića moraju isplaćivati plaću koja ne može biti niža od plaća zaposlenih u osnovnim školama.

Usput ih podsjeća na kazne koje slijede u slučaju ignoriranja Pedagoškog standarda.

„Ako se u inspekcijskom nadzoru utvrdi nepridržavanje pedagoškog standarda, propisane su kazne od 1990,84 eura za vrtić, odnosno do 1061,78 za ravnatelja dječjeg vrtića. Dječji vrtići u potpunosti se financiraju iz proračuna gradova i općina, stoga te kazne posredno plaćaju vlasnici vrtića odnosno osnivači gradovi i općine”, upozorava u svom dopisu ministar Fuchs.

Kako ističu u Ministarstvu, država se u potpunosti odrekla poreza na dohodak i prepustila ga je jedinicama lokalne samouprave, na način da im je zakonom propisana raspodjela. Tako moraju izdvajati za osnovno školstvo 1,9 posto proračuna, za srednje školstvo 1,3 posto,

za socijalnu skrb 0,8 posto, a za zdravstvo i vatrogastvo po 1 posto.

„Preostali dio prihoda poreza na dohodak – više od 90 posto – kao i ostale izvorne prihode jedinice lokalne i područne samouprave mogu namijeniti i financiranju predškolskog odgoja, odnosno dječjih vrtića. Zato podržavamo zahtjev Inicijative da od gradonačelnika i načelnika traže da se prekovremeni rad plati kako to propisuje Zakon o radu te da osnivači dječjih vrtića otklone sva preopterećenja nastala nepridržavanjem Zakona”, navode u Ministarstvu.

Ističu i da zaposlenici, ako pojedini gradonačelnici i načelnici općina nisu suglasni da se odgojiteljima plaćaju prekovremeni sati rada, mogu zatražiti zaštitu suda. Dodaju i to kako je Ministarstvo od 2023. do sada gradovima i općinama isplatilo 118 milijuna eura putem modela fiskalne održivosti dječjih vrtića, upravo zato da bi u njima mogli unaprijediti uvjete rada. (M. L./J. L.)

AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE DOBILA RAVNATELJICU

KATARINA MILKOVIĆ IZABRANA VEĆINOM GLASOVA ČLANOVA UPRAVNOGA VIJEĆA

Novoimenovana ravnateljica završila je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studij predškolskog odgoja i stekla status odgajatelj predškolske djece, a potom je na istom fakultetu završila dodiplomski studij pedagogije. Proteklih 26 godina radila je u Gradskom uredu za obrazovanje i sport Grada Zagreba

Nakon što od srpnja 2023. godine Upravno vijeće Agencije za odgoj i obrazovanje nije uspijevalo u tri natječaja odabrati ravnatelja, zbog čega su na toj funkciji bili vršitelji dužnosti, na posljednjoj je sjednici za ravnateljicu Agencije odabrana dugogodišnja djelatnica zagrebačkog Gradskog ureda za obrazovanje, profesorica pedagogije Katarina Milković.

Iz dijela prosvjetnih krugova nakon njezina izbora dolaze upozorenja kako Katarina Milković nema radnog iskustva u školi, zbog čega je počelo propitivanje udovoljava li novoizabrana ravnateljica kriterije Zakona o Agenciji i agencijina Statuta. No, u Agenciji tvrde kako je izbor nove ravnateljice temeljen na Zakonu o Agenciji jer je jedan od uvjeta za mjesto ravnatelja taj da kandidat mora imati najmanje deset godina radnog iskustva u obrazovanju ili znanstvenoj djelatnosti u području odgoja i obrazovanja (ne piše „neposrednog rada u odgoju i obrazovanju”).

Na natječaj se javilo šestoro kandidata, petero ih je zadovoljilo uvjete, a osim Katarine Milković, svi su drugi kandidati imali iskustvo rada u školi, potvrdio nam je član Upravnog vijeća. Prema tumače-

nju Upravnog vijeća, Milković zadovoljava uvjet o iskustvu rada u obrazovanju jer je posljednjih 26 godina provela na raznim pozicijama u Gradskom uredu za obrazovanje, što se smatra iskustvom rada u sustavu.

„Mr. sc. Katarina Milković podnijela je pravodobnu i urednu prijavu na natječaj za ravnatelja/ravnateljicu Agencije za odgoj i obrazovanje koji je objavljen 12. veljače 2025. godine. Povjerenstvo za pregledavanje natječajne dokumentacije za imenovanje ravnatelja/ravnateljice Agencije za odgoj i obrazovanje sukladno propisanim zakonskim uvjetima pregledalo je dostavljenu dokumentaciju svih kandidata koji su se prijavili na natječaj. Od šest prijavljenih kandidata, petoro kandidata dostavila je potpunu i pravovaljanu dokumentaciju u skladu sa zakonom te zadovoljilo sve uvjete propisane natječajem”, stoji u objašnjenju Agencije.

Godine 1994. završila je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studij predškolskog odgoja i stekla status odgajatelja predškolske djece, a potom je na istom fakultetu završila sveučilišni dodiplomski studij pedagogije i stekla stručni naziv profesora pedagogije.

U Gradskom uredu za obrazovanje i sport Grada Zagreba započela je s radom 1999. godine, a proteklih 26 godina radila je na brojnim pozicijama u istoimenom Uredu, od stručne suradnice voditeljice odjela, do pomoćnice i zatim zamjenice pročelnika Gradskog ureda za obrazovanje i sport. Profesionalno se bavila poslovima u području ranog i predškolskog odgoja, osnovnoškolskog obrazovanja, srednjoškolskog obrazovanja.

Kako tvrde u Agenciji, Katarina Milković izabrana je na čelno mjesto Agencije za odgoj i obrazovanje sukladno uvjetima propisanim u Natječaju za izbor ravnateljice koji je u skladu sa Zako-

nom o Agenciji za odgoj i obrazovanje. Povjerenstvo za pregledavanje natječajne dokumentacije i Upravno vijeće smatraju da je zadovoljen uvjet iz točke II. natječaja, a koji propisuje da je za izbor ravnatelja/ice potrebno najmanje deset godina radnog iskustva u obrazovanju ili u znanstvenoj djelatnosti u području odgoja i obrazovanja.

Katarina Milković magistrica je znanosti iz područja međunarodnih odnosa i nacionalne sigurnosti te je polaznica doktorskog studija povijesti na Fakultetu hrvatskih studija u Zagrebu. Završila je jednogodišnji program Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih poslova te je bila predsjednica Radne skupine za obrazovanje i kulturu Hrvatske zajednice županija. Bila je i dopredsjednica Europskog doma Zagreb i Europskog pokreta Hrvatska.

Na funkciju s četverogodišnjim mandatom odabralo ju je sedmeročlano Upravno vijeće Agencije većinom glasova. Predsjednik Vijeća je Igor Rukljač, a članovi Antonija Miroslavljević, Suzana Hitrec, Vjera Brković, Bruno Čurko, Katarina Tolja i Marijana Marinović (predstavnik radnika). Katarini Milković mandat počinje 3. svibnja. (M. L./J. L.)

DRŽAVNO NATJECANJE UČENIKA STRUKOVNIH ŠKOLA
„WORLDSKILLS CROATIA 2025.”

IMPRESIVAN SPOJ ZNANJA, VJEŠTINA, INOVACIJA I ENTUZIJAZMA

Najveće strukovno natjecanje u Hrvatskoj ove je godine okupilo više od 400 učenika, koji su se natjecali u 44 discipline, uz podršku 380 mentora i 258 članova Organizacijskog povjerenstva. Ovaj prestižni događaj, održan na više od 15.000 četvornih metara izložbenog prostora Zagrebačkog velesajma, pokazao je iznimne vještine i talente mladih stručnjaka u čak 44 različite discipline

U Zagrebu je ceremonijom zatvaranja i podjelom medalja pred više od tisuću sudionika svečano zatvoreno šesto Državno natjecanje učenika strukovnih škola – WorldSkills Croatia 2025. U organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, od 9. do 11. travnja održan je najveći obrazovni događaj u Republici Hrvatskoj i najveće strukovno natjecanje u ovom dijelu Europe, koje je ove godine okupilo više od 400 najboljih učenika iz cijele Hrvatske, koji su se natjecali u 44 discipline, uz podršku 380 mentora i 258 članova Organizacijskog povjerenstva. Tijekom tri dana, šest paviljona Zagrebačkog velesajma pretvoreno je u impresivan prostor znanja, vještina, inovacija i entuzijazma. Događanje je obišlo više od 12.000 posjetitelja, a posebno ističemo oko 8000 učenika osnovnih škola, koje je na natjecanje organizirano dovela Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih radi upoznavanja s mogućnostima strukovnog obrazovanja.

U sklopu događanja za njih su održane i radionice profesionalne orijentacije s više od 45 termina te sedam predavanja predstavnika Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Posebnost je i ove godine bila WorldSkills Croatia Arena s čak 27 predavanja na teme obrazovanja, inovacija, STEM-a, tehnologije i budućnosti strukovnih zanimanja. Sudjelovalo je ukupno 147 strukovnih škola, a 31 škola sudjelovala je kao domaćin natjecanja. Natjecanje je podržalo 40 partnera iz gospodarstva, obrazovanja i institucija, a o veličini događanja svjedoče i još neke brojke: 6 paviljona, 15.000 četvornih sajamskog prostora, 147 strukovnih i 196 osnovnih škola, organizirani prijevoz s 241 autobusom. Oni su došli ne samo promatrati što to rade srednjoškolci malo stariji od njih nego i na licu mjesta na brojnim štandovima isprobati vlastite vještine. To samo vrlo zorno svjedoči činjenici da natjecanje nije samo sebi svrha nego je osmišljeno da popularizira strukovno obrazovanje, a ključna skupina kojoj je događanje namijenjeno jesu upravo učenici osnovnih škola.

Posjetom natjecanju *WorldSkills Croatia* učenici dobivaju priliku upoznati se s brojnim mogućnostima koje pruža strukovno obrazovanje, osobno se uvjeriti u atraktivnost strukovnih zanimanja i izvrsnost koju mogu dobiti u strukovnim školama. Tijekom događanja, za učenike i stručne

suradnike osnovnih škola, a u suradnji s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, organizirane su i praktične radionice o odabiru srednje škole, o zapošljivosti pojedinoga zanimanja te alatima za profesionalno usmjerenje. Također, u svakoj zoni discipline osmišljene su aktivnosti „Isprobaj svoju vještinu” na kojima su učenici mogli praktično isprobati vještine specifične za određeno zanimanje. Sve ove aktivnosti osmišljene su sa svrhom poticanja učenika osnovnih škola na nastavak školovanja u nekom strukovnom obrazovnom programu.

Događaj je imao i snažnu međunarodnu dimenziju – 18 stranih natjecatelja iz 13 zemalja te strane goste iz još četiri zemlje, koji su dodatno obogatili razmjenu znanja i iskustava. Učenici su se natjecali u širokom rasponu struka, uključujući informatiku, mehatroniku, robotiku, kuharstvo, frizerstvo i mnoge druge. Svi natjecatelji imali su priliku pokazati svoje vještine pred prosudbenim povjerenstvima sastavljenim od vrhunskih profesionalaca i stručnjaka iz obrazovanja i industrije. Natjecanje je bilo prilika ne samo za demonstraciju vještina, već i za razvijanje kreativnosti, inovativnosti i timskog rada.

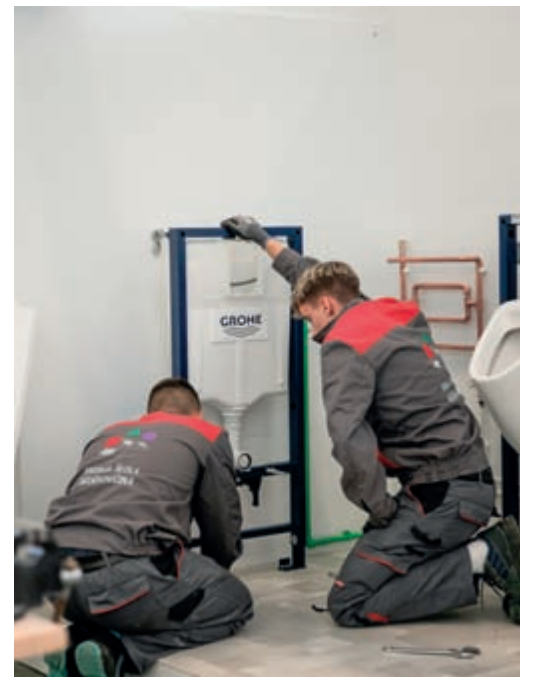
Strukovno obrazovanje usmjereno je na gospodarstvo te ovakav događaj služi i kao platforma za povezivanje s poslodavcima. Broj partnera koji je prepoznao važnost ovakvoga događanja povećava se iz godine u godinu. Natjecanja *WorldSkills Croatia* dosad je podržalo više od 70 gospodarskih subjekata koji imaju priliku povezati se sa strukovnim školama, promicati svoje proizvode i usluge te pronaći buduće zaposlenike. Sudjelovanjem u ovoj aktivnosti poslodavci iskazuju svoju društvenu odgovornost za razvoj obrazovnog sustava, a sudjelovanje predstavnika gospodarstva jedan je od načina da se postigne dugoročni cilj – povećanje zapošljivosti učenika koji završavaju strukovne škole.

Dakle, nije teško prepoznati svrhu ovakvog događanja. Naime, jedan je od problema strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj njegova neprivlačnost i niski ugled u društvu, barem se tako može zaključiti prema poimanju roditelja i učenika osnovnih škola, iako, mora se priznati da se trendovi polako mijenjaju i da je interes učenika za upis u strukovne programe iz godine u godinu sve veći. Stoga je u mnogim zemljama organizacija natjecanja učenika strukovnih škola prepoznata kao potencijal u promicanju vidljivosti i podizanju privlačnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja kao poželjnog odabira karijere.

Organizacijom ovog događanja Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja te brojnim strukovnim školama radi na podizanju svijesti o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kod roditelja, učenika osnovnih i srednjih škola te poslodavaca. Natjecanja u vještinama mogu pomoći u povećanju privlačnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, a kod učenika strukovnih škola pomažu promicanjem želje za dodatnim radom, vlastitim usavršavanjem i stjecanjem novih vještina.

Ovakav koncept strukovnih natjecanja usklađen je sa standardima svjetskih i europskih natjecanja mladih u strukovnim vještinama (*EuroSkills* i *WorldSkills*) te sličnim događanjima u drugim zemljama, čime se ostvaruje jedan od temeljnih ciljeva: popularizacija strukovnog obrazovanja te poticanje učenika završnih razreda osnovnih škola na upis u strukovne škole. A natjecanje je vjerojatno inspiriralo mnoge mlade da razmisle o karijeri u strukovnim zanimanjima i pokazalo da Hrvatska ima iznimno talentirane mlade stručnjake koji su spremni za buduće izazove.

Marijan Šimeg

IZ RIZNICE AUTORA, ČLANAKA I KNJIGA (7) PRINOSI UREDNIKA, NOVINARA I VANJSKIH SURADNIKA ŠKOLSKIH NOVINA ZNANOSTI I KULTURI

////// PRIREĐUJE Ante Bežen

SANDA HAM – VAŽNI PRINOSI SAMOSVOJNOSTI HRVATSKOG JEZIKA

Najdugovječniju rubriku *Riječ*, namijenjenu jezičnim savjetima o suvremenom hrvatskom standardnom jeziku, nakon Ivana Brabeca (1974. – 1984.) i Stjepka Težaka (1985. – 2006.), popunjavala je Sanda Ham od br. 25-26/2015. do br. 13/2016., tj. u dvadesetak brojeva. Poslije toga rubrika se nije pojavljivala. Slijedeći ideju da u povodu 75. obljetnice *Školskih novina* prikazemo rad svih dosadašnjih važnijih suradnika lista, donosimo važnije podatke o profesorici Ham, poznatoj u javnosti i kao urednici časopisa *Jezik* te organizatorici i voditeljici natječaja za nove hrvatske riječi „Dr. Ivan Šreter”.

Sanda Ham rođena je 20. kolovoza 1959. godine u Osijeku u kojemu živi i danas. Osnovnu školu, gimnaziju i fakultet pohađala je u Osijeku gdje je i diplomirala 1982. na Pedagoškom fakultetu, Odsjek za hrvatski jezik i književnost. Magistrirala je godine 1988., a doktorirala 1994. iz područja jezikoslovlja (kroatistika) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu teom „Jezik Josipa Kozarca, sklonidbeni sustav” (mentor Stjepan Babić).

Od godine 1983. zaposlena je kao asistentica na kolegiju Suvremeni hrvatski književni jezik, Odsjek za hrvatski jezik i književnost na Pedagoškom fakultetu u Osijeku (sada Filozofskom fakultetu), u znanstveno-nastavno zvanje docentice izabrana je 1997., a u trajno zvanje 2009. Umirovljena je 2024. godine.

Na matičnom je fakultetu predavala Hrvatsku morfologiju i Hrvatsku sintaksu; na Hrvatskim studijima u Zagrebu devet je godina predavala Jezik hrvatske književnosti u 19. i 20. st., a bila je vanjska suradnica i na Visokoj učiteljskoj školi u Slavonskom Brodu, Visokoj učiteljskoj školi u Osijeku, na Visokom učilištu u Vukovaru, Pedagoškom fakultetu u Mostaru. Bila je gostujuća profesorica na Budimpeštanskom sveučilištu, predavala na posljediplomskom studiju na filozofskim fakultetima u Zagrebu i Osijeku te Hrvatskim studijima u Zagrebu. Pod njezinim je mentorstvom napisano stotinjak diplomskih radnji te magisterij i više doktorata. Bila je voditeljica Odsjeka za hrvatski jezik i Katedre za suvremeni hrvatski jezik, istraživačica na projektu Hrvatska leksikologija i frazeologija te radila na projektu Gramatizacija u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku.

Godine 2004. izabrana je za glavnu i odgovornu urednicu časopisa *Jezik*. Bila je članica uredništva časopisa *Jezikoslovlje*, *Strani jezici* i *Kroatologija*, članica Vijeća za normu hrvatskoga jezika pri Ministarstvu znanosti. Bila je članicom i predsjednicom državnoga povjerenstva u natjecanju iz poznavanja hrvatskoga jezika.

Ocjenjivačica je nastavnih programa i projekata u Ministarstvu znanosti, obrazova-

Sanda Ham

ČASOPIS JEZIK

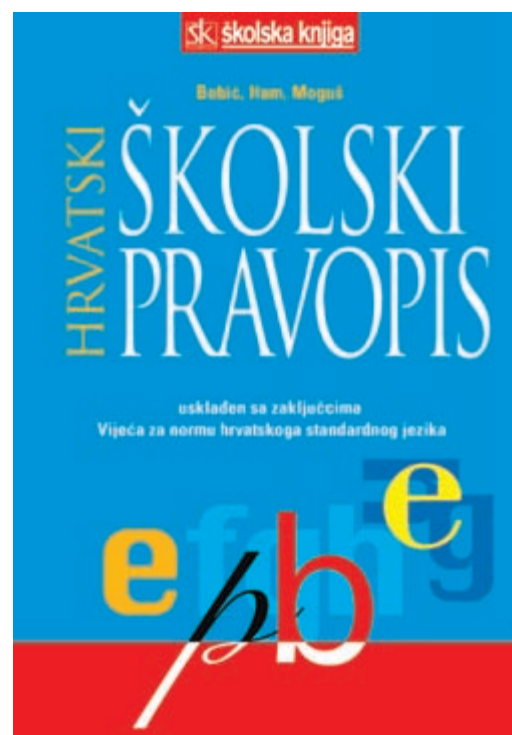
Jezik je časopis za kulturu hrvatskog književnog jezika, a izdaje ga Hrvatsko filološko društvo, u novije vrijeme uz suizdavaštvo Školske knjige. Osnovan je 1952., od kada se razvijao kao središnji časopis za pitanja hrvatskog jezika. Prvi glavni urednik bio je Ljudevit Jonke (uređivao 1952. – 1970.), a za njim Stjepan Babić (1970. – 2005.). Sanda Ham treća je glavna urednica *Jezika*, od 2005. godine, inače bliska suradnica Stjepana Babića. U Jeziku su, osim spomenutih, surađivali i brojni drugi elitni hrvatski jezikoslovci, među kojima i Josip Hamm, Mate Hraste, Božidar Finka, Ivan Brabec, Milan Moguš, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Ivo Škarić, Marko Samardžija, Stjepko Težak, Ivo Pranjeković, Vladimir Anić i dr. *Jezik* izlazi pet puta godišnje.

nja i športa, brojnih udžbenika iz hrvatskoga jezika za sve razrede osnovne i srednje škole te Težak-Babićeve gramatike.

Sudionicom je tridesetak domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Objavljuje u časopisima: *Jezik* i *Filologija* (Zagreb), *Književna revija* i *Jezikoslovlje* (Osijek), *Kolo* (Varaždin), *Fluminensija*, *Dometi* i *Riječ* (Rijeka), *Riječ* (Budimpešta). Bila je predsjednica Upravnoga vijeća Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2016. – 2017.) te je Predsjednica Povjerenstva za izbor najbolje nove hrvatske riječi (2006. –). Članica je Znanstvenog vijeća za obrazovanje i školstvo HAZU (2016. – 2018.) te više drugih stručnih radnih tijela.

Autorica je knjiga: *Jezik zagrebačke filološke škole* (1998), *Školska gramatika hrvatskoga jezika* (2002, pet izdanja), *Povijest hrvatskih gramatika* (2006), *Po jeziku Hrvati* (2022) te je suautorica u knjigama: *Hrvatski školski pravopis* (suautori: Stjepan Babić i Milan Moguš, 2005. pet izdanja, usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog

jezika 2009.) te *Hrvatski jezični savjeti* (suautori: Jadranka Mlikota, Borko Baraban i Alen Orlić, 2014), *Croatia: Past, Present and Future Perspectives* (više suautora, 2020). Izdavač većine njezinih knjiga je Školska knjiga. U nepotpunom popisu na internetu navodi se njezinih dvadesetak znanstvenih radova, uglavnom o pitanjima hrvatskog standardnog jezika i jezika hrvatskih pisaca, a autorica je 327 bibliografskih jedinica.

Pisala je i jezikoslovne polemike i neko vrijeme bila u središtu kontroverzi oko aktualnih pravopisnih problema i stanja u hrvatskom jeziku uopće, upozoravajući na nedovoljan otpor globalizaciji i neosnovane optužbe za nacionalizam onih koji se zalažu za posebnost hrvatskog jezika. U jednom je intervjuu *Večernjem listu* izjavila: „To je uvijek bio znak nacionalizma, ali srpskih ili hrvatskih unitarista. Nisu dopuštali da hrvatski jezik bude onakav kakav jest, drugačiji. Primjerice, Deklaracija o hrvatskom jeziku iz 1967., koja traži da se hrvatski, srpski, bosanski i crnogorski priznaju i ustavno kao različiti jezici, dočekana je u Jugoslaviji na nož kao nacionalistička. Teret nacionalizma i ustaštva riječima se pridodavao u Jugoslaviji – naravno da je svaki odmak od jezičnoga jednačenja prema srpkosti bio sasijecan u korijenu, a najlakše je bilo sjeći nacionalističkim noževima. Naglost i bujnost pohrvaćivanja poslije Domovinskoga rata samo je odgovor na protuhrvatski nacionalizam, a ne znakom hrvatskoga nacionalizma.”

Dobila je priznanje Sveučilišta u Mostaru, Nagrada Veliki zlatni dukat za znanstveni i nastavni rad Vukovarsko-srijemske županija te Nagradu Grada Zagreba. (ab)

HRVATSKI JEZIK U ŠKOLSKIM NOVINAMA

JEZIČNI SAVJETI SANDE HAM IZ RUBRIKE RIJEČ

IZNIMKE OD SIBILARIZACIJE: SLIKA – SLICI, ALI SLUGA – SLUGI

U nižim razredima osnovne škole naučimo sibilizacijsko pravilo da se *k*, *g*, *h* ispred *i* mijenjaju u *c*, *z*, *s* pa onda ostatak školovanja uglavnom pamtimmo brojna odstupanja od toga pravila. Ponajviše je odstupanja u dativu i lokativu imenica *e*-vrste, a to su imenice ženskoga i muškoga roda koje u genitivu jednine imaju nastavak *-e*. (...)

Riječ je o ženskim imenima kojima osnova završava na *k*, *g*, *h* (*Dubravka*, *Biserka*, *Buga*, *Jaga*, *Andromaha*), muškim imenima s istom osnovom (*Niko*, *Drago*, *Blago*, *Miho*, *Vlaho*) i istovrsnim prezimenima (*Znika*, *Finka*, *Varga*, *Troha*) dakle o imenima i prezimenima koja pripadaju *e*-vrsti.

U istovrsnih općih imenica ženskoga roda može se u suvremenom jeziku ispred nastavka *-i* u dativu i lokativu jednine provesti sibilizacija: *slika* > *slici*, *udruga* > *udruzi*, *zaduha* > *zadusi*, ali i ne mora: *školjka* > *školjki*; *vaga* > *vagi*; *snaha* > *snahi*. Malobrojne su opće imenice muškoga roda u *e*-vrsti i u njih se uglavnom ne provodi sibilizacija: *aga* > *agi*, *dika* > *diki*, *sluga* > *slugi*.

U ženskih se imena sibilizacija ne provodi, što znači da morfonoloških inačica imeničke osnove nema i da se

završno *k*, *g*, *h* čuva u svim padežima: *Dubravka* > *Dubravki*, *Buga* > *Bugi*, *Andromaha* > *Andromahi*. Uz ime *Andromaha* valja napomenuti da se ono pojavljuje u nastavi povijesti i grčke književnosti pa, makar je povijesno, učenicima može biti živo jezično pitanje. Likove: **Dubravci*, **Buzi*, **Andromasi* suvremena norma ne prihvaća kao valjane. Češće se može potvrditi u starijih autora, ali i suvremenika, oblik *Dubravci*, ali tada je riječ o Gundulićevoj djelu *Dubravka*, primjerice u Kumičića (Urota Zrinsko-Frankopanska, 1893., str. 130.): „Jelena i Fran Gundulić razgovarahu se i o Dubravci, a ban i Bukovački pomno ih slušahu.” (...) Ti nam primjeri kažu da je upotreba, za razliku od norme, kolebljiva.

Odstupanja su od sibilizacije u dativu i lokativu općih imenica *e*-vrste brojna pa imena nisu ni po čemu osobita. Sibilizacija se uopće ne provodi u ženskih etnika ili odmilica obaju rodova. Uvijek je *Našičanki*, *Osječanki*, *Požezanki*, *Zagrepčanki*, a nije **Našičanci*, **Osječanci*, **Požezanci*, **Zagrepčanci*. U odmilica ne će biti provedena sibilizacija jer bi se sibilizirana osnova toliko razlikovala od nesibilizirane da bi se zamaglilo značenje – u odmilicama **baci*, *seci*, teško da bismo prepoznali imenice *baka*, *seka*, a tako i u **strici* i **prici* teže prepoznamo *striko* i *prika*.

Muška imena ne podliježi sibilizaciji: *Niko* > *Niki*, *Drago* > *Dragi*, *Blago* > *Blagi*, *Miho* > *Mihi*, *Vlaho* > *Vlahi*. (*Vlaho* može imati i sklonidbu prema *a*-vrsti, *Vlaho*, *Vlaha*, *Vlahu*.) Ni u

prezimenima se sibilizacija ne provodi: gospođi *Zniki*, *Vargi*, *Trohi* i gospodinu *Zniki*, *Vargi*, *Trohi*.

* * *

VOKATIV STRANIH IMENA: PATRIK – PATRIČE, DOMINIK – DOMINIČE

Potrudila sam se doznati i pokazalo se da je Spužva Bob Skockani jedan od najpopularnijih suvremenijih crtanih filmova. Djeca ga vole, a ni odraslima nije nepoznat, dapače... Pronašla sam ga na Comedy Centralu, pogledala nekoliko nastavaka i osobito mi se svidio prijevod... U Spužvi Bobu Skockanomu osobito iskri vokativ kojim se Spužva Bob obraća svomu prijatelju Patriku – *Patriče!*

Gramatike postavljaju normativno pravilo da u muških imena valja upotrijebiti pravilan vokativni oblik, a pravilan bi oblik muških imena na *-ø* imao nastavak *-e*: *Ivan-e!* < *Ivan-ø*, *Josipe!* < *Josip*, *Petre!* < *Petar*. Međutim, u imenima tuđega podrijetla u kojima bi trebala biti provedena palatalizacija, a to su ona kojima osnova završava na *k*, *g*, *h*, *c*, *z*, norma uzmiče i ne preporuča vokativ na *-e*, nego vokativ na *-u* pa čak i upotrijebiti nominativ

umjesto vokativa jer se na taj način izbjegava palatalizirana osnova. Tako se u Akademijinoj gramatici (1991., str. 501.) za ime *Fric* navodi vokativ *Fricu* ili *Fric* (a ne **Friče*), za *Noah* samo oblik *Noah!*. Uz *Sadiče!* < *Sadik* i *Maliče!* < *Malik* navode se i oblici *Sadiku!* i *Maliku!*. Vokative tuđih imena s palataliziranim osnovama općenito se smatra stilotvornima i knjiškima pa se navode primjeri iz Šegedina: *Sveti Roče!* < *Sveti Rok* i iz Bogdanovićeve prijevoda Shakespearea: *Yoriče!* < *Yorik*.

I sada odjednom u posve suvremenom i razgovornom prijevodu crtanoga filma knjiški i visoko stilotvorni vokativ *Patriče!*... Zamolila sam i prevoditeljičino tumačenje – odgovor je bio očekivan i potpuno razlozan – dva su razloga zašto je upotrijebila palataliziran oblik – jedan je ludički, a drugi jer joj norma to omogućuje („radi komičnoga učinka i budući da je to pravilno”). Tumačenje je dopunila i izrazito ludičkim vokativom *Sherloče!* < *Sherlock* (kojim u prijevodi-ma rugalački naziva osobu koja otkriva toplu vodu), ali i posve neutralnim vokativom imena *Peter* > *Petere!*... Čini se da je tako i s vokativom *Patriče!*.

Popularnost Spužve Boba Skockanoga doista je velika, internet je preplavljen scenama iz crtića, a osobito vokativom *Patriče!*... Netko će taj vokativ doživjeti ludički, a netko pak neutralno.

U litanijama i molitvama pronaći ćemo palatalizirane vokative: *Sveti Izače*, *sveti Patriče*, *sveti Dominiče*, *sveti Pacifiče*, *sveti Roče*. Osobito je zanimljiv vokativ *Izače!* jer je riječ o vokativu posve pohrvaćenoga imena Izak (Isaac).

NATJEČAJ ZA NAJBOLJU NOVU HRVATSKU RIJEČ

Časopis Jezik svake godine provodi natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ i dodjeljuje nagradu trima najboljim riječima. Nagrada od 2006. nosi ime dr. Ivana Šretera, rođenog u Pakracu, koji je radio kao liječnik u Pakracu i Lipiku. Zbog upotrebe u liječničkom nalazu izraza umirovljeni časnik (umjesto penzionisani oficir) optužen je da je vrijeđao „socijalističke patriotske i nacionalne osjećaje građana”. Osuđen je 20. siječnja 1987. na kaznu zatvora od pedeset dana. Goran Babić napisao je u Nedjeljnoj Dalmaciji „kako tom medicusu očito ne pomaže ništa, ni ožeg ni riječ, pa je jedini lijek crna zemlja i zeleni humak”. Tako je doista i bilo. Srbi su 18. kolovoza 1991. oteli dr. Šretera, zatočili ga, mučili i ubili. Tijelo još nije pronađeno.

Slične natječaje za nove riječi imaju i druge zemlje, primjerice, Društvo za njemački jezik (Gesellschaft für deutsche Sprache – GfDS) od 1971., a Američko jezično društvo (American Dialect Society) od 1990. proglašavaju najbolje nove riječi.

U Hrvatskoj nove riječi predlažu pojedinci kao autori. Prof. Babić nazvao

ih je jednom prigodom tvorbenjacima. Nagrada za autore do 2007. bila je knjiga ili javno isticanje imena autora u časopisu Jeziku, a od 2007. nagrada je o novčana. Nagrade se dodjeljuju i javno proglašavaju u Danima hrvatskoga jezika u Pakracu ili Lipiku.

NAJBOLJE NOVE HRVATSKE RIJEČI

1992. Natječaj prvi put raspisan, riječ nije proglašena
1993. 1. suosnik – koaksijalni kabel; 2. strojevina – hardware, 3. udomitelj – osoba koja drugom pruža dom, udomljuje ju (riječ izabrana iz javne uporabe)
1994. 1. velezgoditak – jackpot; 2. osobnica – osobna iskaznica; 3. ocjeđivač – naprava za ocjeđivanje i sušenje suđa (riječ izabrana iz javne uporabe)
2006. 1. uspornik – ležeći policajac; 2. smećnjak – kontejner za smeće; 3. raskružje – kružni tok

2007. 1. naplatnica – naplatna kućica; 2. opuštaonica – wellness; 3. borkinja
2008. 1. proširnica – stent; 2. daljinac – daljinski upravljač; 3. pretjecajnik – cestovni trak za pretjecanje
2009. osobnik – OIB
2010. 1. ispraznica – floskula; 2. osječajnik – emotikon; 3. parkomat – automat za naplatu parkiranja
2011. 1. zatipak – tipfler; 2. nekapnica – naprava za grlić boce koja sprječava kapanja tekućine pri lijevanju iz boce; 3. dodirnik – touch screen
2013. sebić – selfie; vitičnik – @ (riječi su izdvojene, ali nisu nagrađene)
2014. odmrlijač (najbolja riječ nije proglašena, samo je istaknuta)
2015. 1. alkomjer – drager
2016. 1. istovrijednik – ekvivalent, 2. podzemnica – podzemna željeznica, 3. zaslonik – tablet
2018. 1. zapozorje – backstage, 2. oznak – brend, 3. bilješkinja – javna bilježnica

2020. 1. dišnik – respirator, 2. kihobran – sneeze protector, 3. rukozborac – znakovatelj, osoba koja govori jezikom znakova za gluhe
2022. 1. prestrujnik – strujni adapter, 2. šećerice – skupno ime za biljke od kojih se preradom šećer (šećerna repa, trska), 3. bakroza – Hepatolentikularna degeneracija ili Wilsonova bolest
2024. 1. plovopis – književna vrsta opisa puta brodom ili kakvim plovilom, 2. čvornik – HUB, središnji uređaj koji povezuje više računala u zajedničku mrežu, 3. uglednina – nematerijalna imovina kakve tvrtke koja se može utjecati na vrijednost tvrtke (odnos s kupcima, etično poslovanje i sl.)

Pojavljivanje novih riječi prirodan je proces u razvoju svakog jezika, a u hrvatskom jeziku traje organizirano od 19. stoljeća, spontano ili nastojanjem jezikoslovaca, kao u ovom slučaju.

HRVATSKI JEZIK U ŠKOLSKIM NOVINAMA

NASTAVAK PRILOGA O STJEPKU TEŽAKU IZ PROŠLOG BROJA

ČETIRI KNJIGE JEZIČNIH SAVJETA STJEPKA TEŽAKA IZ RUBRIKE RIJEČ

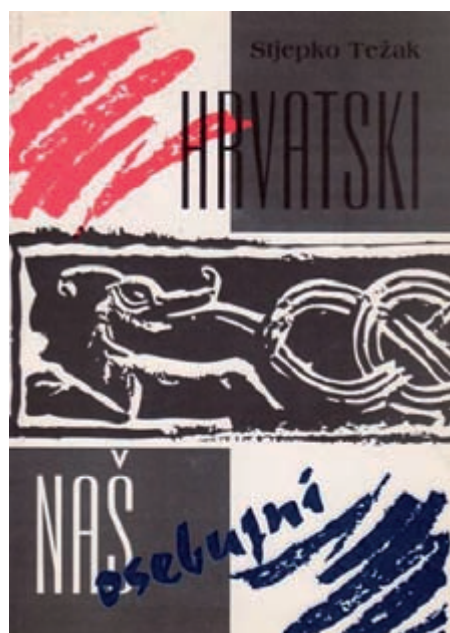
Tijekom svoga dvadesetogodišnjeg pisanja rubrike *Riječ u Školskim novinama* (1985. – 2006.) Stjepko Težak objavio je oko osamsto jezičnih savjeta. Autorov izbor tih tekstova, uz nešto tekstova tiskanih drugdje, objavljen je u četiri knjige jezičnih savjeta, nazvane i „Težakova jezična tetralogija”, tri u izdanju Školskih novina i jedan u izdanju Tipexa. Toliki broj članaka i knjiga ove vrste u Hrvatskoj nije napisao nijedan drugi autor. Tekstovi u ovim knjigama nisu pisani istim pristupom i stilom. U nekima je savjetodavni pristup izravan, a u nekima se problem esejistički razmatra i analizira bez izravnog savjeta, ali ipak dovoljno jasno kao uputa čitatelju.

JEZIK NAŠ SVAGDA(Š)NJI, objavljen 1990. godine. Težak knjigu posvećuje Ivanu Belostencu, autoru velikog enciklopedijskog latinsko-ilirskog i ilirsko-latinskog rječnika *Gazophilacium* (grč. gazofilacij = riznica) objavljenog u Zagrebu 1740. godine, u povodu 250. obljetnice. Ta prava riznica jezičnog blaga hrvatskog jezika, skupljena po središnjoj Hrvatskoj, Dalmaciji, Slavoniji i Istri, dakle na područjima sva tri hrvatska narječja – kajkavskom, čakavskom i štokavskom bila je na tragu ozaljskog, odnosno zrinsko-frankopanskog jezično-književnog kruga iz 17. stoljeća, koji je bio preokupacija i samom Težaku te veoma važno vrelo za povezivanje svih dijelova hrvatskog jezika.

Knjiga se sastoji od 10 poglavlja u kojima razmatra esejističkim i savjetodavnim načinom razna pitana hrvatskoga jezika u oko 120 natuknica: pojmove kulture riječi, slušanja i tolerancije, neknjiževne idiome (dijalekti, žargon, vulgarizmi), odnos jezične norme i jezičnih promjena, jezik u medijima (strip, radio, kazalište, film, televizija), pravopisne nedoumice (npr. spilja – špilja,

šesto – šesto), dvojni oblici riječi (npr. čistiji – čišći), plodnost tvorbe riječi (npr. uskršni – uskršnji, glasovati – glasati), tančine značenja riječi (npr. svrha – cilj, zadatak), ponašanje riječi u rečenici te posuđenice iz drugih jezika. Knjigu su recenzirali Zrinka Babić i Dragutin Rosandić, a uredio Ivan Rodić.

HRVATSKI NAŠ OSEBUJNI izašao je u dva izdanja, 1995. i 2000. Težište je knjige na osebnosti hrvatskoga jezika koju autor vidi u ovim njegovim osobinama: jedno je od bitnih obilježja hrvatskoga naroda, razlikuje se od srpskog s kojim su ga htjeli stopiti u prošlim vremenima, nazivali su ga različitim imenima nijećući mu posebnost, a osebujan je i po svojim izvoristima, načinu standardizacije, osobinama koje potječu iz triju osnovnih narječja i problemima koje kao standardni jezik postavlja pred svoje govornike, pisce i jezikoslovce.

Jezikoslovne natuknice svrstao je u šest poglavlja: Moć i ljepota riječi (dječji doživljaj hrvatskog jezika), Osebnosti hrvatskoga jezika (burna povijest hrvatskog jezika), Jezični savjetodavci (Tomo Maretić, Vatroslav Ružić, Nikola Andrić, hrvatski rječnici, gramatike i pravopisi), Jezični uljezi (posrblijeno „Zlatarovo zlato”, o riječima kut – ugao, pismohrana – arhiv, uvjerenje – potvrda i dr.), „Nova” hrvatska riječ (glede, nazočan, učinkovit), Jezične nedoumice (podrijetlo – porijeklo, zemljopis – geografija, spram – naprama). Knjigu su recenzirali Stjepan Babić i Dragutin Rosandić, a uredio Ivan Rodić.

HRVATSKI NAŠ (NE)ZABORAVLJENI objavljen je 1999. u izdanju Tipexa, a sadrži tekstove iz *Školskih novina* i emisije *Hrvatski naš svagdašnji* Radio Sljemena. Ti tekstovi u fokusu imaju „uzavrela raznovrsna jezična pitanja, a s njima i različita shvaćanja jezične slobode opterećena krajnostima

za neograničenom slobodom i strogim jezičnim normiranjem i državnim sankcioniranjem”. Autor je protiv krajnosti jer „polazi od stajališta da je hrvatski jezik u vremenu nasilnog rashrvaćivanja sačuvao bitna obilježja svoje samosvojnosti i da mu nisu potrebne revolucionarne promjene”.

Sadržaj je raspoređen u šest poglavlja: riječi zaboravljene (zabilježene u književnosti, ali nisu u uporabi), riječi hrvatske (objašnjava pojam kroatizama, npr. rabiti, uporaba), riječi tuđe i posuđene (npr. ban, hljeb, konj, gramatika, fusnota), riječi srpske i slavenske (pojam srbizama i rusizama, npr. bukvar, časovnik, sprat, vajar), riječi blisko značene (obuka – nastava, pouka – poduka, nauka – znanost, odgojitelj – odgajatelj), riječ pjesnička (gramatičke igre u pjesništvu). U knjizi se objašnjava podrijetlo ili uporaba više od tristo riječi.

HRVATSKI NAŠ (NE)PODOBNI objavljen je 2004. godine. „Naslovom sam obilježio jednu sudbinsku značajku hrvatskoga jezika: probijanje između njegove političke počudnosti i nepočudnosti, koje se nastavlja i u slobodnoj državi Hrvatskoj. Pojedinci, koji su nekoć podržavali ideju jezičnog srpsko-hrvatskog bratstva i jedinstva ponovo joj se vraćaju optužujući nas zbog jezičnog nacionalizma, kao da je obrana nacionalnog jezika jezični šovinizam”, kaže autor u predgovoru, navješćujući sadržaj usmjeren prema hrvatskom jezičnom identitetu i povijesti jezika i pojedinih riječi.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja: Hrvatski na povijesnoj vjetrometini (nazivi za hrvatski jezik kroz povijest: slovinski, slavonski, slavonski, ilirski, hrvatski, hrvatskosrpski, do kovanice hrengleski koja upozorava na globalne procese internacionalizacije jezika), Ne/podobne, ne/počudne, ne/pogodne, ne/prikladne i druge riječi

ovima nalik (osim navedenih govori o kurikulumu, pojmu standarda, govoru mržnje i dr.), Sudar naravi, prirode, čudi i značaja te Blagoglagoljivi glagoli (reći – kazati, izvješće – izvještaj, priopćiti – saopćiti i dr.). Urednik je knjige Ivan Rodić.

Osim ova četiri prava jezična savjetnika Stjepko Težak objavio je i dvije knjige jezično-književnostilskih eseja. Izdao ih je Tipex iz Zagreba.

JEZIČNI PRIJELOMI I MIJENE U HRVATSKOJ UMJETNOSTI RIJEČI, knjiga objavljena 2002. ima tri dijela. Prvi donosi tekstove o tokovima hrvatskog jezičnog razvoja (ozaljski književno-jezični krug, jezik Frana Krste Frankopana, Ivana Belostenca, Jurja Križanića). U drugom dijelu riječ je o jeziku književnih djela Eugena Kumičića (Urota zrinsko-frankopanska, Gospođa Sabina), Ante Kovačića, Janka Leskoveca, Franje Horvata Kiša, Ivane Brlić-Mažuranić, Jagode Truhelke, Miroslava Krležu). U trećem poglavlju razmatra odnos dijalekata i književnog jezika: ulogu kajkavskog narječja u razvoju književnog jezika, kajkavizmi u djelima Slavka Kolara, Dragutina Domjanića, Ivana Gorana Kovačića i Pere Budaka. Knjigu su recenzirali Josip Vončina i Marko Samardžija.

IZMEĐU JEZIKA I STILA objavljena je 2005. i bavi se ulogom jezičnih kategorija u književnoumjetničkom stilu i drugim stilovima te kako ih autori izabiru u oblikovanju likova: Imperfekt u suvremenoj hrvatskoj književnosti, novinarstvu i filmu, o jeziku u filmu Breza i Ženidba i pripovijetki Imbre Futača, kajkavština zagrebačkih purgera u filmu Kreše Golika, dijalozi u Kerstnerovim Gruntovčanima, jezično osuvremenjivanje Sudetine pripovijetke Mor. Knjigu su recenzirali Dunja Pavličević-Franić i Mrko Samardžija. (ab)

HRVATSKI JEZIK U ŠKOLSKIM NOVINAMA

IZ JEZIČNIH SAVJETNIKA
STJEPKA TEŽAKAODGOJITELJ
ILI ODGAJATELJ

Je li pravilno pisati i govoriti ODGOJITELJ ili ODGAJATELJ? O tome je bilo dosta rasprava, jer su obje riječi nastale po pravilu hrvatske riječotvorbe, tj. pripadaju hrvatskome jeziku. Glavna nedoumica proizlazi iz činjenice da je riječ ODGOJITELJ nastala prema svršenom glagolu ODGOJITI, a ODGAJATELJ prema trajnom glagolu ODGAJATI. Kako je odgajanje trajan proces, moglo bi se zaključiti da onoga koji odgaja treba nazivati ODGAJATELJ, dok bi ODGOJITELJ označavao samo osobu koja je već nekoga odgojila, a za riječ s tim značenjem zapravo nema potrebe. No, jezična analiza daje drukčije rezultate.

U *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* Stjepana Babića može se pročitati ovo: „Svršeni glagol ne ograničava značenje izvedenice samo na jednokratno izvršenje jer sadržava i značenje „svaki put kad god se desi prilika“, npr. izvršitelj je onaj koji jednom izvrši i onaj koji svaki put izvrši kad god se desi prilika da to učini... Zbog toga možemo reći da je izvršitelj i „onaj koji izvrši“ i „onaj koji izvršava“. Takvih je

izvedenica popriličan broj: dopunitelj, dovršitelj, iscjelitelj, istražitelj, izbavitelj, izumitelj, itd. Prema tom pravilu ODGOJITELJ je „onaj koji odgoji“ i „onaj koji odgaja“. A što onda s ODGAJATELJEM? Jednostavno treba u svakodnevnom govoru dopustiti dvojnost ODGOJITELJ – ODGAJATELJ jer su obje riječi hrvatske i pravilne.

No, u stručnom i znanstvenom nazivlju nisu preporučljive dvostrukosti. A ovo je svakako stručni i znanstveni naziv. U takvim nedoumicama odlučuje stručna i znanstvena praksa. Svi stariji hrvatski rječnici, a i neki noviji, bilježe samo ODGOJITELJ pa, povijesno gledano, u hrvatskom jeziku ODGOJITELJ i ODGOJITELJICA imaju znatno dužu tradiciju i po tome prednost. U 50-im godinama 20. stoljeća dogodio se obrat za koji je teško utvrditi koliko je prouzročen logikom nesvršenosti glagola i trajnosti odgoja, a koliko onim nastojanjem da se lišimo „zastarjele“, prema nekima čak i „ustaške“ terminologije pa je prednost dobio ODGAJATELJ. (Rječnici hrvatskoga jezika, izdani nakon objavljivanja ovog Težakova savjeta (1999): *Rječnik hrvatskoga jezika*, ur. J. Šonje, 2000, i *Veliki Anić*, 2004., a i Zakon

o predškolskom odgoju i obrazovanju iz 2022., poznaju samo oblik ODGOJITELJ, prim. prir.)

* * *

USKRSNI
ILI USKRŠNJI

U Katoličkom kalendaru čitamo: USKRSNI ponedjeljak. Na plakatima po Zagrebu nudi se veliki USKRŠNJI popust. Naši su leksikografi podijeljeni. Jedni forsiraju samo *uskrnsni*, drugi donose oba lika dajući prednost liku *uskrnsni*, treći daju prednost liku *uskršnji*. Treba li odatle izvući zaključak da je riječ o istoznačnicama pa neka svatko izabere po volji.

Što se pravilnosti tiče, oba su lika u skladu sa suvremenom jezičnom normom. Prvi pripada znatno bogatijem tvorbenom području pridjevskoga sufiksa *-ni* (kao *božićni, nedjeljni, ljetni, proljetni*, itd.), a drugi je iz prilično siromašnoga kruga na *-nji*, pri čemu taj sufiks utječe i na prethodni suglasnik (*-snji* = *-šnji*, kao *današnji, ljetošnji*). Ali ne treba mimoći ni primjedbu S. Babića koji

sa stajališta hrvatske riječotvorbe tvrdi: „Iz navedenih se primjera može zaključiti da se pridjevi sufiksom *-nji* od imenica tvore samo iznimno, a koliko se tvore, dobrim je dijelom zbog glasovnih razloga, u većini zbog podudarnosti po mjestu tvorbe, a djelomično i zbog analogije.“ A među navedenim primjerima je i *uskršnji* uz koji u zagradi stoji da je običnije *uskrnsni*....

I što reći nakon svega? Prvo. Kad je već riječ o riječi pretežno crkvenoj, poštujmo jezičnu praksu Crkve u Hrvatskoj, tj. oblik *uskrnsni*.

Drugo, uzmimo u obzir i riječ stručnjaka, proučavatelja našeg riječotvorja, koji kažu da je riječ *uskrnsni* običniji nego *uskršnji*.

Treće, prihvatimo *uskršnji* kao manje običnu riječ, a to znači u određenoj mjeri stilski obilježenu pa onda iz stilskih razloga iskoristivu, osobito u subjektivno obojenim tekstovima.

Četvrto, slično vrijedi i za pridjev *subotni*, koji je u prednosti red *subotnjim*, baš kao i *ljetni* pred *ljetnjim*, *proljetni* pred *proljetnjim*, i *božićni* pred *božićnjim*, naravno kad je riječ o neutralnom, stilski neobilježenom tekstu.

POVIJESNI PODSJETNIK UZ PRILOGE O RUBRICI RIJEČ I NJEZINIM AUTORIMA

TRI NARAŠTAJA JEZIKOSLOVACA

U posljednja tri broja Školskih novina, u rubrici Vremeplov ŠN (1950.-2025.) prisjetili smo se rubrike *Riječ* koja je u listu izlazila gotovo 33 godine, od čega trideset i dvije godine u kontinuitetu od 1974. do 2006., kada su je popunjavali Ivan Brabec i Stjepko Težak, te u polugodišnjem razdoblju 2015./2026. kad ju je pisala Sanda Ham. Iz te rubrike nastalo je pet knjiga jezičnih savjeta, od kojih četiri u izdanju Školskih novina (neke u više izdanja), a bili su namijenjeni ponajprije učiteljima. Rubrika je dakle očito imala utjecaj ne samo na jezično obrazovanje učitelja, nego, preko njih, i na nastavu hrvatskog jezika. To je bilo dobro zato što su se u njoj jezična pitanja objašnjavala znanstveno vjerodostojno, gotovo bez političkih natruha, mada je ideološkim pritiscima hrvatski jezik u javnom prostoru bio itekako izložen. Zasluga

je to stručne vrsnoće autora jezičnih savjeta koji su u prvom planu imali uvijek stvarne aktualne potrebe za objašnjavanjem jezičnih nedoumica i korist njihove stručne obrade za čitatelje. Dali smo i pregled životnog i profesionalnog puta te postignuća autora rubrike za hrvatsku znanost i kulturu iz kojeg su vidljive mijene društvene misije jezikoslovaca triju naraštaja: u vrijeme Ivana Brabeca jezične su se nedoumice za rubriku *Riječ* izabirale iz jezičnog korpusa čvrsto zadanog socijalističko-jugoslavenskim poretom i hrvatskosrpskim jezikom, Stjepko Težak dao je veliki obol bitnoj promjeni ideološke paradigme osamostaljivanjem demokratske Hrvatske i ustavnom uspostavom hrvatskog jezika, a Sanda Ham djeluje u vrijeme sve snažnije ugroze globalizacijom i stoga je usmjerena očuvanju hrvatskog jezičnog identiteta i traženju novih hrvatskih riječi

kao brani nezadrživom prodoru engleskog.

Poruke čitateljima *Školskih novina* o hrvatskom jeziku iz cijelog tijeka rubrike *Riječ* i ukupnog stvaralaštva njenih autora, osim strogo jezikoslovnih, imaju i obrazovne sastavnice. Prva je da su kod učenja hrvatskog kao materinskog jezika u školi potrebno imati na umu ukupno bogatstvo jezika, ali i važnu činjenicu da hrvatski standardni jezik ima svoje zakonitosti i pravila po čijem se poznavanju prepoznaje stupanj (jezične) kulture svakog čovjeka. To je posebno potrebno imati na umu u naše vrijeme kad se pokušava relativizirati važnost poznavanja standardnog jezika jer je „jeziku svejedno“ kako ga govorite i pišete. Taj stav, koji se promiče čak i sa znanstvene razine, poguban je i za sam opstanak hrvatskog jezika kao nastavnog predmeta jer vodi u jezičnu anarhi-

ju. Druga je poruka da je hrvatski jezik tijekom stoljeća izgradio svoj povijesni identitet usprkos državnim terorom potpomognutom ponjemčivanju, pomadarivanju i posrblijanju. Sada je pak najviše ugrožen brzim prodorom globalnog engleskog. Stoga, kako god je Bogoslav Šulek u 19. stoljeću stvaranjem novih hrvatskih riječi nemjerljivo pridonio očuvanju identiteta hrvatskog jezika, tako je i u naše vrijeme potrebno obogaćivanje tog identiteta stručnim tumačenjem jezičnih pojava u medijima, studijama i monografijama o (identitetskim) jezičnim temama kojih je srećom ima sve više, kao i stvaranjem novih riječi, kao posebnog oblika jezičnog savjetovanja. Sve to kako bi doista zaživio nedavno doneseni prvi Zakon o hrvatskom jeziku. U tome *Školske novine* i dalje mogu, kao nekad, imati svoju vrijednu ulogu. (Ante Bežen)

RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

MALI ČUVARI VELIKOGA PLANETA

Održivi razvoj predstavlja suživot među gospodarskim, socijalnim i ekološkim zahtjevima. A da bi suživot između prirode i čovjeka bio moguć, nužna je promjena načina razmišljanja i djelovanja, a djelovanje je moguće uz kvalitetno obrazovanje na svim razinama i u svim društvenim segmentima. Stoga je održivi razvoj kamen temeljac koji se postavlja u najranijoj dobi – onoj vrtićkoj

NAPISALA

Katarina Bilandžić
odgajateljica savjetnica
Dječji vrtić Proljeće, Kloštar Ivanić

/////

Održivi razvoj pojam je koji se sve češće čuje, o kojem se sve više piše, koji nas sve više zaokuplja. Sveprisutan je na globalnoj razini kao putokaz prema silno potrebnom skladu, kako prirode tako i samoga čovjeka. Brzina današnjega ustaljenog načina života ne dopušta nam da se osvrnemo, razmislimo i djelujemo onako kako to od nas priroda traži, a to je da zastanemo, razmislimo, djelujemo i procjenjujemo u skladu s njom. Svjetski fond za prirodu (WWF), UN-ovi programi za okoliš (UNEP) i Svjetska komisija za zaštitu prirode (IUCN) održivi razvoj određuje kao proces unaprjeđivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivog kapaciteta održivih ekosustava (Lay, 1998).

MIJENJATI NAČIN RAZMIŠLJANJA

Održivi razvoj predstavlja suživot među gospodarskim, socijalnim i ekološkim zahtjevima. Kako bi suživot između prirode i čovjeka bio moguć nužna je promjena načina razmišljanja i djelovanja, a djelovanje je moguće uz kvalitetno obrazovanje na svim razinama i u svim društvenim segmentima. Kurikulum međupredmetne teme *Održivi razvoj za osnovne i srednje škole* (MZO, 2019) utvrdio je sljedeće ciljeve odgoja i obrazovanja za održivi razvoj:

- stjecanje znanja o raznolikosti prirode
- razumijevanje odnosa između ljudi i okoliša
- razvijanje kritičkog mišljenja
- promišljanje i stjecanje spoznaja o uzrocima i posljedicama ljudskog utjecaja na prirodu
- razvijanje solidarnosti, empatije i odgovornosti prema svim živim bićima i okolišu
- razvijanje motivacije za djelovanje za dobrobit svih ljudi i okoliša
- aktivno djelovanje u zajednici
- razvijanje odgovornosti prema budućim generacijama
- stremljenje razvoju društva koji se temelji na održivom razvoju.

Na globalnoj razini, kad je riječ o velikoj ekološkoj krizi, svi imamo jednaku odgovornost – osvijestiti prvo sebe, a onda druge. Svojim postupcima i aktivnostima dužni smo pridonijeti održivom razvoju, to je ono na što je svatko od nas kao pojedinac, a potom kao zajednica dužan učiniti. Odgajatelj koji je kompetentan za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj mora biti usmjeren na osobni razvoj, autonomno djelovanje i odgovarajuće

Ubiranje plodova iz našeg voćnjaka

SUŽIVOT S PRIRODOM TE OSNOVE EKOLOGIJE UZ DJEČJU PRIRODNU ZNATIŽELJU I ISTINSKU ŽELJU ZA OTKRIVANJEM I ISTRAŽIVANJEM TRAJNO UTJEČE NA KVALITETU EKOLOŠKE KULTURE BEZ OBZIRA NA KASNIJE OBRAZOVANJE

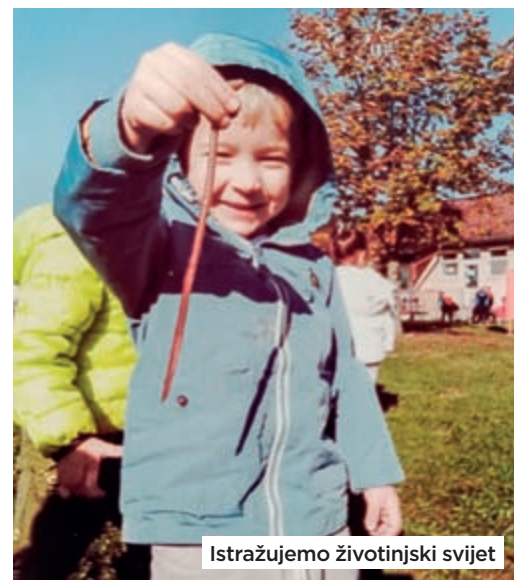
prosudivanje (Skopljak, 2015). Da bi odgajatelj imao kompetencije potrebne za odgoj i obrazovanje djece o održivom razvoju, mora sam posjedovati znanje i kompetencije potrebne za odgoj i obrazovanje. Nadalje, potrebno je razumjeti način funkcioniranja međusobnih društvenih, prirodnih i gospodarskih sustava. Stvaranje ozračja koje poziva na učenje i otkrivanje te zadovoljavanje dječje prirodne znatiželje primarna je u odgojno-obrazovnom procesu. Korištenjem svojih kompetencija i znanja, pomnim promišljanjem te kvalitetnim organiziranjem aktivnosti u kurikulumu ranoga odgoja i obrazovanja odgajatelji mogu pridonijeti stjecanju znanja i vještina svakog pojedinog djeteta i omogućiti im razumijevanje održivoga razvoja. Kompetencija svakoga od nas daje djetetu mogućnost da stasa u ekološki, socijalno i gospodarski odgovornu odraslu osobu. Upravo zbog toga odgajatelj treba biti spreman na kontinuirano unaprjeđivanje vlastitoga znanja i kompetencija.

EKOŠKOLE I ZELENE NAVIKE

Dijete je po svojoj prirodi znatiželjno, voli istraživati, a taj potencijal može ostvariti u vrtiću čime se potiče kognitivni razvoj. Dijete razmišlja, traži uzroke, posljedice problema ili pojava, razmišlja o mogućim rješenjima, pro-

Izrada čipsa od jabuka

Istražujemo životinjski svijet

vjerava, opisuje, donosi zaključke na temelju onoga što je vidjelo. Dječja prirodna znatiželja i otvorenost spram otkrivanja novih spoznaja glavni je pokretač u implementiranju naših sposobnosti za osviještenje budućih generacija. Jedna je od glavnih uloga nas kao odgajatelja odgojno-obrazovni rad, stoga smo dužni promišljati znanja i vještine koje trebamo razvijati kod djece kako bi ona djelovala u skladu s održivim razvojem te je uz usvojena znanja nužno posjedovati sposobnost vještine prenošenja znanja u praksi. Prema Nacionalnom kurikulumu (Fuchs i suradnici, 2010), cjeloviti osobni razvoj djeteta uključuje čuvanje i razvijanje nacionalne, materijalne, duhovne i prirodne baštine Republike Hrvatske za europski suživot i stvaranje društva znanja koje će omogućiti održivi razvoj. Naša sposobnost, maštovitost, kompetentnost i vještina daje prostor za dinamičan način implementiranja tema vezanih za održivi razvoj u odgojno-obrazovnom radu. Pitanje je hoćemo li preuzeti tu odgovornost

na sebe i dati budućim naraštajima temelj na kojem će graditi bolji svijet, očuvaniji svijet, svijet koji će omogućiti prirodi da dobije ono što oduvijek zaslužuje, a to je naše poštovanje.

Jedna od tri temeljne sastavnice održivog razvoja, ona koja se odnosi na okoliš vjerojatno je jedna od najčešćih sastavnica koja je sveprisutna u odgojno-obrazovnom radu sve većeg broja predškolskih ustanova. Riječ „ekologija” možda pomalo zvuči odraslo u svijetu predškolaca, ali sveprisutna je u odgojno-obrazovnim ustanovama, a time i samoj djeci, usudila bih se reći, implementirana kao svakodnevnicica. Smatram da jednom usvojene zelene navike mogu dugoročno pozitivno djelovati na buduće generacije koje će nakon toga iste navike prenositi dalje na nove generacije. Dijete koje odmalena usvaja model ekološkoga ponašanja i življenja trajno utječe na kvalitetu ekološke kulture na dugoročne staze. Društvo postaje sve osvještenije o pitanju održivog razvoja, pa u skladu s time sve više vrtića postaje dio velike nove ekozajednice koja okuplja Ekoškola. Dječji vrtić Proljeće u Kloštar Ivaniću duži je niz godina dio Ekoškole koju vodi Udruga Lijepa Naša, a cilj joj je okupljanje svih ekoškola na području Republike Hrvatske. S ponosom možemo istaknuti da smo od 2017. godine u brončanom statusu ove Ekoškole.

EKOLOGIJA U PRAKSI

Naši polaznici srastaju uz ekološku osviještenost, društvenu i socijalnu odgovornost koju potičemo različitim projektima i akcijama, a ujedno integriraju održivi razvoj. Male ekoakcije dio su svakodnevnog odgojno-obrazovnog rada koji negujemo u svim odgojnim skupinama. Skupljamo baterije, plastične čepove koje doniramo za skupljanje lijekova u borbi protiv leukemije, svakodnevno sortiramo otpad u odgovarajuće spremnike. Odmalena upoznajemo djecu s recikliranjem (sve što je staro može opet postati novo). Pomoću Ekopatrole osvještavamo djecu o štednji prirodnih resursa struje i vode. U vrtićkom dvorištu posađen je voćnjak koji redovito održavamo kompostiranjem. Otpatke voća odnosimo u odgovarajuće kompostere kojima nakon određenoga razdoblja dohranjujemo voćke čije plodove samostalno ubiremo u ljeto i jesen (trešnje, marelice, šljive, jabuke). Kako bismo zaokružili cjelinu, voće poput jabuka sušimo, čime dobivamo zdravi čips. Voćni plodovi često postaju dio nezaobilaznih voćnih salata koja postaje glavna zdrava poslastica. Jesenske plodove poput bundeva koristimo za sušenje koštica koje kasnije konzumiramo kao užinu. U sklopu jeseni organiziramo *Jesensku povorku* u kojoj darujemo naše male lokalne obrte jesenskim rukotvorinama koje djeca sama izrađuju. Na godišnjoj razini obilježavamo važan datum *Ekočistka* kada obilazimo naše malo mjesto kao mali ekolozi koji održavaju čistim sve zelene površine u našem mjestu. S obzirom na malu ruralnu sredinu, igre u lokvicama vode, izrada slastica od dobrog starog blata, bušenje tunela, održavanje dvorišta (grabljanje, čišćenje otpalih grana sa stabala, izrada hrane za ptice, izrada gnijezda od otpalih grana kao malo stanište za ptice...) naša je svakodnevnicica odgojno-obrazovnog rada. Djeca se često mogu vidjeti u ulozi malih zoologa koji istražuju različite životinje koje pronalazimo u vrtićkom dvorištu i izvan njega kao što su gliste, pauci, puževi, leptiri, različite vrste cvijeća i stabala.

DJECA - VAŽAN DIO EKOSUSTAVA

Ovakve se istraživačke aktivnosti često pretvore u prave male projekte. Cijeli ovaj proces omogućuje djeci da budu dio važnog ekosustava, čime izravno mogu utjecati na proces stvaranja i ophođenja koji se odnosi na održivi razvoj. Biti dio ekosustava kojim se pridonosi stvaranju i njegovanju ovakvih i sličnih aktivnosti priprema djecu za ekološki način življenja koji je postao važan element svakodnevnice. Uz ekološku osviještenost

Povratak prirodi, igra u kišnim lokvama

NA TEMELJU
VLASTITIH
KOMPETENCIJA
I ZNANJA
TE POMNIM
PROMIŠLJANJEM
I KVALITETNIM
ORGANIZIRANJEM
AKTIVNOSTI U
KURIKULUMU
RANOGA
ODGOJA I
OBRAZOVANJA
ODGAJATELJI
MOGU
PRIDONIJETI
STJECANJU
ZNANJA I
VJEŠTINA
SVAKOG
POJEDINOG
DJETETA I
OMOGUĆITI IM
RAZUMIJEVANJE
ODRŽIVOGA
RAZVOJA I
IZRASTANJE
U EKOLOŠKI,
SOCIJALNO I
GOSPODARSKI
ODGOVORNU
ODRASLU OSOBU

ovakvim pristupom neguju se i ostale sastavnice održivoga razvoja, poput gospodarske i socijalne, pri čemu je dijete važan dio zajednice i ima svoju ravnopravnu ulogu jer sudjeluje u jednom tako važnom procesu od početka do kraja (sadnja, kompostiranje, ubiranje plodova, sudjelovanje u životu lokalne zajednice). Stoga je od velike važnosti upoznati djecu s okolišem, pomoći im razumjeti probleme održivoga razvoja te razviti empatiju i poštovanje prema različitosti svijeta (Yan i Fengen, 2008). U sklopu statusa Ekovrtića na godišnjoj razini obilježava se Projektni dan kada okupljamo djecu i roditelje u male akcije poput sadnje voćaka, uređenje dvorišta, izrade punktova za igru, konstruiranje malih sjenica, izrada hrane i hranilica za ptice uređenje kamenjara i cvjetnjaka. Pronađu se tu i male tradicijske zaboravljene igre te zakuska uz tople kestene i čaj ili neke druge godišnje prinose iz našega voćnjaka. Suživot s prirodom te osnove ekologije uz dječju prirodnu znatiželju i istinsku želju za otkrivanjem i istraživanjem trajno utječe na kvalitetu ekološke kulture bez obzira na kasnije obrazovanje.

ČUVARI DAROVANE OSTAVŠTINE

Vrtićki kurikulum naglašava važnost razvoja ekološke svijesti u svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa, kao i očuvanje prirode koja nas okružuje, a to je ono što nastojimo u djeci potaknuti raznim istraživačkim i spoznajnim aktivnostima. Održivi razvoj ne postoji bez aktivnoga odnosa prema sebi i svijetu koji nas okružuje. Takav odnos treba pomoći u izgradnji samopouzdanja i samopoštovanja jer je samo takva osoba sposobna djelovati u svijetu prema održivim i pravednim načelima. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj razvija praktične vještine za ostvarivanje kvalitetne promjene i rješavanje problema s kojima se susreće naš svijet. Kohezija našeg odgajateljskog iskustva i kompetencija te dječja neiscrpna znatiželja uvertira su u avanturu koja obuhvaća povećati opus pod nazivom održivi razvoj. Želimo li biti sugraditelji, ravnopravni sudionici održivog razvoja potrebno je osoviti ga na noge uz naše najmlađe članove društva, našu djecu. Suživot s prirodom u kojem se djeci daje uloga ravnopravnog nositelja ovakvih i sličnih malih ekoakcija i projekata daje djetetu mogućnost da se osjeća važnim, ravnopravnim, društveno i socijalno odgovornim članom društva. Može li na bolji način započeti razvijanje ekološke svijesti naše predškolske djece? Nismo li svi jednako odgovorni,

Usvajamo znanja o našem planetu Zemlji

Likovni rad za održavanje Eko čistke

Djeca pronalaze kukca u vrtićkom dvorištu

jednako pozvani djelovati kako bismo očuvali ostavštine koje su nam darovane, a na nama je samo jedan zadatak – biti njihovim čuvarima? Upravo zbog povlaštene uloge koja nam je dana kao odgojno-obrazovnim radnicima, na nama je da u najmlađe generacije usadimo svijest, društvenu i socijalnu odgovornost prema sebi, drugome i samoj prirodi.

LITERATURA:

Vujičić, L. Ekologija prostora i društvenih odnosa u institucionalnom kontekstu. U: Uzelec, V. (ur.) Ekologija-korak bliže djetetu. Rijeka: Adamić (2000.)
Petrović-Sočo, B. Neke suvremene stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi (2000.)
Anđić, D., Lepićnik Vodopivec, J., Uzelac, V. Djeca, odgoj i obrazovanje-održivi razvoj (2014.)
Uzelec, V. Osnove ekološkog odgoja, Zagreb: Školska knjiga (1999.)
Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, NN 05/2015, Zagreb, 2015.

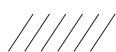
REFLEKSIVNA PRAKSA I SURADNJA ODGOJITELJA U eTWINNING PROJEKTIMA (2)

U POTRAZI ZA OSOBNOM
KREATIVNOŠĆU

Dječji je vrtić zajednica koja uči, pri čemu je od presudne važnosti uloga odgojitelja kao refleksivnih praktičara koji zajednički istražuju vlastitu praksu, razmjenjuju vlastita razmišljanja o praksi te stvaraju nova, zajednička cjelovita razmišljanja. U prvome dijelu ovoga članka, u prošleme broju Školskih novina, bilo je riječi općenito o važnosti suradnje i partnerstva u dječjem vrtiću, a u nastavku, u ovome broju, detaljnije su predstavljene pojedinačni eTwinning projekti kao primjeri dobre prakse

NAPISALE

Vanja Šuško, odgojiteljica savjetnica i
Sandra Zjačić-Ljubičić, odgojiteljica savjetnica
Dječji vrtić Maksimir, Zagreb

Korak dalje, projekt *20 dana dobrote* prezentiran je na Smotri projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u suradnji matičnih odgojitelja skupine i pedagoga vrtića. O njemu je objavljen stručni članak u Školskim novinama 2016. godine. U projektu je sudjelovalo 88 učitelja iz Hrvatske, Srbije i BiH te 13 odgojitelja. Svrha je projekta bila stjecanje demokratske građanske kulture, poticanje empatije i osjećaja solidarnosti te razvoj socijalnih kompetencija, s naglaskom na toleranciju i uvažavanje.

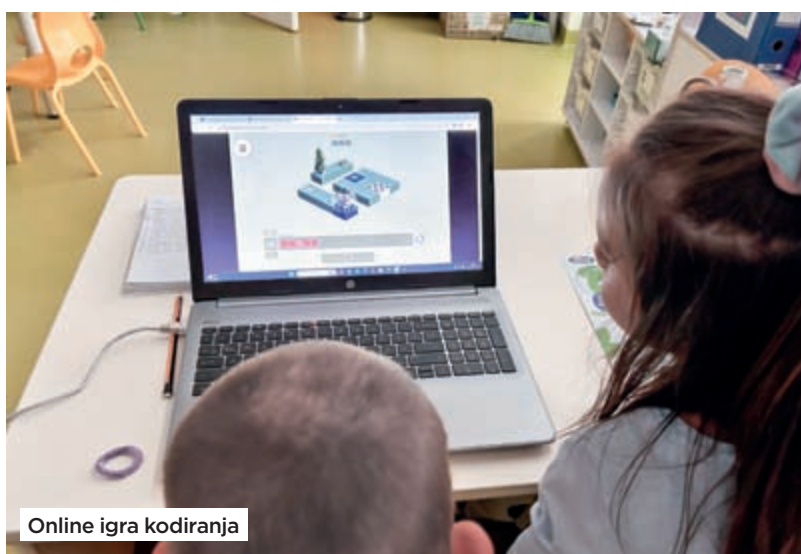
UPOZNAVANJE TAJNA UMJETNOSTI

Rezultati projekta pokazuju jačanje samopouzdanja u djece i osjećaja da su uvažavani. Primijećen je porast dijeljenja komplimenata te pripreme i dijeljenja lijepih crteža ne samo drugoj djeci i odgojiteljima, već i spremačicama, roditeljima, bakama i djedovima. Djeca, kao i odgojitelji stekli su nova saznanja vezana uz digitalne kompetencije. U djece je potaknut osjećaj solidarnosti tako da su djeca imala potrebu razgovarati s bliskim odraslima o tome kome idu prikupljena sredstva te ih je zanimalo kako će druga djeca reagirati kad dobiju poklon. Također, potaknut je kod djece osjećaj odgovornosti za uspjeh pojedinih segmenata projekta. Vezano uz refleksivnu praksu i suradnju odgojitelja u projektu, može se s vremenom primijetiti veći sklad u odlukama o tijeku projekta, načinu prezentacije aktivnosti djeci te prihvaćanje konstruktivnih kritika sa svrhom uspjeha projekta za dobrobit djece.

Projekt *Artistic Children* drugi je projekt čiji će prikaz biti dan u ovom radu. Ovaj projekt bio je svojevrsna prijelaznica nakon razdvajanja odgojitelja koji su zajedno radili u skupini tijekom ranije opisanoga projekta. Nakon zajedničkog ranijeg iskustva u sudjelovanju u 13 eTwinning projekata te s određenim ranije stečenim znanjima i spoznajama vezanim uz vrijednosti ovih projekata, svaki od odgojitelja provodio je projekte unutar novih skupina, u različitim objektima. Ovdje će biti dan prikaz projekta koji je dobio Europsku i Nacionalnu oznaku kvalitete. U ovom međunarodnom projektu sudjelovalo je 12 učitelja i odgojitelja iz 9 zemalja. U sklopu matične skupine, osim djece, odgojitelja i roditelja, u projektu su

Posjet izložbi Vlahe Bukovca u Galeriji Klovićevi dvori i likovna radionica

Online igra kodiranja

sudjelovale Gradska knjižnica Špansko-sjever i Galerija Klovićevi dvori u Zagrebu. Tijekom projekta poticane su digitalne kompetencije djece (uz pomoć odgojitelja djeca su koristila *Word*, *Pixton*, *Word art*, *Storyjumpers*... igrala su online igre, a najviše su ih se dojmile *Jigsaw puzzle*; razgovaralo se o tome što je *fake news* (sigurnost i važnost provjeravanja informacija na internetu), govorilo se o specifičnostima i obilježjima uključenih zemalja te je poticana sposobnost uočavanja različitosti umjetničkog opusa različitih slikara pretražujući internet. Djeca su predlagala sadržaje vezane uz državu u kojoj žive a koji bi se mogli pokazati drugoj djeci sudionicima projekta. Sadržaje su djeca s odgojiteljima pronalazila na internetu ili bi djeca kod kuće razgovarala s roditeljima te prenosila u vrtiću informacije koje su dobila kod kuće. U zadnjem su dijelu projekta djeca s

Osmišljavanje maskote skupine

odgojiteljima posjetila izložbu hrvatskog slikara V. Bukovca.

POTICANJE DJEČJE KREATIVNOSTI

U srpnju, nakon završetka projekta, u Gradskoj knjižnici Špansko-sjever postavljena je izložba likovnih radova nastalih u ovom eTwinning projektu. Djeca su tijekom projekta proširila znanja o drugim zemljama i kulturama prihvaćajući pritom različitosti, produbila znanja o medijima te ojačala samopouzdanje. Aktivnosti vezane uz projekt provodile su se individualnim pristupom (npr. *Pixton*, metoda estetskog transfera...), u manjim grupama (npr. *Jigsaw puzzle*, *collaborative art*, *Facebook*...) i većima (npr. gledanje sadržaja koje su postavile druge zemlje članice projekta ili sadržaja vezanih uz likovni opus pojedinog slikara). Djeca su bila zainteresirana za gledanje videosnimki i fotografija koje su postavili drugi sudionici projekta, a osobito ih je zainteresiralo slušati kako druga djeca pričaju na engleskom jeziku. Također, djeci su ponuđene i određene STEAM aktivnosti tijekom kojih su u ovim procesno orijentiranim aktivnostima obratila pozornost na likovnu kompoziciju nastalu tijekom i nakon samih STEAM aktivnosti. Osim što su djeca mogla čuti drugu djecu kako govore engleski jezik i komentirati razumiju li što ona govore te njihov, možda drugačiji, naglasak tijekom govora na engleskom jeziku, tijekom projekta obogatila su vlastite digitalne kompetencije, proširila kulturnu svijest i izražavanje istražujući s odgojiteljima i roditeljima kod kuće slikare o kojima se pričalo u vrtiću te su jačala samopouzdanje multidisciplinarnim pristupom koji ostavlja dovoljno prostora

za pronalaženje vlastitih ideja i izražavanje kreativnosti. Suradnjom s drugom djecom i ustanovama, djeca su jačala i proširivala socijalne i građanske kompetencije te stekla saznanja o tome da potrebne informacije uvijek mogu pronaći na internetu. Razgovarajući među sobom o viđenim sadržajima, obogaćivala su rječnik te jačala još jednu kompetenciju potrebnu za cjeloživotno učenje: komunikaciju na materinskom jeziku. Digitalne kompetencije djece znatno su se obogatile te proširile dječje vidike jačajući pritom ostale ranije navedene kompetencije.

EVALUACIJA PROJEKATA

Odgajitelji i učitelji surađivali su tako da su zajednički odabrali logo i poster projekta, dogovorili sigurnosne postavke i pravila, nalazili se na online sastancima komentirajući prošle i buduće korake projekta, komunicirali u WhatsApp grupi, pronalazili sadržaje koje će prezentirati svojoj skupini i ostalim sudionicima projekta, koristili *Web 2.0 tools* (ako netko nije razumio kako se nešto koristi, voditelji projekta su objasnili), zajednički u *chatu* odlučili koja će biti zadnja zajednička aktivnost (predstaviti drugima slikara iz svoje države), dijelili i konzultirali se oko upitnika za roditelje i djecu te se općenito dogovarali o svim koracima projekta prema potrebi uvažavajući potrebe i interese djece iz vlastite skupine. Zajedno su izradili virtualnu izložbu, godišnji kalendar, razne zajedničke mape na stranicama projekta, razgovarali o načinima distribucije rezultata projekta te dogovorili podjelu certifikata o sudjelovanju za djecu. Djeca su pak sudjelovala u odabiru videa o vlastitoj državi koji su podijelila na stranicama projekta. Izradili su zajedničku fotografiju svoje skupine u *Pixtonu* pomoću koje je napravljen zajednički godišnji kalendar, dopunili *Acrostic poetry*, sudjelovali u obilježavanju *Safe Internet Day*a te izradili zajedničku sliku s djecom iz drugih zemalja članica projekta za kraj projekta. Jedni drugima izradili su čestitke u vrijeme blagdana. Za izradu konačnog proizvoda, djeci je, s obzirom na dob, bila potrebna pomoć odgojitelja. S odgojiteljima su pogledala i prokomentirala radove druge djece te razgovarala o tome kako bi oni mogli pridonijeti zajedničkoj slici te što bi mogli nacrtati. S obzirom na to da nisu mogli svi crtati, jedna je djevojčica nacrtala ono što su djeca dogovorila među sobom. Roditelji, djeca i njihovi odgojno-obrazovni djelatnici ispunili su *online* upitnik vezan uz zadovoljstvo projektom, čiji su rezultati prikazani na *Twinspaceu*. Odgojitelji i učitelji napisali su vlastitu evaluaciju projekta. Roditelji i pedagog vrtića redovito su obavještavani o rezultatima i načinu provođenja projekta putem maila ili usmeno te im je bila dostupna mapa projekta. Rezultati projekta dostupni su na Facebooku i Instagramu te projekt ima svoj blog.

ZABAVNA MATEMATIKA

U nedavnom projektu *Fun with Math* sudjelovala su oba odgojitelja iz prvoga primjera, no sada iz različitih objekata. Jedan od odgojitelja bio je i suosnivač navedenog projekta. U ovom međunarodnom projektu sudjelovala su 24 odgojitelja iz Rumunjske, Poljske i Hrvatske. Projekt je dobio Nacionalnu oznaku kvalitete. Ovim projektom stvara se prilika za pristup još jednom stilu učenja – učenju matematike, pri čemu se koristi um, korelacijom matematičkog sadržaja sa stvarnim životom, onim što dijete okružuje te s drugim iskustvenim područjima. Djeci su nuđeni poticaji i aktivnosti visokog obrazovnog kvocijenta prilikom kojih su imala mogućnost koristiti se raznovrsnim materijalima zabavnog i atraktivnog karaktera. Na taj način djeca mogu polako uviđati da matematika nije hladna, suhoparna, već naprotiv – može biti zabavna. Poticaj za projekt bio je stav kreatora da jednostavno oponašanje i reprodukcija uvijek vodi u intelektualnu pasivnost. Stoga je autor poslušao preporuku J. J. Rousseaua koji kaže da treba dijete približiti problemima

Yayoi Kusama

Zadatak – nacrtaj nešto lijepo prijatelju i zalijepi mu svoju poruku na ormarić

i pustiti ga da samo odgovori. Vođen ovim razmišljanjima, autor projekta došao je do zaključka da je najbolji način da se dijete uvede u tajne matematike igra, sa svojom zabavnom stranom, pri čemu se dijete navikava na samo-osmišljavanje problema i otkrivanje načina za njihovo rješavanje ulaganjem vlastitog truda u kooperaciji i sukonstrukciji s drugim dionicima projekta. Ovim projektom djeca su obogatila svoje digitalne kompetencije i suradničko učenje te je kod njih potaknuto divergentno mišljenje. Suradnja odgojitelja odvijala se putem *TwinSpacea* na eTwinning platformi, a uključivala je zajednička promišljanja o nuđenim sadržajima na osnovu dosadašnjih procjena i zajedničkih refleksija. U sklopu projekta korišteni su različiti web alati te je kreirana zajednička priča o brojevima koju su osmislila djeca. Suradnja odgojitelja iz prvog projekta odvijala se tako da su međusobno razgovarali o situacijama i novim metodama koje su nudili kolege iz drugih zemalja sudionica projekta te su zajednički pronalazili rješenja kako prikazati određene sadržaje u svojoj skupini. Također, pretraživali su internet tražeći igre primjerene djeci iz vlastitih skupina te izmjenjivali dostupne informacije.

Opisani projekti i načini suradnje odgojitelja potvrdili su rezultate istraživanja spomenute u poglavlju Pregled istraživanja vezanih uz refleksivni timski rad odgojitelja. Zajednička suradnja, razgovor, promišljanja, refleksije i otkrivanje novih mogućnosti pridonijeli su povezivanju odgojitelja, jačanju njihovih kompetencija i svojevrsnom osjećaju povezanosti i sinergije koja je dovela do partnerskog odnosa. Time su potvrđeni i rezultati istraživanja Gragg i Collet (2021) koji govore o svojevrsnoj sreći, ispunjenosti i zadovoljstvu prilikom zajedničkih refleksija i promišljanja. Odgojitelji uključeni u opisane projekte s vremenom su učeći i stvarajući iskustva zajedničkim promišljanjem i refleksijama postali jedan drugome refleksivni prijatelji te je između njih stvoren partnerski odnos, što pridonosi kvaliteti njihova odgojno-obrazovnog rada na dobrobit svih sudionika projekata.

Prednost je eTwinning platforme u mogućnostima koje nudi, a odnose se na jačanje digitalnih kompetencija, suradničkih učenja refleksivnih praktičara te je u tom smislu refleksivna praksa usko povezana uz pojam cjeloživotnog učenja kao procesa kontinuiranog osobnog usavršavanja

PREMA CJELOŽIVOTNOM UČENJU

Prednost je eTwinning platforme u mogućnostima koje nudi, a odnosi se na jačanje digitalnih kompetencija, suradničkih učenja refleksivnih praktičara te mogućnost preglednog dokumentiranja koje kao važno navodi Slunjski (2012). Kao što su u svom radu rekly Vujičić i Rusijan-Ljuština (2012), valja konstatirati da je refleksivna praksa usko povezana uz pojam cjeloživotnog učenja kao procesa kontinuiranog osobnog usavršavanja, na dobrobit svih sudionika procesa – odraslih i djece te šire i uže društvene zajednice.

Ovaj je rad nastao kao proces osobnog iskustva i promišljanja autora te može poslužiti drugim odgojiteljima kao početna točka u procesu njihova promišljanja vlastite prakse te znanstvenicima kao ideja za daljnji rad i istraživanja u području suradničkih odnosa odgojitelja.

(Kraj)

LITERATURA:

Capra, C. (2016). If Trust is a Glue of a Network. *Greater than the Sum*. Dostupno na <https://greaterthanthethesum.com/types-trust-networks/>

Gragg, S., & Collet, V. S. (2021). Joy in Collaboration: Developing Early Childhood Teacher Professionalism through Lesson Study. *Journal of Research in Childhood Education*, 36(2), 296–309. <https://doi.org/10.1080/02568543.2021.1953643>

Maljković, N. (2016). Suradnja ili partnerstvo? *Dobra ekonomija*. Dostupno na <https://medium.com/dobra-ekonomija/suradnja-ili-partnerstvo-8274d9431d2f>

Mlinarević, V. (2016). Implicitne poruke u skrivenom kurikulumu suvremene škole. *Život i škola*, LXII (2), 13-25. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/179014>

Mowrey, S. C., King, E. K. (2019). Sharing Experiences Together: Within- and Across-Sector Collaboration among Public Preschool Educators. *Early Education and Development*, 30(8), 1045–1062. Dostupno na <https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1656986>

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2012). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o. Zagreb

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Narodne novine, 5/2015.; Dostupno na <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

Pašalić-Kreso, A. (2004). Koordinate obiteljskog odgoja: prilog sistemskom pristupu razumijevanja obitelji i obiteljskog odgoja. Sarajevo: Jež Slunjski, E. (2012). Zajednica koja uči: prevladavanje podijeljenosti teorije i prakse. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (69), 12-15. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/123787>

Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić – zajednica koja uči. Zagreb: Spektr Media.

Slunjski, E., Šagud, M. & Bransha-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizaciji koja uči. *Pedagogijska istraživanja*, 3 (1), 45-57. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/139311>

Vekić-Kljaić, V. (2022). Refleksivni praktikum i kao oblik profesionalnog razvoja odgojitelja. *Marsionia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 1 (1), 99-107. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/281843>

Vujičić, L., Boneta, Ž., Ivković Hodžić, Ž. (2015). The (Co-)Construction of Knowledge within Initial Teacher Training: Experiences from Croatia. *Center for Educational Policy Studies Journal* 5(2):139-157. DOI: 10.26529/cepsj.146

Vujičić, L., Čamber Tambolaš, A. & Navratil, T. (2018). Socijalno okruženje i kvaliteta socijalnih interakcija: perspektiva budućih odgojitelja. *Croatian Journal of Education*, 20 (Sp.Ed.1), 95-111. Dostupno na <https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3051>

Vujičić, L., Rusijan-Ljuština, V. (2012). Odgajatelj-istraživač osobne prakse u instituciji ranog i predškolskog odgoja: iskustva iz Hrvatske. U: *Bunčić, V. (ur.). IV International Interdisciplinary Scientific Professional Conference „New Horizons in Education, Culture and Sports”: proceedings.*

/ PRAVO /

POLAGANJE STRUČNOG ISPITA

//////

NAPISALA

Jasna Kovač Goričan, dipl. iur.,
pravna savjetnica HZOŠ-a

Učiteljici rok za polaganje stručnog ispita istječe 25. travnja. Novi rok za polaganje ispita počinje 15. svibnja i traje do 1. lipnja, ovisno kad bude pozvana. Prošle je godine učiteljica bila na bolovanju. Može li joj se za ta 24 dana bolovanja produžiti rok za polaganje ispita odnosno Ugovor o radu zbog privremene nesposobnosti za rad?

Nakon pripravničkog staža pripravnik polaže stručni ispit pred ispitnim povjerenstvom prema programu koji donosi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Škola prijavljuje pripravnika za stručni ispit, a ispit se prijavljuje najkasnije 30 dana prije početka ispitnog roka. Nakon isteka pripravničkog staža, pripravnik je dužan položiti stručni ispit u roku od godine dana. Članak 108 st. 4. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi („Narodne novine” 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23) propisuje da pripravniku koji ima ugovor na neodređeno vrijeme uz uvjet polaganja stručnog ispita, ako ne položi stručni ispit u roku od godine dana od dana isteka pripravničkog staža, radni odnos prestaje istekom posljednjeg dana roka za polaganje stručnog ispita.

ROK ZA POLAGANJE STRUČNOG ISPITA U SLUČAJU PRIVREMENE NESPOSOBNOSTI RADNIKA ZA RAD, KORIŠTENJA RODILJNOG, RODITELJSKOG ILI POSVOJITELJSKOG DOPUSTA PRODUŽUJE SE ZA ONOLIKO VREMENA KOLIKO JE TRAJALA NJEGOVA PRIVREMENA NESPOSOBNOST ZA RAD

Sukladno članku 110. st. 2 Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, rok za polaganje stručnog ispita u slučaju privremene nesposobnosti radnika za rad, korištenja rodiljnog, roditeljskog ili posvojiteljskog dopusta produžuje se za onoliko vremena koliko je trajala njegova privremena nesposobnost za rad. Učiteljici se za ta 24 dana bolovanja može produžiti rok za polaganje ispita.

Savjet: zbog rokova koji i s ta 24 dana ne će pokriti cijelo razdoblje do 1. lipnja (do kada traje rok za polaganje stručnog ispita), napišite dopis savjetnici, a neka ga potpiše ravnatelj/ica, u kojem zamolite da se vašoj radnici omogući polaganje stručnog ispita prije 25. travnja.

Ima li pripravnik pravo na 10 radnih dana plaćenog dopusta ako drugi put polaže stručni ispit?

Članak 30. Temelnog kolektivnog ugovora za zaposlenike u javnim službama („Narodne novine” 29/2024) propisuje da pripravnik polaže stručni ispit ako je to propisano zakonom ili drugim propisom. Pripravnik mora dobiti ispitni program i popis ispitne literature.

Za polaganje stručnog ispita, pripravnik iz stavka 1. ovoga članka ima pravo na plaćeni dopust u ukupnom trajanju od pet radnih dana za radna mjesta III. vrste, sedam radnih dana za radna mjesta II. vrste te deset radnih dana za radna mjesta I. vrste, bez obzira na to koliko puta polaže stručni ispit. Pripravnik ima pravo na plaćeni dopust i na dan kada polaže pripravnički ispit, a ako putuje u mjesto polaganja ispita još jedan dan te plaćene troškove puta, što uključuje put i smještaj prema potrebi.

Dakle, sukladno članku 30. stavku 3. TKU-a, pripravnik na radnom mjestu I. vrste ima pravo na ukupno 10 radnih dana za pripremu ispita, neovisno o tome koliko puta polaže stručni ispit. Sukladno članku 30. stavku 4. TKU-a, pripravnik ima pravo na jedan dodatni dan plaćenog dopusta na dan kada polaže pripravnički ispit, a ako pripravnik putuje u mjesto polaganja ispita, u tom slučaju ima pravo na dva dodatna dana plaćenog dopusta te plaćene troškove puta, što uključuje put i smještaj prema potrebi.

/ PSIHLOGIJA //////////////////////////////////////

//////

NAPISALA Sanja Režek,
profesor psiholog

Strah je primarna emocija koja je ljudskom rodu omogućila očuvanje života jer u životno opasnim situacijama tjera na bijeg i obranu, dakle to je sasvim normalna pojava, ali u nekim situacijama onemogućuje normalno funkcioniranje. Strah od škole možemo prepoznati ako se dijete boji ići u školu ili ne želi tamo ostati bez njemu bliske osobe, ako se žali na bolove u glavi, trbuhu i ostale bolove koji nisu tjelesno utemeljeni, ako ostane kod kuće zbog bolesti no ubrzo se osjeća puno bolje. Ako odrasli ignoriraju ovaj problem zato što im se čini smiješan ili beznačajan, to može djetetu učiniti veliku štetu.

Strah se smatra najjačom emocijom koju čovjek doživljava jer obuhvaća fizičku, fiziološku i psihološku komponentu. Veliku ulogu u emociji straha ima područje mozga koje se naziva amigdala. Amigdala upravlja reakcijama unutar tijela (lučenjem hormona) i priprema nas za valjanu reakciju. Strah je neugodan osjećaj koji se u nama javlja kad se suočimo s nekim vanjskim ili unutarnjim objektom. Vanjski objekt može biti živa osoba, životinja, situacija, zvuk, miris, dok unutarnji objekt predstavlja neki intrapsihički sadržaj koji u sebi stvorimo, sjetimo se neke osobe, duha, čudovišta, strašne situacije u kojoj smo bili ili bismo u nju mogli doći. Svaki čovjek, pa tako i dijete, ima svoj repertoar zastrašujućih objekata. Netko više, a netko manje. Neki su objekti gotovo univerzalni, primjerice zmija, bolest, smrt, potres, mrak. Međutim, nekad se strah javi i kad nemamo jasan objekt koji ga je izazvao i tada takvo stanje neugode nazivamo anksioznost.

Psiholozi dijele dječje strahove u četiri kategorije s obzirom na njihov sadržaj: socijalni, specifični, ago-

STRAH ME STRAHA!

STRAH NIJE NEŠTO NENORMALNO ILI NEŠTO ŠTO POKAZUJE SLABOST VEĆ NORMALNO FUNKCIONIRANJE MOZGA U OPASNIM SITUACIJAMA PA SE MOŽE REĆI DA NAS ČESTO ŠTITI OD SITUACIJA KOJE BI MOGLE BITI POGUBNE

rafobični i višestruki strahovi. U socijalne strahove ubrajamo strah od odgovaranja pred razredom, od nepoznatih ljudi, od upoznavanja s novim prijateljima... U specifične strahove spadaju strah od vode, životinja, visina, mraka, grmljavine i oluje. U agorafobične strahove ubrajamo strah od izlaganja situacijama kao što su mostovi, tuneli, avioni, liftovi, autobusi, gužva, samoća, a višestruki strahovi su oni koji obuhvaćaju veći broj naprijed navedenih strahova. Važno je reći da je strah zdrav! Drugim riječima, on nije nešto nenormalno ili nešto što nužno pokazuje slabost već normalno funkcioniranje mozga u situacijama opasnosti. Gledajući s pozitivne strane na te fenomene, možemo reći da nas strah često štiti od situacija koje bi mogle biti pogubne za nas.

Na pitanje kako se osloboditi straha mnogi još traže brze i efikasne odgovore iako se samo postupnim i strukturiranim metodama izlaganja izvoru straha čovjek može osloboditi tog neugodnog osjećaja. No, psiholozi ističu važnost posljedica straha. Naime, kada se ljudi suoče s ekstremno opasnom situacijom može se pojaviti puno gora psihička posljedica u obliku traume. Takve traume mogu još godinama nakon intenzivnog doživljenog straha proganjati osobu, izazivati joj nelagodu, tjeskobu i anksioznost iako je opasnost prošla i rizika da će se dogoditi nešto loše uopće više nema. Strah nije uvijek intenzivan. Ponekad se možemo prestrašiti tek toliko da to jedva osjetimo, a ponekad strah može djelovati paralizirajuće. U situacijama visokog straha od pomoći mogu biti tehnike relaksacije – trbušno disanje koje usporava otkucaje srca i smanjuje krvni tlak te meditacija.

/ ZDRAV ŽIVOT //////////////////////////////////////

//////

NAPISAO dr. Ivo Belan

KOŽA – NAJVEĆI ORGAN TIJELA

ONA NIJE SAMO SLOJ KOJI POKRIVA I ŠTITI POVRŠINU TIJELA NEGO JE UJEDNO KOMPLEKSNI ORGAN S MNOGO FUNKCIJAMA. ZBOG NJEZINA GOLEMOG ZNAČENJA MORAMO JOJ POSVETITI POSEBNU PAŽNJU I VRIJEME

Koža je najveći organ tijela i ponajprije djeluje kao zaštita, jer štiti tijelo od mehaničkih, kemijskih i bioloških ozljeda, a njezina pravilna funkcija regulira i mnoge funkcije pojedinih organa tijela. Površina kože kod odraslog čovjeka iznosi od 16.000 do 19.000 kvadratnih centimetara. Ona nije samo sloj koji pokriva i štiti površinu tijela nego je ujedno i kompleksan organ s mnogo funkcija. Na njezinoj površini nalaze se brojni nabori, u njoj se nalaze žlijezde lojnice i znojnice. Premrežena je razgranatim živčanim aparatom, a boja kože ovisi o količini melanina, brojnosti krvnih žila i o potkožnoj masti.

Njezina mehanička zaštita odnosi se na mehaničke, termičke i kemijske inzulte, kao i na mehaničko prodiranje klica s površine kože ili iz vanjskog svijeta u organizam. Na površini kože nalazi se kiseli plašt koji koči množenje mikroba i gljivica. Koža regulira temperaturu tijela. Pri tome je od osobite važnosti isparavanje znoja s površine kože. Znojem se izlučuju arsen, živa, jod, brom i neki drugi elementi.

Žlijezde lojnice izlučuju dnevno od 1 do 2 grama loja. Kao i znojnice, i one su pod kontrolom središnjeg živčanog sustava. Koža skuplja u sebi ne samo veće količine vode, elektrolita, nego i supstancije koje nastaju u tijelu poremećenim metabolizmom ugljikohidrata, proteina, lipoida i urata. Velik broj oboljenja s poremećenim metabolizmom tvari odražava se i na koži.

Koža kao organ senzibilnosti posjeduje velik broj živčanih vlakana. Živčani receptori služe kao zaštita. Postoje receptori za osjet, pritisak, temperaturu i bol. Svrbež izazivaju mnogi čimbenici: mehanički, termički, aktinički, biljke, sekreti tijela, paraziti, gljivice,

promjene u sastavu krvi, bolesti jetre i gastrointestinalna oboljenja.

Resorptivna moć kože manifestira se svojstvom da njezina površina prima izvjesne tvari. Kao imunitetni organ stekla je to svojstvo time što je izložena zarazama klica koje potječu iz vanjskog svijeta i iz unutrašnjosti tijela. Stekla je svojstvo stvaranja antitijela protiv bakterija. Ta se antitijela stvaraju u koži deset puta jače nego u drugim tkivima tijela.

Razumljivo, paralelno s poremećajem ravnoteže u organizmu i koža je podložna mnogim oboljenjima, upalnim (akutnim i kroničnim), tumorskim (dobročudnim i zloćudnim), autoimunološkim, metaboličkim, virusnim, traumama i drugima oboljenjima.

Pretjeranim korištenjem kozmetičkih preparata kožu možemo izložiti agresivnim kemijskim spojevima, koji mogu poremetiti njezinu funkciju. S godinama koža gubi svoju elastičnost, stvaraju se bore, a na nekim se mjestima koža stanjuje i suši. Razumno je voditi temeljitu brigu o svojoj koži, često je kontrolirati i na vrijeme reagirati ako se na njoj pojave neke sumnjive promjene. Barem je taj organ lako dostupan redovnom nadzoru.

Kad je riječ o redovnom nadzoru, ovdje želim skrenuti čitatelju pažnju na najzloćudniji kožni tumor, a to je melanom. Neki posebno pigmentni madeži mogu se pretvoriti u melanom. Najbolje je ne iritirati ih kemikalijama, a valja izbjegavati i mehaničke pritiske. Kod svake eventualne promjene madeža, u boji, veličini, širenju i eventualnom krvarenju, potrebno je odmah zatražiti mišljenje dermatologa.

OŠ VJEKOSLAVA PARAĆA, SOLIN

NI NEDOSTATAK PROSTORA NE SPRJEČAVA NAS DA UČENICIMA PRUŽIMO ŠTO VIŠE

////// NAPISAO Marijan Šimeg

**KAO ŠKOLA NASTOJIMO RAZVIJATI
VRIJEDNOSTI ZNANJA, KREATIVNOSTI,
ODGOVORNOSTI, TOLERANCIJE,
MEĐUSOBNOG POŠTIVANJA I
OČUVANJA TRADICIJE JER SMO ŠKOLA
KOJA JE NA RUBU ARHEOLOŠKE
ZONE I MORAMO POŠTOVATI
TRADICIJU KRAJA U KOJEMU RADIMO
I POSTOJIMO. MISIJA NAM JE DA
ŠKOLA NE BUDE SAMO ODGOJNO-
OBRAZOVNA USTANOVA NEGO I
MJESTO KVALITETNOG RADA I DA
BUDE UGODNA SREDINA ZA ŽIVOT I
RAD UČENIKA I UČITELJA**

RAVNATELJ ĐURO BALOEVIĆ

U neposrednoj blizini arheoloških iskopina drevne Salone smjestila se Osnovna škola Vjekoslava Paraća. Osnovana je 1970. godine, a do tada je na području Solina radila samo Osnovna škola „Barišić Kajo Rudin” iz koje su proizašle Osnovna škola don Lovre Katića i Osnovna škola „Donja strana” koja je samo godinu dana kasnije dobila ime Martina Bobana, narodnog borca, a 1992. godine nazvana po poznatom solinskom slikaru Vjekoslavu Paraću. Prve školske godine bilo je upisano 886 učenika u 29 razrednih odjela. Školska je zgrada imala 15 učionica i prema današnjim normativima i standardima najmanju moguću sportsku dvoranu. Do 2006. godine na području Solina postojale su spomenute dvije osnovne škole, ali pokazala se potreba za izgradnjom treće, nove Osnovne škole kraljice Jelene.

– U trenutku kad se naša škola podijelila na dvije imali smo više od tisuću učenika u matičnoj i tri područne škole u Mravincama, Kućinama i Vranjicu, a OŠ don Lovre Katića imala je 1600 učenika. Tada smo imali oko 500 učenika putnika i radili smo u tri smjene, a ista je situacija bila i sa školom don Lovre Katića. Bitno nas je rasteretila Osnovna škola kraljice Jelene jer smo od 1060 došli na oko 640 učenika i na rad u dvije smjene. U tih 55 godina koliko škola postoji prošlo je njezinim školskim klupama gotovo deset tisuća učenika i oko 700 djelatnika, sedam ravnatelja uključujući i one privremene i vršitelje dužnosti. Dakle, brojni su učenici koji su završili svoje obrazovanje u našoj školi pa potom ostvarili svoju

karijeru u životnom, obrazovnom, kulturnom, znanstvenom, poslovnom, sportskom smislu. Sve to unatoč često nepovoljnim i materijalnim i prostornim uvjetima koji su nerijetko bili daleko od propisanog državnog pedagoškog standarda – kaže ravnatelj škole Đuro Baloević te nastavlja:

– I punih 19 godina i dalje smo na rubu da, s obzirom na broj učenika i razrednih odjela, prijeđemo na rad u tri smjene. Ove smo godine upisali jedan razred prvaka više i to smo uspjeli riješiti jednom manjom prostorijom koja baš i nije u skladu s normativima, ali smo je adaptirali i pretvorili u učionicu. Bolje je i tako nego ići na međusmjenu jer to bi jako kompliciralo rad u školi. Ove godine imamo 617 učenika u 31 razrednom odjelu, od kojih je 27 u matičnoj školi, i to 13 u razrednoj i 14 u predmetnoj nastavi te četiri razredna odjela sa 47 učenika u Područnoj školi Vranjic. Imamo 62 stalno zaposlena djelatnika, od čega je 17 učitelja razredne i 32 predmetne nastave. Stručno-razvojna služba je kompletirana odnosno imamo knjižničara, pedagoginju, psihologinju i logopetkinju na puno radno vrijeme i to je doista važno ne samo za nas nego i za svaku školu. Tu je administrativno osoblje, spremačice i samo jedan domar pa smo od uvođenja sigurnosnog protokola, budući da nemamo više domara, tražili suglasnost od osnivača koji nam je odobrio zapošljavanje zaštitara koji radi u poslijepodnevnoj smjeni.

Imamo dva učitelja mentora, četiri savjetnika i dva izvrsna savjetnika, i to oba učitelja tehničke kulture i

OSOBNNA KARTA ŠKOLE

Broj učenika: 617	pjevač), dr. Kajo Bućan
Broj razrednih odjela: 31 (27 u matičnoj i 4 u područnoj školi)	(oftalmolog), Petar Pereža (novinar)
Broj djelatnika: 62	Broj mentora: 2
Poznate osobe, bivši učenici škole: Luka Babić i Krešimir Lončar (košarkaši), Franko Andrijašić (nogometaš), Bože Jurić Pešić (operni	Broj savjetnika: 4 savjetnika i 2 izvrsna savjetnika
	Školska kuhinja:
	Sportska dvorana: da
	Broj smjena: dvije

informatike, što je vrlo važno, jer ne samo da imamo dobro opremljen kabinet informatike nego smo i vježbaonica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Splitu pa kod nas studenti prolaze stručnu praksu, ali smo i centar u kojem se polažu stručni ispiti iz informatike za sve četiri dalmatinske županije. Reklo bi se da smo vrlo jaki u informatici, ali i u likovnoj kulturi, budući da učiteljica likovne kulture s učenicima radi i sudjeluje u brojnim programima i projektima. Imamo i 27 učenika s rješenjima za posebni oblik obrazovanja, od čega je deset s prilagođenim, a 17 s individualiziranim programom, a trenutačno je u školi desetak učenika koji su u praćenju i stručnoj obradi. Svi su ti učenici u redovnim razrednim odjelima.

Jedan je od velikih problema i dalje činjenica da imamo oko 140 učenika putnika. Nama na predmetnu nastavu putuju učenici iz Vranjica, a osim toga školi kao upisno područje pripada i Dračevac Bilice s kojega nam je stotinjak učenika putnika. Prijevoz je organiziran i ne ovisi ni o kakvim redovnim linijama, a sve to organizira i financira županija. Zbog racionalizacije troškova i organizacije prijevoza sve smo učenike putnike morali staviti u jednu smjenu pa zbog toga ne možemo organizirati rad škole po paralelama u istoj smjeni. Teško je surađivati, planirati i dogovarati aktivnosti kad recimo dva odjela trećeg razreda rade u prvoj, a treći odjel u poslijepodnevnoj smjeni. Znamo da to nije dobro rješenje, ali drukčije se ne može. Imamo zbog nedostatka prostora, ali i zbog prijevoza učenika, problem i kad treba organizirati izbor-

nu nastavu informatike i talijanskog jezika pa smo to silom prilika stavili u međusmjenu. Kao škola nastojimo razvijati vrijednosti znanja, kreativnosti, odgovornosti, tolerancije, međusobnog poštivanja i očuvanja tradicije jer smo škola koja je na rubu arheološke zone i moramo poštovati tradiciju kraja u kojemu radimo i postojimo. Misija nam je da škola ne bude samo odgojno-obrazovna ustanova nego i mjesto kvalitetnog rada i da bude ugodna sredina za život i rad učenika i učitelja. U školi je stalna interakcija odraslih i učenika, nismo u strogim okvirima, opuštenije se komunicira iako se pravila ponašanja moraju znati. A osjećaj ugone ovisi i o svakom učeniku, o tome voli li ili ne voli školu, osjeća li se dobro, je li mu prevelik pritisak polaziti školu. Uz sve skromne i otežavajuće uvjete za rad ja sam iznimno zadovoljan rezultatima koji se postižu i u redovnoj nastavi i u svim projektima i programima koje nudimo učenicima. A ponuda je doista bogata – tu je više od trideset izvannastavnih aktivnosti, našu sportsku dvoranu koriste brojni solinski klubovi koji u svoje aktivnosti uključuju i naše učenike. Učenici postižu zapažene uspjehe na različitim natjecanjima, a najveći su uspjesi u Lidranu, području likovne i tehničke kulture, informatike, matematike i geografije. Znatno broj učenika sudjeluje na županijskim natjecanjima. Vrlo je aktivna učenička zadruga „Brnistra” i u njoj se generira cijeli niz projektnih aktivnosti koje se iz godine u godinu mijenjaju. Županijski Centar izvrsnosti godinama novčano potiče rad učeničkih zadruga na svom području, a mi to doista koristimo rado i često pa nudimo i projekte vezane za kulturnu baštinu. Učenici se bave izradom nakita sa starohrvatskim motivima, maslinama, proizvode maslinovo ulje, od aromatičnog bilja rade sapune, kupke, mirisne jastučice i mirisne pločice, eterična ulja i sve se to predstavlja na prigodnim sajmovima, nešto se i prodava se zaradi novca koji onda dalje ulazi u nove projekte. Ove smo godine imali sjajan projekt u suradnji s tvrtkom Cemex kojim smo kod učenika

željeli unaprijediti i razvijati poduzetništvo i financijsku pismenost, a sve to u suradnji s Ekonomskim fakultetom gdje su učenici tijekom 14 tjedana nakon redovne nastave odlazili u velike tvrtke na području županije gdje su se educirali, a završni dio bio je priprema projekta u kojemu su poduzetničku ideju trebali razviti od ideje do realizacije – dakle financijski plan, marketing, ljudske resurse, prodaju proizvoda i zaradu. Bilo je osam takvih projekata i svi su ocijenjeni vrhunskima. To je sinergija osnovne škole, fakulteta i gospodarskih subjekata koja do sada nije zabilježena. Pokušavamo projekt preko Agencije za odgoj i obrazovanje proširiti na cijelu Hrvatsku, jer to je najbolji način da naši osnovci razvijaju financijsku pismenost i poduzetništvo – opisuje nam ravnatelj Baloević, a učiteljica razredne nastave Jelena Žunić samo se nadovezuje: – Puno je projekata rođeno u okrilju učeničke zadruge, a još ih je više proizašlo iz briljantnog statusa Međunarodne eko škole koji škola nosi od 2022. godine. Pomaže nam resorno ministarstvo i Županijski centar izvrsnosti. Kako kaže učiteljica razredne nastave Jelena Žunić, javljamo se na natječaj programa „Čuvari baštine” pa onda svoje aktivnosti usmjerimo na glavnu temu. Ove je godine tema „1100 godina hrvatskih kraljeva” pa smo prijavili projekt „Komu pripadam” u kojemu istražujemo prošlost Solina i pritom smo uspostavili suradnju s raznim ustanovama, gospodarskim subjektima, udrugama iz lokalne zajednice, Arheološkim muzejom u Splitu, turističkom zajednicom, Gradom Solinom i svi nam pomažu i surađuju s nama. I sa svim tim projektima izlazimo iz svakodnevice pa smo stekli neka nova znanja i izašli iz kolotečine, a najvažnije je da smo zainteresirali učenike koji se jako rado uključuju, istražuju, razvijaju zavičajnu nastavu. Proučavaju povijest svoga kraja, običaje, već zaboravljene poljoprivredne ili ribarske alate. I to je učenicima jako zanimljivo, to je ta ugodna i nikome se ne žuri doma nakon što školski sat završi – kaže učiteljica Jelena Žunić te napominje kako su u školi više orijentirani na vlastite

Brojnim projektima izlazimo iz svakodnevnice kolotečine pa smo stekli neka nova znanja i vještine, a najvažnije je da smo zainteresirali učenike koji se rado uključuju, istražuju, razvijaju zavičajnu nastavu te proučavaju povijest svoga kraja, običaje, već zaboravljene poljoprivredne ili ribarske alate. I to je učenicima jako zanimljivo, ugodno i nikome se ne žuri doma nakon što školski sat završi

Jelena Žunić

izvorne projekte, a ne toliko na Erasmus i europsku potporu. Jedan je od takvih i projekt „Slavne žene” o kojemu nam je govorila psihologinja Jelena Vukman.

– Krenulo je prije dvije godine kad su učiteljice likovne i glazbene kulture htjele učenike upoznati s nekim slavnim umjetnicama. Iznijele su ideju u zbornici i dobile gotovo jednoglasnu podršku, jer su se gotovo svi učitelji htjeli uključiti. Željeli smo ponajprije da učenici saznaju više o doprinosu žena tijekom povijesti u različitim djelatnostima te da se razbiju stereotipi i predrasude kad je riječ o izboru zanimanja, da se razvija samopouzdanje kod djevojčica, tolerancija na različitosti. Imali smo susrete učenika s poznatim ženama, učenici su radili šalice s poznatim likovima, smišljalo se afirmativne poruke koje su tiskane na šalice i na različite predmete – rekla je Jelena Vukman.

Logopetkinja Diana Burazin kaže da je projekt „Slavne žene” bio prilika da učenike upozna sa Slavom Raškaj i s njezinom teškoćom.

– Govorili smo o znakovnom jeziku, o slikanju, a naglasak je bio da se bez obzira na pojedine teškoće svatko od nas može ostvariti i afirmirati u nekoj djelatnosti. Znakovni jezik bio je posebno zanimljiv učenicima, a radili smo likovnu radionicu i javili smo se na međunarodni natječaj škole iz Ozlja, prihvatili su naše likovne radove i bili smo dio tako vrijedne akcije. Bila je to i prilika da uključimo učenike

s teškoćama, kao i u mnoge druge projekte i programe. Oni to vole, uključeni su, rade, crtaju, aktivni su. Uspostavili smo i suradnju sa splitskom udrugom slijepih i gluhonijemih čiji su članovi gostovali u školi i razgovarali s učenicima koji su pokazali nevjerojatnu razinu zanimanja i empatije za njihove teškoće – kaže Diana Burazin koja je oduševljena činjenicom da gotovo svi učitelji i velik broj učenika žele sudjelovati u takvim projektima.

Međunarodni projekt „Škole koje promiču zdravlje” također je u fokusu interesa učenika i učitelja, ali kako kaže učiteljica Jelena Žunić, ne želimo previše toga uzeti i provoditi, jer nam je važna kvaliteta programa, a ne brojnost programa i onih koji su u programe uključeni. Nastojimo i na mrežnoj stranici škole sve naše aktivnosti kvalitetno popratiti i sve to zahtijeva velik trud i napor, a kad sve stavljamo i u godišnje izvješće o radu škole tek onda vidimo koliko smo toga napravili. Vidi se to i na prigodnim priredbama kad obilježavamo važne datume tijekom godine. Naše školske priredbe pršte od različitih kvalitetnih sadržaja, jer imamo zbor, recitatore, dramsku družinu, zadrugare i sijaset drugih aktivnosti u kojima učenici ovladaju nekim znanjima i vještinama koje mogu pokazati i svojim roditeljima i svim učenicima i djelatnicima škole. I to je dokaz da škola drži do sebe jer želi učenicima pružiti što više.

– Suradujemo s roditeljima i na satovima razrednika, i na roditeljskim sastancima, i na individualnim informacijama, organiziramo tematska predavanja kako bismo i njih osnažili u roditeljstvu jer nitko se nije školovao da bude roditelj. Suradujemo i s Centrom za sigurniji internet i putem različitih radionica nastojimo učenike upozoriti na brojne opasnosti koje ih vrebaju na internetu, ali isto tako ih poučiti kako da internet koriste za učenje i za mnoge druge kvalitetne aktivnosti. Potaknemo ih da snime neki filmić tematski vezan za lektiru pa onda vide da taj mobitel može biti doista koristan alat. To im je blisko i tako ih privučemo lektiri ili nekom drugom nastavnom sadržaju. U manjim sredinama kao što je Solin, iako djeca dosta vremena provode uz mobitel, ipak i dobar dio svog slobodnog vremena provedu u druženju, na biciklu, u sportskim aktivnostima, boraveći u prirodi, druže se i nisu tako okupirani tom tehnologijom – opisuje psihologinja Josipa Vukman te kaže kako primjećuje da se djeca sve teže usmeno izražavaju jer premalo čitaju, čak i premalo razgovaraju ne samo s roditeljima nego i s vršnjacima s kojima provedu dobar dio dana.

– Uspjeli smo osuvremeniti i opremiti učionice, ali nam je i dalje najveći problem nedostatak prostora. Fali nam učionica, nemamo prostor za primanje roditelja, učitelji nemaju svoje kabinete osim prostora koji koriste učitelji matematike, biologije i kemije pa smo čak i učionice likovne i glazbene kulture morali skratiti da bi učiteljice dobile prostor za sebe koji im

HUMANITARNI PROJEKT ŠAPICA

Učenice Učeničke zadruge „Brnistra” na zanimljiv način obilježile su Međunarodni dan zaštite životinja (4. listopada). Organizirana je humanitarna akcija – izrada i prodaja magneta s motivima šapica i kosti, čija je prodaja imala za cilj kupovinu hrane za napuštene životinje.

Posjetili smo sklonište za napuštene životinje Animalis Centrum u Kaštel Sućurcu gdje smo se družili s napuštenim životinjama te donirali 30 kilograma hrane za napuštene pse.

Uz edukaciju voditelja skloništa naši su ciljevi bili probuditi i razvijati empatiju prema životinjama, usvojiti znanja i vještine za pozitivan stav i odgovorno ponašanje usmjereno na životinje, upoznati prednosti života sa životinjama, usvojiti načine kako se brinuti o životinjama, unaprijediti aktivnosti provođenja vremena sa životinjama, prepoznati njihove potrebe, upoznati terapijsko djelovanje životinja, preuzeti odgovornost za kućnog ljubimca te identificirati negativan odnos prema životinjama i usmjeriti na pozitivan.

je neophodan. Nemamo prostora za izvannastavne aktivnosti, a sportska dvorana nam je premala. Prostor nam je postao bitan ograničavajući čimbenik pa smo među prvim školama u županiji krenuli s izradom idejnog projekta dogradnje školske zgrade. Prije četiri godine krenuli smo s ciljem ne da time osiguramo rad u jednoj smjeni nego da spriječimo rad u tri smjene. Imamo teren i čak smo gradu nudili da na našem zemljištu sagradi dječji vrtić, ali parcela nije dovoljno velika pa je ideja o vrtiću otpala. No, projekt proširenja škole se nastavio, prikupili smo potrebne dokumente, ali cijeli projekt na državnoj razini nije predviđao rušenje ili dogradnju postojećih zgrada nego isključivo gradnju posve novih objekata. Promijenili su se normativi pa smo i to učinili, pa su trebali biti osigurani uvjeti za cjelodnevnu školu, i to smo osigurali u projektu, ali sljedeći je uvjet cjelovito rješenje problema osnovnog školstva u Solinu odnosno da se još barem dvije škole sagrade. I sad smo na čekanju, ali nadamo se najboljemu – zaključuje ravnatelj Đuro Baloević.

NAŠA SVAKIDAŠNJICA

RAD I
KNJIGA

//////

NAPISALA

Marija Drobnjak Posavec

Ove dvije teme tako me često potaknu da o njima pišem, očito da su dva pojma koja čovjeka moraju potaknuti na razmišljanje, jer o njima znatno ovisi ljudski život. Međutim, svjedoci smo da su baš knjiga i rad zapostavljeni u današnjem vremenu i da su bezvrijedni.

Staru izreku da je rad stvorio čovjeka nitko više i ne spominje, osim onda kad se traži da netko drugi radi za nas. Ima, doduše časnih iznimaka, ali rijetko, to su radoholičari. Biti vrijedan, ali previše, moglo bi biti opasno, jer se onda drugi naviknu, pa se naslanjaju na onog tko hoće raditi, a to bi moglo biti nezdravo. Činjenica je da rad često može biti lijek, samo što do te činjenice malo tko drži.

Ako odbacujemo knjigu kao čuvara mudrosti, kreativnosti, umjetnosti i ne ukažemo čovjeku na plemenite ciljeve i smisao života, onda nema emocija koje jedino mogu uzdizati ljudski rod da prepozna što je to bolje, ljepše i vrijedno osim onoga materijalnog, prolaznog

Praznik rada bio je svojevremeno i slavljen, uzorni radnici bili su na cijeni, čak i hvaljeni i nagrađivani. Danas nagrade dobiju samo oni koji uspiju uvjeriti nekoga da su popularni u svijetu. Istina, ima časnih iznimaka. Morali bismo se ipak malo više pobrinuti da ljude koji žele i znaju raditi čuvamo i nastojimo zadržati kod nas u našoj lijepoj zemlji, jer ako se ne čuva i ne obrađuje, ne će više biti nimalo lijepa. Imamo nažalost bezbroj primjera gdje nam livade ostaju nekošene, oranice neorane, voćnjaci bez voća, vrtovi bez vrtlara, pa onda čekamo da nas hrane trulim voćem i starim kruhom. Dobro je da još i starog kruha ima.

Zašto sam uz rad dodala još i knjigu? Zato što bez knjige ne bi ljudsko društvo napredovalo ni toliko koliko smo dosad stigli. Jedino je knjiga mogla prenositi sve vrijednosti koje je jedno vrijeme oplemenilo čovjekov duh i omogućilo mu da krene dalje i prepozna smisao života.

Ako odbacujemo knjigu kao čuvara mudrosti, kreativnosti, umjetnosti i ne ukažemo čovjeku na plemenite ciljeve i smisao života, onda nema emocija koje jedino mogu uzdizati ljudski rod da prepozna što je to bolje, ljepše i vrijedno osim onoga materijalnog, prolaznog, propadljivog.

Dobro, mnogi misle da je knjiga nepotrebna, jer eto, imamo danas mnogo mogućnosti da se sve te vrijednosti mogu i bez knjige prepoznati. Ali čovjek još nije naprava koju je proizveo neki novi stroj, izmislila spodoba iz svemira i pomoću mobitela prenijela na Zemlju, nama svima da samo pritisnemo gumb i ne treba nam onda ni znati čitati, niti učiti povijest, ni matematiku, ne moramo ništa misliti, zamarati se znanošću. Prepustimo se lagodnom životu bez misli, bez emocije, neka misli netko drugi umjesto nas, a mi ćemo onda kad nam dosadi otići na drugi svijet.

Zaista je žalosno da se knjiga danas samo tu i tamo spomene onako usput, ako se baš mora, tu i tamo za lektiru i onda se baci, jer za nju nema mjesta od silnih modernih sprava preko kojih eventualno možete divaniti dugo s nekime o svemu, samo ne o knjigama. Doduše, ima ljudi koji knjigu još nisu odbacili kao potpuno suvišnu stvarčicu u kući, ali to je manjina. Posebno je žalostan položaj naše domaće knjige koja se rijetko i spomene. Objavljuju se mnogo više strane knjige, reklamiraju se i posebno se za djecu nude mnogo više u svim oblicima, osobito slikovnice. U njima se može vidjeti i naučiti sve i svašta samo ne o nama, našoj lijepoj zemlji. Naš je jezik zapušten u svim vidovima i oblicima. Sve je puno, sve vrvi stranim riječima, a onda se začudimo što djeca na ispitima ne znaju naš jezik.

Imala sam još dobru namjeru podsjetiti da je u travnju bio Dan dječje knjige i Dan hrvatske knjige, a skoro da se o tome nije ništa čulo u našoj javnosti, jer mediji imaju baš jako puno drugog posla. I ponavljam: rad je i čitanje dobre knjige, i to onaj plemenit i koristan za dušu.

Marija Drobnjak Posavec

JAVNA RASPRAVA O KALENDARU ZA ŠKOLSKU GODINU 2025./2026.

NASTAVA PREKASNO
POČINJE I PREBRZO ZAVRŠAVA

Upravo se nalazimo u vrlo nezgodnoj situaciji vezano za štrajkove, jer smo u neizvjesnosti hoće li se produljiti nastavna godina ili ne će. Jasno je da većina razreda, bude li organiziran još jedan dan štrajka, ne će uspjeti ostvariti dovoljan broj nastavnih dana, upozorava Suzana Hitrec

Velik dio javne rasprave o kalendaru za novu školsku godinu odnosi se upravo na to trebaju li praznici biti prije ili nakon Uskrsa. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih pustilo je u e-savjetovanje Nacrt Odluke o početku i završetku nastavne godine, broju radnih dana i trajanju odmora učenika osnovnih i srednjih škola za školsku godinu 2025./2026., prema kojemu se ukida drugi dio zimskih praznika u veljači. Prosvjetna javnost, kao i roditelji, podijeljeni su u mišljenjima o dugim, trodnevnim zimskim praznicima i onima razlomljenima u dva dijela, kakva je praksa posljednjih godina.

Prema prijedlogu nastavna godina počinje 8. rujna 2025. godine, a završava 12. lipnja 2026. odnosno 22. svibnja za učenike završnih razreda srednje škole. Prvo polugodište traje od 8. rujna do 23. prosinca. Drugo polugodište traje od 12. siječnja do 12. lipnja 2026. godine, a za učenike završnih razreda srednje škole do 22. svibnja.

Raspored praznika predlaže se na sljedeći način: zimski odmor za učenike počinje 24. prosinca i traje do 9. siječnja 2026. godine, a nastava počinje 12. siječnja. Proletni odmor za učenike počinje 30. ožujka i završava 6. travnja, dok nastava počinje 7. travnja.

Dosad je na javno savjetovanje pristiglo gotovo 300 komentara; dio ih se slaže s novim kalendarom, dio ne. Neki nastavnici predlažu i sasvim drukčije varijante kalendara.

„Mislim da je bolje kao do sada, više kraćih odmora. Konkretno, nakon svakih šest tjedana treba kraći odmor, jer se i učenici i nastavnici trebaju ‘resetirati’. A tako rade i u većini Europe. Dakle, zimski praznici u dva dijela, obvezno ostaviti tjedan u veljači i tjedan nakon Uskrsa, a po mogućnosti da bude približno nakon svakih šest radnih tjedana tjedan odmora”, predlaže jedna nastavnica.

Drugi komentator navodi kako podržava predloženu varijantu kalendara, uz prijedlog da se proletni praznici pomaknu od 2. do 10. travnja. Argument je – u tjednu nakon Uskrsa omogućavamo učenicima odlaske na izlete, ekskurzije, a nastavnicima više dana za stručna usavršavanja. Ima i onih koji smatraju da su, osim

dugih zimskih i ljetnih praznika, svi ostali praznici – apsolutno nepotrebni.

Predsjednica Udruge hrvatskih srednjoškolskih ravnatelja, Suzana Hitrec, upozorava već godinama na isto: nastava prekasno počinje i prebrzo završava. Pritom objašnjava kako kao Udruga nemaju jedinstven stav o školskom kalendaru, s obzirom na to da je velika razlika vezana za početak nastavne godine u kontinentalnim županijama u odnosu na primorske. Kontinentalne škole su, kaže, sklonije ranijem početku nastave, od 1. rujna, kako je to nekada bilo, a primorske pak kasnijem početku.

Tu se kao veliki čimbenik spominje to da nemaju sve škole klimatizaciju, no to ne smije biti razlog za formiranje kalendara već upravo suprotno, treba biti razlog da se u sve škole ugrade klime. Ne treba nam klima samo prva dva tjedna rujna nego u nizu drugih tjedana – kaže Hitrec.

Kad je riječ o zimskim praznicima, nastavlja, u slučaju da traju u jednom komadu često ispada da se rukovodimo interesom turističkih agencija i putovanja, iako se pokazalo da od kada su zimski praznici u dva dijela učenici većine škola u malom postotku traže slobodne dane za odlazak na skijanje ili putovanja.

Pedagoški gledano, uvijek je bolje da imamo više kraćih praznika, a to je i učenicima i nastavnicima pogodnije. No, eto naša je tradicija da imamo malo praznika, ali su oni duži – objašnjava Hitrec.

Kako dodaje, pokazalo se da ove godine drugi dio zimskih praznika i nije nešto što je posebno zanimljivo.

Sada se vidi da je istina da su nam kratki proletni praznici. S druge strane, nastava završava rano. Ono što je ključno iz perspektive organizacije rada škole jest da bi trebalo planirati puno veći broj rezervnih dana nego sada. Jer, upravo se nalazimo u vrlo nezgodnoj situaciji vezanoj za štrajkove, kad smo u neizvjesnosti hoće li se nastavna godina produljiti ili ne će. Jasno je da većina razreda, bude li organiziran još jedan dan štrajka, ne će uspjeti ostvariti dovoljan broj nastavnih dana – upozorava Hitrec.

U Ministarstvu kažu kako će razmotriti sve argumentirane prijedloge s javne rasprave koja traje do 3. svibnja. (M. L./J. L.)

U SPOMEN
VLADIMIR JURIĆ

(26. KOLOVOZA 1937. – 10. TRAVNJA 2025.)

JEDINSTVEN I NEPONOVLJIV
ČOVJEK I PROFESOR

Pokazalo se da profesor Jurić nije poslušao Sokrata jer je ipak objavio knjigu o metodici rada školskog pedagoga usprkos tome što knjigu ne možete ništa pitati. Ali zato smo mi studenti mogli do mile volje pitati i ispitivati pisca, a on nam je, poput ovodobnog Sokrata, objašnjavao, obrazlagao, analizirao i sintetizirao, uspoređivao i klasificirao na bogatom hrvatskom jeziku besprijeakornih naglasaka, vodeći nas brzacima složenih sadržaja izlaganjem nečuvjene lakoće i neviđene elegancije

Te sunčane listopadske srijede tisuću devetsto osamdeset i druge godine u predavaonicu je mirno ušetao Vice Vukov kao da nije bio poslan u prisilni zaborav. Zar je Vice promijenio zanimanje i postao profesor na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu? Taj smo nestvarni prizor promatrali otvorenih usta poput zubataca na grade-lama. Čovjek je progovorio zvonkim Vicinim glasom i predstavio se kao Vladimir Jurić. Svi smo protrljali oči i ugledali elegantnog gospodina u pristalom odijelu besprijeakorno vezane kravate i ulaštenih cipela kako nas nasmiješeno promatra kroz cviker tan-kog okvira puštajući neka nam izvjetri tlapnja o Vicu Vukovu i neka nam se pogled izoštri na njegova vršnjaka i blizanca koji mu ničim nije u rodu, našeg novog profesora koji će nam predavati „Metodiku rada školskog pedagoga”. Uf, još jedna metodika. Do tada smo odslušali sve moguće metodike, od jezično-umjetničkog područja do povijesti i zemljopisa pa smo očekivali da ćemo preživjeti i ovu. Doduše, to je bila metodika naše profesije pa smo se nadali da je predavač dorastao zadatku i da ne će biti lošiji od nekoliko dobrih i ponekog sjajnog profesora s odsjeka što smo ih odslušali do tada.

Profesor Jurić nije ispaao ni dobar ni sjajan. Bio je jedinstven i neponovljiv. Da biste shvatili kakav je to bio predavač, u ovaj skućeni prostor ubacit ću jednu znakovitu anegdotu. Znae i sami da kad na fakultetu imate blok-sat, ni profesor ni studenti ne bi mogli neoštećeni preživjeti tih devedeset minuta u komadu da se nakon prvog školskog sata ne proglasi stanka, profesor ode na brzu kavu, a slušaći protegnu krakove i provjetre mozgove. Tako je u početku bilo i kod profesora Jurića. Međutim, vrlo brzo nas je zavravilo njegovo golemo znanje daleko iznad i izvan zadane metodike čiji smo sadržaj, uostalom, za ispit mogli naučiti iz njegove knjige. Pokazalo se da nije poslušao Sokrata jer

je ipak objavio knjigu o metodici rada školskog pedagoga unatoč tome što knjigu ne možete ništa pitati. Ali zato smo mogli do mile volje pitati i ispitivati pisca, a on nam je, poput ovodobnog Sokrata, objašnjavao, obrazlagao, analizirao i sintetizirao, uspoređivao i klasificirao na bogatom hrvatskom jeziku besprijeakornih naglasaka, vodeći nas brzacima složenih sadržaja izlaganjem nečuvjene lakoće i neviđene elegancije. Vladimir Jurić bio je najbolji predavač kojeg sam ikada slušao. Ma, da je predavao i o vijcima i maticama, mi bismo se zaljubili u nareznice i škripce. Sljedeći korak bio je logičan i očekivan. Pretvorili smo profesora u našeg taoca. Nismo mu dopuštali odlazak u kantinu na kavu, nego bismo ga nakon prvog sata vezali pitanjima kao konopima, a netko od nas otrčao bi po kavu tako da se razgovor o stručnim temama, ali i životnim teškoćama, dvojabama i odlukama mogao neprekinuto nastaviti i u sljedeći sat dok je profesor pijuckao crnu tekućinu u bijeloj plastičnoj šalici. Tek bi se unutar posljednjih pola sata prenuo i odlučio i taj dan nešto ispre-

Vladimir Jurić rođen je u Sarajevu 26. kolovoza 1937. godine. Gimnaziju je završio 1956. u Novoj Gradiški, prirodnu skupinu predmeta 1960. na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu, a 1967. godine na Filozofskom fakultetu diplomirao je pedagogiju i sociologiju te 1973. doktorirao tezom „Učeničko pitanje u suvremenoj nastavi”. Bio je osnovnoškolski nastavnik od 1960. do 1963. godine u Starom Petrovom Selu, potom u Zagrebu, gdje je i školski pedagog te mentor studentima pedagogije. Nakon doktoriranja kratko je profesor na Pedagoškoj akademiji, a 1974. godine kao docent u Centru za pedagogijsku izobrazbu i istraživanje Sveučilišta u Zagrebu predaje Didaktiku.

Od 1975. predavač je na dodiplomskom, poslijediplomskom te posebnom studiju za školske pedagoge, a od 1979. kao izvanredni i od 1982. godine kao redoviti profesor i predstojnik katedre za didaktiku na Odsjeku za pedagogiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predaje Didaktiku, Školsku pedagogiju, Metodiku rada školskoga pedagoga i metodike prirodnoznanstvenoga područja. Honorarni je predavač i mentor na Filozofskom fakultetu u Zadru od 1979. do 1986. godine, a višeputno predaje didaktiku i na poslijediplomskom studiju Muzičke akademije u Zagrebu. Suradi-

vao je u izradi koncepcije hrvatskoga sustava odgoja i obrazovanja, posebice u ustrojavanju stručne pedagoške službe u školama.

Autor je više knjiga s područja didaktike i metodike te suautor srednjoškolskih udžbenika, pedagoških priručnika i zbornika. U znanstveno-teorijskom radu proučava utjecaj kvalitete nastavnoga procesa na ponašanje učenika (Prema slobodnoj školi, suautor, Zagreb 1992.), ulogu nastavnika i njegov utjecaj na razrednonastavni proces te modele logičkoga programiranja nastave (Priručnik za ravnatelje, suautor, Zagreb 1993). Stručne priloge i članke objavljuje u periodicima Pedagoški rad (1965. – 1972., Napredak 1991., 1994. – 1995., 1998., 2000.; urednik 1988. – 1998.), Pogledi i iskustva (1972.), Propisi i praksa (1974. – 1975.), Pedagogija (Beograd 1977.), Školske novine (1987.), Život i škola (1993.) i Društvena istraživanja (1995.). Dobitnik je godišnje Nagrade „Ivan Filipović” za 1973. godinu.

U znanstveni opus profesora Jurića spadaju četiri važne knjige: „Učeničko pitanje u suvremenoj nastavi” (Zagreb 1974.), „Metodika rada školskog pedagoga” (Zagreb 1977., 1988., 1983.), „Metoda razgovora u nastavi” (Zagreb 1979.) i „Modeli upravljanja nastavnim procesom” (Zagreb 1987.).

davati. To nešto bilo je tako snažno, suvislo, složeno, organizirano i jasno da bi u preostalom vremenu rekao više i bolje od većine profesora u oba nastavna sata.

Profesor Jurić bio je jedinstven i izvan predavaonice. Kad je Bibu i mene pozvao k sebi i Blaženki, pohvalio sam krasnu modernu kuhinju o kakvoj smo mogli samo sanjati. On je ponosno izvijestio kako je sam izradio kuhinjske elemente i ugradio uređaje. Moja želja da jednog dana pokušam nešto slično nikla je baš pri tom pogledu na uradak što ga ne bi zatajio ni vrhunski profesionalni stolar. Dvadesetak godina nakon toga i ja sam izradio našu kuhinju zahvalan u sebi profesorovu poticaju i primjeru. Uostalom, zar ne kažu da najbolji učitelji poučavaju primjerom?

Zato smijem ponosno ustvrditi kako je profesor doktor Vladimir Jurić bio među rijetkim pojedincima za prste jedne ruke kojeg sam smatrao učiteljem. Kad sam doznao da je 10. travnja u osamdeset i osmoj godini ovu stvarnost napustila ta jedinstvena i neponovljiva osoba, poželio sam se skutriti u neki kut, zatvoriti oči, stisnuti zube i samo tiho disati nadajući se da se netko preračunao, prevario, zabunio. Nije. Taj je čas ipak došao. Nama koji smo ga poznavali, poštivali i divili mu se ostaje spremi njegov blagi osmijeh duboko u srce, a njegove riječi slične kristalnoj kuglici vedrine u naše sjećanje pa neka živi u nama dok ima nas.

Čovjek koji je zračio dobrotom, ljepotom i ljubavlju uvijek umre prerano, uvijek umre mlad.

Boris Drandić

HOTELIJERSKO-TURISTIČKA ŠKOLA I EUROPSKI CENTAR ZA MODERNE JEZIKE VIJEĆA EUROPE

PODRŠKA VIŠEJEZIČNIM UČIONICAMA

Radionicom se željelo naglasiti važnost promicanja višejezičnosti u obrazovanju po preporuci Vijeća Europske unije, posebice u turističkim školama te naglasiti neospornu važnost i ulogu kako stranog tako i materinskog jezika u životu svakog pojedinca

U Hotelijersko-turističkoj školi u Zagrebu je 8. i 9. travnja održana radionica pod nazivom „Podrška višejezičnim učionicama” („Supporting multilingual classrooms”), u organizaciji Europskog centra za moderne jezike (ECML) u Grazu i škole domaćina te pod pokroviteljstvom Vijeća Europe. Ova inicijativa jedna je od tri, uz RELANG i ICT-REV, koja se provodi u okviru sporazuma o suradnji Europskog centra za moderne jezike Vijeća Europe i Europske komisije pod nazivom „Inovativne metodologije i vrednovanje u učenju jezika”, a čiji je cilj osigurati pristup kvalitetnom obrazovanju i pružiti pomoć u premošćivanju razlike u akademskom postignuću domicilnih i doseljenih učenika.

Radionica je namijenjena nastavnicima stranih jezika, nastavnicima hrvatskog kao materinskog jezika i inojezičnog hrvatskog, nastavnicima jezika nacionalnih manjina, edukatorima nastavnika, ravnateljima škola, vladinim savjetnicima i savjetnicima tijela lokalne i područne samouprave. Voditeljice radionice, koja se održavala na engleskom jeziku, bile su članice stručnog tima Europskog centra za moderne jezike dr. Katja Schnitzer, docentica pri Sveučilištu primijenjenih znanosti sjeverozapadne Švicarske i dr. Chantal Muller, koordinatorica za međunarodne odnose pri Višoj školi Namur-Liège-Luxembourg.

Na otvaranju radionice ravnateljica Hotelijersko-turističke škole u Zagrebu, dr. sc. Zdravka Krpina, naglasila je važnost poznavanja stranih jezika ne samo u radu njihove škole, nego i za gospodarski napredak naše zemlje i boljitak čovječanstva. Izrazila je nadu da će strani jezici sukladno tome na najbolji mogući način biti zastupljeni u nastavi uvođenjem reforme strukovnog obrazovanja. Potom je voditeljica Tima za komunikaciju, partnerstva i mreže Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj, Carmen Gruber, u svom obraćanju naglasila višejezičnost i multikulturalnost kao neke od temeljnih vrijednosti Europske unije, koje omogućavaju bolje razumijevanje među narodima, očuvanje mira i izbjegavanje sukoba na globalnoj razini.

Predsjednica Hrvatskog društva učitelja i profesora njemačkog jezika, dr. sc. Irena Horvatić Bilić istaknula je intenzivan dvadesetogodišnji znanstveno-publicistički rad na pitanjima višejezičnosti, ali i izrazila zabrinutost uslijed provođenja obrazovnih politika koje su u suprotnosti s promicanjem višejezičnosti: od sužavanja slobodnog odabira

prvog stranog jezika u prvom razredu osnovne škole na 92 posto dominantni engleski jezik preko zanemarivanja ili čak zatiranja višejezičnosti u strukovnim školama, kako je zasad planirano uvođenjem modularne nastave, do problematike izbora stranog jezika struke na tercijarnoj razini.

O tome kako se višejezičnost njeguje u Glazbenoj školi Zlatka Grgoševića u Sesvetama govorila je njezina ravnateljica Ljerka Pašalić – od učenja obvezna dva strana jezika za sve učenike, preko omogućavanja nastavka učenja stranog jezika na razini postignutoj osnovnoškolskim učenjem, do multikulturalnih razreda i nastavnog kadra te sudjelovanja u projektima, poput prošlogodišnjeg Višejezičnog glazbenog natjecanja, u organizaciji krovnih udruga profesora njemačkog, talijanskog, francuskog i španjolskog jezika povodom Dana Europe. Izazov uglazbljivanja vlastitog autorskog teksta na stranom jeziku, naglasila je, pomogao je učenicima povezati znanje svoje umjetničke struke i njemačkog jezika te shvatiti važnost učenja stranog jezika i njegovu primjenjivost u praksi.

Tomislava Maljković, voditeljica projekta i jedna od lokalnih koordinatera radionice uz Anu Trogrlić, Petra Bekića i Antu Kantora, istaknula je kako je Hotelijersko-turistička škola u Zagrebu poznata po učenju čak sedam stranih jezika, po nastavi hrvatskog jezika za strance i poučavanju budućih turističkih djelatnika za rad u multikulturalnoj i višejezičnoj sredini. Naglasila je važnost osobne senzibilizacije za rad s različitim kulturama i jezicima, uključujući i učenike doseljenike, kao i potrebu bolje edukacije za nove pristupe interkulturalnim dijalozima u učionici i izvan nje.

U uvodnom dijelu, voditeljice Schnitzer i Muller posredno su ispitale stavove polaznika radionice o društvenoj višejezičnosti: je li ona prednost ili nedostatak. Uslijedilo je crtanje vlastitog jezičnog portreta, čime se istraživala osobna višejezičnost i interpretirao i osvještavao vlastiti jezični identitet.

Višejezičnost podrazumijeva sposobnost govorenja najmanje jednog jezika osim materinskog. Osim naglašavanja iznimne važnosti njegovanja višejezičnosti kao jedne od osam ključnih kompetencija prema Preporuci Vijeća EU o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje, voditeljice Schnitzer i Muller osvrnule su se i na postojanje višejezičnih razreda odnosno razreda s djecom doseljenika ili pripadnicima nacionalnih manjina. Navele su da u prosjeku malo manje od 10 posto svih učenika u Europskoj uniji pohađa nastavu na jeziku koji im nije materinski te da oni teže od domicilnih učenika stječu potrebna znanja i vještine. Jezična i kulturna raznolikost u razredu obogaćuje, no njoj bi se trebale prilagoditi i nastavne metode, kako bi i takvi učenici ostvarili dobar uspjeh. Dugoročni cilj ove inicijative jest bolja integracija učenika doseljenika u nacionalne obrazovne sustave, koja dovodi do boljeg akademskog uspjeha, koji dovodi do stvaranja bolje slike o sebi, bolje mogućnosti zaposlenja i povezanijeg društva.

Nadalje, voditeljice su polaznike radionice potakle na istraživanje međukulturne kompetencije. Prema definiciji, to je sposobnost uspješne interakcije s kulturno i jezično drukčijima. Najbitnija spoznaja ovog dijela radionice jest da niti jedan jezik nije bolji od drugoga, nego samo različit od njega. Potom su polaznici upoznati s nastavnim alatima

i resursima koji olakšavaju poučavanje u višejezičnim kontekstima.

Činjenica da jezici mogu poslužiti kao most za uspješnu edukaciju i potaknuti proces učenja poznata je kao integrirano usvajanje stranoga jezika i sadržaja - CLIL (Content and language integrated learning), metoda kojom se koristi dodatni jezik za učenje i poučavanje i sadržaja i jezika. U nastavi stranog jezika CLIL znači da su sadržaji nekog drugog predmeta, primjerice robotike ili kulturne baštine, integrirani u nastavu stranog jezika koji se poučava, dok CLIL metoda u drugim predmetima znači da se u poučavanju predmeta koriste jezici koji nisu jezik školovanja. To možemo primjerice primijeniti na nastavu s nekim učenicima iz Ukrajine koji još nisu u dovoljnoj mjeri svladali hrvatski jezik da bi na njemu mogli usvajati nove sadržaje. Ovdje se radi o promjeni paradigme: bitnije je da učenik shvati i svlada sadržaj pa makar i na svom materinskom jeziku dok još ne zna dobro jezik školovanja, jer će mu kasnije taj poznati sadržaj pomoći da usvoji povezane nove izraze na jeziku školovanja.

Scaffolding kao ključan element učinkovitog učenja jest metoda poučavanja u kojoj nastavnik pruža privremenu pomoć učenicima u učenju novih koncepta ili vještina, da bi kasnije, kako učenici napreduju, smanjivao svoju pomoć i osposobio ih za samostalni rad.

Po završetku dvodnevne radionice polaznici su bili senzibilizirani i dovoljno osnaženi kako za rad u višejezičnim učionicama s doseljenim učenicima, tako i za poučavanje stranog jezika s ciljem promicanja toliko potrebne i korisne višejezičnosti.

Maša Kohut

BJELOVAR • EKONOMSKA I BIROTEHNIČKA ŠKOLA

OSNAŽIVANJE UČENIKA UZ SVIJET FINACIJA I KOMUNIKACIJA

Projekt BIOKOM4YOU dokazao je da iskustveno učenje, interaktivne metode i timski rad mogu znatno pridonijeti razumijevanju financijskih koncepata i razvoju ključnih kompetencija potrebnih za uspjeh u poslovnom svijetu

U suvremenom društvu financijska pismenost postaje ključna kompetencija koja omogućuje mladima snalaženje u svakodnevnim ekonomskim izazovima i donošenju odgovornih financijskih odluka. Prepoznajući tu važnost, Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar tijekom ove školske godine provela je projekt BIOKOM4YOU osmišljen kako bi učenicima drugog i trećeg razreda obrazovnog programa ekonomist omogućio stjecanje praktičnih znanja i vještina iz područja bankarstva, osiguranja i poslovnih komunikacija. Voditeljice projekta, nastavnice ekonomske grupe predmeta Aleksandra Hohnjec i Gorica Risović kreirale su raznolike aktivnosti usmjerene na iskustveno učenje, potičući učenike na aktivno sudjelovanje, kritičko promišljanje i razvoj profesionalnih vještina.

U projekt su se uključili učenici trećeg razreda koji pohađaju predmet Bankarstvo i osiguranje te učenici drugog razreda unutar predmeta Poslovne komunikacije. Nizom interaktivnih radionica, simulacija i rasprava, učenici su imali priliku usavršiti svoja znanja o financijskim proizvodima i vježbati komunikacijske i prezentacijske vještine. Ključni cilj projekta bio je osnažiti učenike za samostalno donošenje financijskih odluka i pripremiti ih za izazove koji ih očekuju u profesionalnom okružju.

U posljednjih pet mjeseci učenici su sudjelovali u nizu aktivnosti koje su im omogućile praktično usvajanje znanja o

financijskim procesima. Jedna od važnih radionica obuhvaćala je interaktivno popunjavanje platnih naloga u okviru teme Platni promet, gdje su učenici učili pravilno ispunjavati obrasce HUB 3 i HUB 3A. Posebno zanimanje izazvala je debata na temu „Bolje je plaćati karticom nego gotovinom” u kojoj su učenici argumentirano raspravljali o prednostima i nedostacima različitih načina plaćanja, razvijajući pritom sposobnost logičkog zaključivanja i iznošenja stavova.

Jedna od najdinamičnijih aktivnosti bila je igra uloga u kojoj su učenici preuzimali uloge bankara i klijenata te uz simulaciju učili o procesima otvaranja tekućeg i žiroračuna, davanja punomoći,

dopuštenog prekoračenja i zatvaranja računa. Ova aktivnost omogućila im je razumijevanje odnosa između banke i klijenata te važnosti financijske odgovornosti. Nadalje, uz pomoć Kahoot kvi-za pod nazivom „Financijska pismenost – tekući račun i žiroračun”, učenici su na interaktivan način provjerili i učvrstili stečeno znanje o bankovnim uslugama.

Posebnu pozornost privuklo je predavanje o financijskim influencerima, koje je učenicima pružilo priliku za kritičko promišljanje o njihovom utjecaju na potrošačke navike i donošenje financijskih odluka. Ova je tema bila iznimno zanimljiva mladima koji su svakodnevno izloženi različitim digitalnim sadržajima o financijama, a cilj predavanja bio

je razviti njihovu sposobnost analitičkog promišljanja i donošenja informiranih odluka.

Evaluacija projekta pokazala je visok stupanj zadovoljstva učenika koji su istaknuli kako su stekli korisna i primjenjiva znanja te razvili vještine koje će im biti od koristi u daljnjem obrazovanju i profesionalnom životu. Istaknuli su kako su im interaktivne metode poučavanja bile posebno zanimljive te da su im omogućile bolje razumijevanje financijskih pojmova u praksi.

Rezultati projekta predstavljeni su putem panoa u školi, objavljujani na školskim mrežnim stranicama, uključeni u članak školskog ljetopisa te podijeljeni putem društvenih mreža i drugih internetskih platformi. Ovaj projekt nije samo unaprijedio financijsku pismenost učenika, već ih je i osnažio za proaktivno djelovanje u poslovnom svijetu, potaknuvši ih na razmišljanje o budućim profesionalnim izazovima.

Projekt BIOKOM4YOU dokazao je da iskustveno učenje, interaktivne metode i timski rad mogu znatno pridonijeti razumijevanju financijskih koncepata i razvoju ključnih kompetencija potrebnih za uspjeh u poslovnom svijetu. Ostavio je snažan trag u obrazovanju učenika te postavio temelje za daljnje unaprjeđenje sličnih edukativnih inicijativa. U vremenu kada financijska pismenost postaje nužnost, ovakvi projekti predstavljaju vrijedne korake prema osnaživanju mladih za budućnost.

Aleksandra Hohnjec

ANA MATIĆ I MARIJA MARKIĆ IDU NA MEĐUNARODNO NATJECANJE

Ovim rezultatima osigurale su plasman na međunarodno natjecanje *Poslovni izazov zapadnog Balkana*, gdje će predstavljati Hrvatsku u konkurenciji najboljih mladih poduzetnika regije

Na dvanaestom državnom natjecanju *Poslovni izazov*, koje je održano 3. i 4. travnja u Poreču, učenice Ana Matić i Marija Markić iz Ekonomske i birotehničke škole Bjelovar ostvarile su izniman uspjeh – osvojivši prvo, odnosno drugo mjesto. Ana Matić, članica tima *Beecoin*, osvojila je prvo mjesto, dok je Marija Markić, koja je sudjelovala u timu *Poduzetni val*, zauzela drugo mjesto. Njihov uspjeh potvrda je izvrsnosti, timskog duha, kreativnosti i poduzetničkog razmišljanja. Mentorica učenicama bila je nastavnica Aleksandra Hohnjec, koja svojim kontinuiranim radom i podrškom snažno pridonosi razvoju poduzetničkih kompetencija kod učenika. Ovim rezultatima osigurale su plasman na međunarodno natjecanje *Poslovni izazov zapadnog Balkana*, gdje će

predstavljati Hrvatsku u konkurenciji najboljih mladih poduzetnika regije.

Natjecanje u organizaciji Privatne gimnazije i ekonomske škole Katarina Zrinski te Udruge Poduzetnici okupilo je 50 najboljih srednjoškolaca iz cijele Hrvatske, a održano je pod pokroviteljstvom Ministarstva gospodarstva i Ministarstva turizma i sporta, uz potporu brojnih sponzora. Glavni zadatak natjecatelja bio je osmisliti inovativan proizvod ili uslugu koji pridonosi ispunjenju 15. cilja održivog razvoja – očuvanju života na Zemlji.

Tijekom dva dana intenzivnog rada, učenici su raspoređeni u timove s vršnjacima iz različitih škola te su, uz stručnu podršku i mentorsko vodstvo, razvijali svoje ideje, izrađivali prezentacije i pripremali se za nastup pred stručnim žirijem. Timovi su trebali dobro razmisliti kako njihov proi-

zvod ili usluga može pomoći u zaštiti šuma, sprječavanju gubitka biljnih i životinjskih vrsta, obnovi degradiranih ekosustava, smanjenju negativnog utjecaja ljudskih aktivnosti na prirodu, poticanju održivih praksi u poljoprivredi i šumarstvu, očuvanju prirodnih staništa, borbi protiv krčenja šuma, smanjenju otpada i zagađenja te povećanju svijesti o važnosti bioraznolikosti i ekološke ravnoteže.

Svaki tim imao je petominutnu prezentaciju poslovne ideje, a ocjenjivalo se više kriterija: jasnoća ideje, povezanost s održivim razvojem, ciljno tržište, marketinški i financijski plan te SWOT analiza.

Plasman na međunarodno natjecanje velik je poticaj za daljnji razvoj ideja i prilika za nova znanja i iskustva u međunarodnom okružju.

Aleksandra Hohnjec

TOVARNIK • OŠ A. G. MATOŠ

USPJEŠAN PRIMJER CDŠ-a

Našu su školu prošli tjedan posjetili predstavnici Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih i Svjetske banke, kako bi se informirali o rezultatima provedbe eksperimentalnog programa „Osnovna škola kao cjelodnevna škola – uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja”. U ime Ministarstva nazočili su Sonja Jeđud Tabula, voditeljica projekta „Hrvatska: ususret održivom, pravednom i učinkovitom obrazovanju”, suvoditelj projekta Tomislav Karla i stručnjak za društvena pitanja Antun Božić. Pridružila im se i Marijana Gojčeta, načelnica sektora za darovite i djecu s teškoćama te informacijsku potporu sustava odgoja i obrazovanja. Uz predstavnike Ministarstva školu su posjetili i predstavnici Svjetske banke Fajar Argo Djati i Natalija Golubovac.

Cilj posjeta bio je izravni uvid u realizaciju projekta cjelodnevne škole koji financira Svjetska banka. Za visoke goste kratak su program pripremili učenici koji su uključeni u školski zbor, mažoretkinje, tradicionalni i suvremeni ples, u aktivnosti Igmom i maštom do znanja i Mali čitači. Ravnateljica Ljiljana Bandić izrazila je zadovoljstvo provedbom projekta i vidljivim rezultatima u našoj školi i zajednici. „Naša je škola danas mjesto koje nudi gotovo sve – od džuda i tenisa, do NTC metode učenja i radionica za darovite. Djeca ne moraju ići u gradove jer sve imaju ovdje. To nam je važno, jer znamo da bez djece nema ni škole, ni života u zajednici”, rekla je ravnateljica, a prisutne je pozdravio i načelnik Općine Tovarnik Anđelko Dobročinac koji je naglasio važnost projekta u pružanju jednakih mogućnosti za djecu u ruralnim krajevima.

Nakon programa Josip Josipović goste je upoznao s infrastrukturnim promjenama u školi i školskom okolišu, ulaganjima koja su financirana sredstvima Svjetske banke. Učiteljica informatike Antonija Ferinac predstavila je sve B1 aktivnosti, njihove ciljeve i realizaciju. Potom su gosti obišli učionice gdje su im učitelji i učenici predstavili svoje B1 aktivnosti radi boljeg uvida u realizaciju izvannastavnih sadržaja koji su upotrijebljeni nabavkom didaktičkih materijala i pomagala.

Cjelodnevna nastava donijela je novinu u obliku A2 programa potpore, potpomognutog i obogaćenog učenja. Izaslanstvo je posjetilo učionice u kojima su učiteljice razredne nastave Josipa Grbešić i učiteljica hrvatskog jezika Ana Koncul predstavile metode rada koje primjenjuju u nastavi A2 programa.

Učenici i učiteljica hrvatskog jezika Darja Šišić u sklopu Multimedijalne skupine pripremili su pub kviz u kojem su sudjelovali učenici, učitelji i gosti. Tema kviza bila je – naša škola kao cjelodnevna škola. Po završetku kviza, u školskoj dvorani održana je demonstracija B2 aktivnosti. U prezentaciji su sudjelovali učenici i voditelji juda, tenisa i tambure, aktivnosti koje vode vanjski suradnici, a za učenike škole su besplatne.

Gosti su izrazili zadovoljstvo cijelim programom posjeta i realizacijom projekta cjelodnevne škole u našoj školi u Tovarniku.

– Ono što sam vidio ovdje zaista je impresivno. Ovo je kreativan prostor s više mogućnosti za interakciju među djecom i učiteljima. Vjerujem da je ovo pravi smjer razvoja obrazovanja – poručio je Fajar Argo Djati, viši stručnjak za društveni razvoj u Svjetskoj banci.

Iskustvo naše škole pokazuje da cjelodnevna škola može biti učinkovit model obrazovanja koji odgovara suvremenim potrebama učenika i društva.

Marina Ivakić

OSNOVNA ŠKOLA OROSLAVJE

NAŠA MALA KNJIŽNICA

Temeljna je zamisao ovog projekta poučavanje zajedništvu i okupljanju u zajedničkom cilju: čitanju i promišljanju, a Mali i Veliki knjižničari to uspješno čine i na dobrom su putu da od dobrih misli i knjiga sagrađe svoje svjetove čudesne ljepote

Mali i veliki knjižničari Osnovne škole Orosлавje i ove godine sudjeluju u međunarodnom projektu „Naša mala knjižnica”. To je projekt poticanja čitanja koji razveseljava naše knjižničare, a organizira ga Ibis grafika. Hrvatskoj i Sloveniji pridružile su se Estonija, Grčka, Poljska, Sjeverna Makedonija i Italija i svi čitaju iste knjige – romane, stripove, ilustrirane knjige u kombinaciji s tečnim i lako čitljivim tekstovima, a konkretnije se bave sadržajem rješavajući kreativne knjižice. Pomno osmišljeni zadatci potiču učenike na likovno i literarno izražavanje i, ono što me najviše veseli, na razmišljanje o svemu što ih okružuje, kao i na pomaganje i aktivno sudjelovanje u društvu.

Mali knjižničari zajedno su naglas pročitali *Zgode i nezgode kostura Janka* i *Ne diraj (lava) Macana dok spava*, a individualno čitaju po izboru. Ema i Maja samostalno su pročitale knjigu *Annie, vjetar je nosi*. Zanimljiva je bila rasprava baš o tom grafičkom romanu. Emu su ilustracije smetale, jer nije mogla zamišljati likove i događaje, dok su Maji ilustracije pomogle u razumijevanju i doživljaju priče. Za aktivnost razmjene knjižnog junaka Mali knjižničari odabrali su kostura Janka i napravili ga od papira (origami), a da mu ne bude dosadno napravili su i kosturicu Janku. Naši junaci otputo-

vali su u Osnovnu školu u Bjelovar, a k nama je doputovao junak po imenu Sivko koji trenutačno pravi društvo Franu.

Velike knjižničarke za zajedničko čitanje naglas odabrale su knjigu slovenskog autora *Modri Portugalac* i estonskog autora *Mjesec kao zlatna lađa*. Tijekom čitanja vode bilješke u dnevniku čitanja i rješavaju zadatke inspirirane temom, likom ili problemom koji knjiga obrađuje. Učenice najviše interesa pokazuju za živu riječ pa su aktivnosti najčešće posvećene razgovoru ili raspravi o mislima iz knjiga poput *lijepo misli razbile su staklo, bolje umrijeti kao slobodan čovjek na moru nego na prisilnom radu, može li se hrabrost kupiti?*, važnim pitanjima poput *što je pravda, istina, a što presuda?*, jezičnim igrama te posebno vježbama vokabulara jer ako djeca ne razumiju što čitaju onda zapravo i ne čitaju.

Jedva smo dočekali i s velikim zanimanjem pročitali poučno pismo iznenađenja jednog autora.

Temeljna je zamisao ovog projekta poučavanje zajedništvu i okupljanju u zajedničkom cilju: čitanju i promišljanju, a Mali i Veliki knjižničari to uspješno čine. Vjerujem da su na dobrom putu da od dobrih misli i knjiga sagrađe svoje svjetove čudesne ljepote.

Valentina Mokrovčak

ZAGREB • ODRŽANA 51. REGIONALNA DOMIJADA SREDIŠNJE HRVATSKE

SLAVLJE MLADOSTI, SPORTA I KULTURE

Organizaciji učeničkih domova Središnje Hrvatske u Kulturnom centru Travno 10. travnja održana je završna smotra 51. Regionalne domijade na kojoj je sudjelovalo čak 16 učeničkih domova, a tijekom završne svečanosti najboljima su uručena priznanja u području sporta i kulture.

Učenici su se natjecali u osam sportskih disciplina, dok su u kulturnom dijelu programa pokazali svoje talente u čak 16 kategorija. Ovogodišnje izdanje Domijade posebno je obilježeno velikim interesom za recitaciju, u kojoj se natjecalo 13 učenika, a čak četvero ih je predstavilo vlastite autor-ske pjesme, što je oduševilo publiku i članove prosudbenog povjerenstva.

Svojim nastupom posebno su se istaknuli i „Gušteri”, bend iz Učeničkog doma Športske gimnazije, koji su osvojili prvo mjesto u kategoriji glazbenog izraza vlastitom autorskom skladbom. Njihov uspjeh potvrđuje kako Domijada postaje sve važnije mjesto za umjetnički i kreativni izričaj mladih.

Ukupnu pobjedu u sportskim natjecanjima i ove je godine odnio Učenički dom Novi Zagreb, ali i ostali su ostvarili važne uspjehe te se veselimo novim sportskim uzbuđenjima, prvo na Državnoj domijadi početkom svibnja u Rovinju, gdje će svi pobjednici regionalnog natjecanja predstavljati

Središnju Hrvatsku, a iduće godine i na 52. Regionalnoj domijadi.

Ova manifestacija još je jednom potvrdila važnost učeničkih domova kao mjesta gdje se, uz obrazovanje, potiče i cjelovit razvoj mladih uz sport, umjetnost, kreativnost i zajedništvo.

Maja Feil Ostojić

BUDINŠČINA • OŠ VLADIMIR NAZOR

BAKE I ČUVARI BAŠTINE ČUVAJU OBIČAJE OD ZABORAVA

Proljetno-uskrсне radionice već tradicionalno su primjer kako djeca mogu učiti od odraslih. Nije se samo bojilo jaja ili izrađivalo dekoracije. Bilo je tu i vježbi strpljenja, upornosti, fine motorike, preciznosti. Bilo je razgovora i puno smijeha. Učilo se o poštovanju i čuvanju tradicije i običaja našeg kraja

U povodu nadolazećeg blagdana, mali Čuvari baštine ugodili su svoje bake i članice udruge Gotali na proljetno-uskršnjoj radionici koja je održana 10. travnja u prostorijama škole. Čuvari baštine naziv je izvannastavne aktivnosti koja se provodi u našoj školi radi očuvanja tradicije i običaja našeg kraja. U nju su uključeni učenici koji vole običaje i baštinu svog kraja te različitim aktivnostima žele prikazati život nekada i sačuvati ga od zaborava.

Široka je lepeza aktivnosti koje Čuvari baštine provode. Do sada su istražili kako su se i čime igrali naši stari. Napravili su malu izložbu starih, ručno izrađenih igračaka. U božićno vrijeme istražuju običaje, igru i darove u prošlosti za vrijeme Božića. U sklopu „Božićne kajkaronice“ u predvorju škole uređen je i etnokutak gdje božićnu jelu okite kinčom (tradijskim božićnim nakitom od krep-papira) koje učenici sami naprave na radionici u suradnji s udrugom Gotali. Za fašnik su pripremili i prikazali staru zagorsku svadbu. Sudjeluju i na Etno festivalu tradicijskim plesom i igrom. Skupljali su stare, zdrave recepte od svojih baka i napravili malu kuharicu s tradicijskim receptima. Tijekom godine puno surađuju s Dječjim vrtićem Budinščina pa svoje znanje i vještine prenose mlađima.

Proljetno-uskršna radionica već se tradicionalno održava u vrijeme uoči Uskrsa. Cilj je radionice ukrašavanje pisanica na tradicijski način. Ove su godine učenici uz bojenje jaja izrađivali i cvjetne dekoracije koristeći samo prirodni materijal. Mali Čuvari baštine pozvali su svoje bake, a pridružile su se i članice udruge Gotali.

Djeca su uz svesrdnu pomoć baka stavljala listove na jaja kako bi na njima, nakon bojenja, ostali otisci. Jaja su se kuhala u otopini vode i ljuske od luka. Obojena jaja na kraju su premaživali domaćim špekom kako bi bila sjajnija. Osim toga, male i velike vrijedne ruke izradile su dekoracije od proljetnog cvijeća i grančica. Pred kraj radionice svi su uredili školski etnokutak u uskršnom duhu.

Lijep je to primjer kako maleni mogu učiti od starijih. Nije se tijekom radionice samo bojilo jaja ili izrađivalo dekoracije. Bilo je tu i vježbi strpljenja, upornosti, fine motorike, preciznosti. Radilo se na međugeneracijskoj solidarnosti, međusobnom pomaganju, prijateljstvu. Bilo je razgovora i puno, puno smijeha. Učilo se o poštovanju i čuvanju tradicije i običaja našeg kraja od zaborava.

Jagoda Šmit

ZAGREB • DJEČJI VRTIĆ ZAPRUDE

USUSRET PROLJEĆU I PRIJATELJSTVU

Uz poruke „Započnimo proljeće s dobrom knjigom” i „Čitajte na Bundeku”, Dječji vrtić Zaprude potvrđuje da je vrtić po mjeri djeteta koji podržava i potiče suradnju, toleranciju i različitost

//////

Na jugoistočnom dijelu Bundeka nalazi se livada koju krase hrastovi posađeni u čast stote obljetnice djela „Čudnovate zgrade šegrta Hlapića” Ivane Brlić-Mažuranić koje su 2013. godine zahvaljujući projektu „Stari obrti” posadili djeca i mladi iz pet dječjih vrtića i srednjih obrtničkih škola, a u svemu su sudjelovali i zagrebački gradonačelnik i predstavnici Hrvatske obrtničke komore.

U suradnji s Hrvatskim šumama Upravom šuma Podružnica Zagreb postavljena je kućica za knjige radi poticanja čitanja i pripovijedanja za djecu vrtića i škola, ali i na korist lokalnoj sredini. U projektu „Čitaj u sjeni hrastova” 2021. godine Dječji vrtić Zaprude nazvao je tu kućicu „Ljiljina kućica”.

Zahvaljujući prošlogodišnjem projektu „Moja djeca žele čitati” u blizini kućice za djecu, mlade i građanstvo postavljena je i sjenica kao još jedan doprinos mjestu na kojem se može čitati, pripovijedati i uživati u zelenilu i cvrkutu ptica. U povodu obilježavanja 150 godina rođenja spisateljice posađena su stabla javora i graba koja simboliziraju Aleju Ivane Brlić-Mažuranić posvećenu priči „Lutonjica Toporko i devet župančića”.

Sve to uz doprinos djelatnika vrtića, mnoge suradnike i autoricu projekata Ljiljanu Ivković, odgojiteljicu mentoricu stvoreni su uvjeti za mjesto prijateljstva, tolerancije, čitanja i suživota s prirodom. Livada mašte, prijateljstva i stvaralaštva ponovo je oživjela uz dječji osmijeh, pjesmu i tradicijski ples.

Dječji vrtić Zaprude na prvi dan proljeća upriličio je svečanost i prigodno obilježavanje prijateljstva vrtića s predstavnikom poljske nacionalne manjine. Tijekom događaja „Ususret proljeću i prijateljstvu” predstavili smo projekt obogaćivanja kućice knjigama s hrvatskim prijevodima djela poljskih autora kao što su Lem, Sapkowski, Krajewski, Piątkowska, Korczak, Mickiewicz, Miłosz, Reymont, Schulz, Mrozek, Sienkiewicz.

Svoje stvaralaštvo pokazala su u prigodnom programu djeca skupine „Zvončići” i njihove odgajateljice Diana Dimitrov i Ana Marija Puljiz pjesmom uz pokret „Mali bratac Ivo i mala Marica” te skupina „Tigrići” s odgajateljicama Anom Jelčić i Natalijom Čurko s pjesmom „Što se u vrtiću radi”. Gostovao je i poljsko-hrvatski cirkuski par Matylda Górska i Romano Dautana s predstavom za djecu „Mr. i Mrs Frantić” koja je oduševila djecu i prisutne.

Po završetku programa Slaven Kale, predstavnik poljske nacionalne manjine i djeca vrtića zajedno su posložili knjige u kućicu uz najavu da će se kućica i nadalje nadopunjavati novim djelima poljskih autora.

Događaju, čiji je cilj promocija poljske književnosti u Hrvatskoj, uz mnoge roditelje, goste, medije i uzvanike nazočila je i Beata Bekierska iz Odjela za konzularna pitanja Veleposlanstva Republike Poljske u Zagrebu. Uz poruke „Započnimo proljeće s dobrom knjigom” i „Čitajte na Bundeku”, Dječji vrtić Zaprude potvrđuje da je vrtić po mjeri djeteta koji podržava i potiče suradnju, toleranciju i različitost.

Natalija Čurko

IZLOŽBA DIJANE NAZOR ČORDA U LEPOGLAVI

SVJETLOSNE PISANICE S OTISKOM BAŠTINE

U Galeriji Doma kulture u Lepoglavi akademska slikarica i restauratorica Dijana Nazor Čorda izložila je ciklus svjetlosnih i oslikanih pisanica od keramike spajajući tradiciju i suvremenost ususret Uskrsu

U Galeriji Doma kulture u Lepoglavi u srijedu, 16. travnja 2025., otvorena je samostalna izložba „Svjetlosne pisanice s otiskom baštine” akademske slikarice dr. art. Dijane Nazor Čorda. Po prvi put autorica je izložila i desetak svjetlosnih keramičkih pisanica s motivom lepoglavske čipke izrađenih od biskvitno paljene šamotirane bijele gline i terakote.

Izložbu je svečano otvorio gradonačelnik grada Lepoglave Marijan Škvarić koji se je na otvorenju zahvalio autorici što je prepoznala da je Lepoglava grad čipke, ali i bogate kulturne baštine pa je upravo Lepoglavu odabrala za početak turneje ove jedinstvene izložbe. Autorica ovim svojim radovima spaja keramiku i svjetlost na fascinantan način, povezuje tradicionalnu baštinu i moderne tehnologije – rekla je na otvorenju izložbe Ivana Droždek, kustosica Gradskog muzeja Varaždin.

„Ova se jedinstvena izložba sjajno uklopila u lepoglavsku galeriju, u kojoj se prezentiraju upravo umjetnička djela koja na inovativan način predstavljaju bogatu baštinu Lepoglave” – rekla je na otvorenju izložbe Ljubica Dubovečak, direktorica Turističke zajednice grada Lepoglave i kustosica ove izložbe. – „Naša suradnja počela je prije dvije godine, kada nam je hrvatska umjetnica Dijana Nazor Čorda poklonila restaurirani prozor iz pavlinskog samostana. Rezultat je toga susreta i ovih deset pisanica koje su izložene na ovoj izložbi, na kojima je ova vrsna autorica spojila lepoglavsku čipku i svoje jedinstvene pisanice. Ovo nije prvi put da se lepoglavska čipka aplicira na pisanice, ali je potpuno drukčije od svega dosad.”

Govoreći o tome što ju je inspiriralo da napravi ovaj jedinstveni ciklus, autorica Dijana Nazor Čorda među ostalim je rekla da su pisanice, iako još kao pretkršćanski običaj, danas postale simbolom Uskrsa. „U svim kulturama svijeta jaje je simbol novoga života, proljetnog buđenja i ta se simbolika zadržala sve do danas. Pisanice su također simbol novog života, Kristova uskrsnuća, plodnosti, obilja i proljeća. I u hrvatskoj tradicijskoj kulturi oslikavanje jaja za Uskrs trajno je prisutno. Uvijek iznova, oblikom i simbolikom nadahnjuju likovno izražavanje” - objasnila je Dijana Nazor Čorda

Izložba „Svjetlosne pisanice s otiskom baštine” suvremenom interpretacijom prikazuje trideset i dva rada pisanica od kojih je dio osvijetljen raznobojnim svjetlom, a dio oslikan engobom. Posebnost osvijetljenih pisanica je u tome što svjetlo prodire iz središta i što se oko pisanica pojavljuju likovno zanimljivi efekti. Žaruljice unutar pisanica oslikane su raznobojnim bojama karakterističnim za tradicijske pisanice. U tim je radovima autorica istraživala mogućnost primjene detalja cvjetnih elemenata sa starohrvatskih pletera koje je stilizirala u kružnu formu različitim perforacijama. Slikala je i motive ptica inspirirana

U svojim je radovima autorica istraživala mogućnost primjene detalja cvjetnih elemenata sa starohrvatskih pletera koje je stilizirala u kružnu formu različitim perforacijama

predromaničkim ukrasima arhitektonskih pojedinosti i crkvenog namještaja. Popratni dio izložbe sastoji se od osam umjetničkih fotografija na kojima je svaka perforirana pisanica osvijetljena različitim bojama.

O AUTORICI

Dijana Nazor Čorda (Split, 1971.) doktorirala je na poslijediplomskom doktorskom umjetničkom studiju Slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu 2017. na temu „Slike u infracrvenom području: odlaganje vidljivoga” pod mentorstvom akademika Igora Rončevića i izv. prof. dr. sc. Jane Žiljak Gršić. Diplomirala je 1995. godine na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu, program studija Likovna kultura, danas Umjetnička akademija, te stekla zvanje profesora likovne kulture-restauratora. Iste godine dobiva nagradu fakulteta. Od 1995. izlagala je na 47 samostalnih izložbi u Hrvatskoj, Belgiji i Australiji. Od 1993. sudjelovala je na preko 150 žiriranih skupnih izložbi u zemlji i inozemstvu. Autorica je i voditeljica Međunarodnog festivala umjetničkih zastavica od 2009. do 2019. i umjetnička je direktorica Festivala umjetničkih zastavica Zagreb (FUZZ) 2020. i 2021. godine. Radovi joj se nalaze u fundusima nekoliko hrvatskih muzeja i privatnih zbirki. Dobitnica je više nagrada, priznanja i pohvala za umjetnički i likovno-pedagoški rad. Nositeljica je počasnog zvanja AFIAP Međunarodne federacije fotografskih umjetnosti od 2013. godine. Voditeljica je likovne radionice „Baštinarnica” u Narodnom sveučilištu Dubrava, gdje je završila je dvogodišnji tečaj keramike 2008./2009. Članica je HDLU-a Zagreb, InSEA-e, HULULK-a i Grupe Infra.

Program je vodila radijska voditeljica Ljiljana Vuglač. Izložbu je obojio zvucima gitare mladi gitarist Jona Hojsak, učenik 3. razreda Glazbene škole Varaždin, područnog odjela Ivanec.

Fotografije su snimile Iva Lulić i autorica, a haljinu s tiskom pisanica je izradila Đurđica Kocijančić.

Izložbu Dijane Nazor Čorda, kojoj će ovo biti 48. samostalna izložba, zajedno su organizirali Turistička zajednica Grada Lepoglave, Grad Lepoglava i Turističko-kulturno informativni centar, a za razgled će biti postavljena do 4. svibnja. (ri)

LIRIKA VELIKOGA PETKA

ISUS I RAZBOJNIK

Lirika Velikog petka tradicionalna je pasijska pjesnička tribina, u okviru programa Pasijske baštine, na kojoj se predstavlja izbor iz stvaralaštva hrvatskih pjesnika s temom Kristove muke. Ove je godine glavna tema bila Isus i razbojnik, a u ovom prilogu donosimo kraći izbor iz ovogodišnjega opusa koji je predstavljen na tribini u Društvu hrvatskih književnika

Pasijska baština manifestacija je koja se temelji na književnom, liturgijskom, glazbenom i vizualnom hrvatskom stvaralaštvu te objedinjuje književne, likovne, glazbene, kazališne, filmske i druge kulturne događaje pod geslom *Muka kao nepre-sušno nadahnuće kulture*. Utemeljena je 1991. godine, a u okviru ovogodišnjih 34. svečanosti, koje su posvećene 1100. obljetnici Hrvatskoga Kraljevstva, u petak, 11. travnja 2025., u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu održana je Lirika velikoga petka, tradicionalna pasijska tribina na kojoj je predstavljen izbor iz stvaralaštva hrvatskih pjesnika s temom Kristove muke, u kojemu oni, kako je u uvodnoj riječi istaknula voditeljica tribine dr. sc. Tuga Tarle, pjesničkom riječju izražavaju osobni duboki doživljaj muke i uskrsnuća Isusa Krista”.

Nakon pozdravne riječi predsjednice Društva hrvatskih književnika dr. sc. Hrvojke Mihanović-Salopek, koja je podsjetila kako je tradicija pasijske baštine u Hrvatskoj vrlo duga i datira još u 14. stoljeće, kada je napisana na glagoljici prva hrvatska zbirka pjesama s pasionskim temama, među kojima je i pjesma o mucu Kristovoj, nazočnima se obratila predsjednica Udruge Pasijska baština Eva Kirchmayer Bilić, koja je posebno istaknula sinergiju Pasijske baštine koja okuplja književnost, kazalište, glazbu i druge oblike stvaralaštva kao i hrvatsku tradicijsku kulturu koja se nadahnjuje temom Kristove muke i uskrsnuća. „Pasijska baština traje tek 34 godine i to je tek mali dio onoga što još čeka da bude istraženo i prevrednovano i da postane sastavni dio naše svijesti i našega identiteta”, rekla je Eva Kirchmayer Bilić.

Tema ovogodišnjih svečanosti je *Isus i razbojnik*, a o toj temi vrlo nadahnuto izlaganje održao je dr. sc. Anton Tamarut, profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, koji je temu razbojništva i lik razbojnika razmotrio u svjetlu svetopisamskoga tretiranja te teme, gdje je lik razbojnika stalno prisutan, bilo u konkretnom bilo u simboličkom značenju – a i sam je Isus, reče prof. Tamarut, bio raspet kao razbojnik s još dvojicom razbojnika – osvrnuvši se posebno na scenu s Golgote – pokajanje desnoga razbojnika i Isusovo obećanje da će još istoga dana biti s Njim u raj. „Isusove riječi ‘sa mnom ćeš biti u raj’ znače da je spasenje u osobnom prijateljevanju s Isusom i da vječno blaženstvo čini to prijateljstvo neopozivim i neraskidivim”, zaključio je prof. Tamarut, dodajući kako desni razbojnik time postaje slika i simbol nade.

Nakon toga uslijedilo je predstavljanje poezije hrvatskih pjesnika Adrijana Vuk-sanovića, Alke Pintarić, Antona Tamaruta, Zvane Črnje, Ljerke Mikić, Ante Stamaća, Mirka Ivanjeka, Nikole Đuretića, Don Stanka Jerčića, Sonje Zubović i Tomislava Marijana Bilosnića, koje su krasnoslovili dramski umjetnici Nada Rocco i Robert Kurbaša, dok su u glazbenim programu nastupili Marko Bilić i Tamara Perc.

Ivan Rodić

Anton Tamarut

ISUS U SUDNICI

Žena iz Magdale upozorila me da ne ulazim u dvorište; ne zato što bih te i ja mogao zatajiti, nego jer tebe tamo nema, a njima čovjek u običnim haljinama ne znači ništa.

Ti si ponovno na sudu, a oni pjevaju uvjereni kako se opet negdje častiš i veseliš u društvu carinika i bludnica. Ne vjeruju da uživaš u posljednjim mjestima niti da je pranje nogu slugama najvažnije što si im imao pokazati.

Kada siromašne nazivaš blaženima, oni misle da se to tako mora govoriti radi tuge siromaha, a dobro znaš da pomoći može samo onaj tko puno ima.

Zato, dok te nema, oni se svađaju oko prvih mjesta: broje zlatnike, kupuju njive i grade dvorce u kojima će ispravljati tvoje riječi, jer si ih rekao u zanosu, kad su oko tebe bila mnoštva.

Krivo si mislio da će tvoj križni put i smrt promijeniti ljude. Na kraju te je stranac morao skinuti s križa i smjestiti u svoj grob.

Oni, koji poznaju svijet bolje od tebe, ne mogu ti oprostiti naivnost; htjeli bi te prosvijetliti i nagovoriti da konačno budeš realan i lukav, da se ne zamjeraš bogatima i ne prekoraš poglavare naroda. Zar ne znaš da tako možeš naštetiti i svojim prijateljima?!

Zašto zazireš od kraljevstva ovoga svijeta? Zeloti su ti spremni pomoći da osvojiš vlast i mačen, ako drukčije ne bi išlo; uvjereni su, samo ako si na vlasti možeš mijenjati svijet.

Neću ti se nuditi za odvjetnika; znam da je Paraklet u tebi, a onih koji te brane po službenoj dužnosti, zbog novca i svoje časti, i tako je previše. Kada izađeš iz sudnice, u ulici milosrđa, molim te samo pogled. Ne usuđujem se tražiti riječ, jer si i zbog mene optužen krivo.

Nek, samo sjena tvoja na mene padne!

Tomislav Marijan Bilosnić

ISUSA OSUĐUJU NA SMRT

U licu Isusa lice Očevo, lice svakog djeteta. Pilatovo lice u Kainovo se preobrazilo. Tu je i lice koje se nagine na lice koje će se na brdu raspeti.

Svjetina je mislila na zabavu. Nitko ne pogleda u nebo, u Sunce koje plovi. A ja dvadeset stoljeća mislim što je između kamene ploče na kojoj sjedi Krist i stolice na kojoj sjedim pišući ove stihove. Zapisujem li nešto posve različito od riječi Pilatovih?

Ne nađoh na njemu smrtnu krivice! Zašto je svjetina urlala slaveći Barabu? I je li Sokrat uvijek isto mislio o Platonovoj sumnji?

U takvim mislima obuze me strah ne mijenja li se istina kao što se dani mijenjaju, kao što voda teče i ljepota prolazi.

Tribina Lirika Velikog petka u Društvu hrvatskih književnika (snimio I. Rodić)

Gori Rim, Moskva gori, gori Washington, gori nafta Saudijske Arabije. Sionski brežuljci postaju egipatske piramide. Otvara se zemlja, a zatvara svijet. Naše oči proždiru svjetlosti munja. Stiglo je vrijeme plača, dani teški za Zemlju i za Čovjeka. Ovo je vrijeme sudaca, vrijeme onih koji peru ruke u krvi našega tijela i blato bačeno na naše lice uklanjaju trnjem skrušeno govoreći: Evo čovjeka! Ovo je vrijeme koje vrijeme briše i postojanje ljubavi u hramovima poezije. Pilat Te šalje Herodu, Herod uz pompu vraća Pilatu.

Ura na nebu odredila je svjetlosni čas a ne Pilatova presuda. U pripovijest o sucu ne vjerujem, svaka te riječ otkriva, živiš ne mijenjajući se. Ti si Božji stil, i tako jednostavan kao svaki dječak prije nego bilo što poželi.

Ni časa nisi bio zatečen, za njih si čuvao svoje vapaje. Raspni, raspni, raspni, vikaše, u zamjenu za razbojnika. Recite, recite, recite, nevin sam od krvi ove! Kriknite, jauknite, sutra ćemo u noć muzeja, od svoje ruke skončati dok je operemo u vodi hladnoj.

Suci grčki, suci rimski, suci proleterski, recenzenti pjesama i pjesnika, superrealisti suci jezika na kojemu se izležavate po cijele dane u kući jeruzalemskoj, suci beskrajnih ljepota svijeta, samo raspeti ispunjaju Božji spasiteljski plan.

Zvane Črnja

NA VIELI PIETAK

Sakreštan je Boga va greb ponesa a pop ga je pokri. Pak nad grobuon oba su molili Ko bi Buoh Puku grieh prosti. Pokle su prišli Ljudi I nad Buojžen grobuon so kantali Miserere. Z dubini srca oni so vapeli za pomoć puni prečiste vere. I sa narod je plaka, zemljo cielo triesa je glas puka. Sakemu prevemu človeku Se je smilila Buožja muka. Samo puku našem nijedn se smilovat nieće. Prez suz uon jaram krvav nosi na raspieće I samo zemlja naša s poton oblivena Čuje kanat tužan: Oja

Nina Ninena.

Sonja Zubović

I DANAS SE PITAMO

i danas se pitamo što se promijenilo od biblijskih vremena i danas se pitamo kako pravednike razapinju, i danas se pitamo kako Barabe oslobađaju, i danas se pitamo kako sude Poncije Pilati i danas se pitamo kako gomila gleda, ruga se, više i danas se pitamo kako je moguće da nisu razumjeli što su činili. I danas se pitamo kako je velik oprost Božji.

Tuga Tarle

NA KRIŽNOM PUTU

Utješi ranjenog Krista koji pod križem posrće, otari mu krvave kapi znoja s vlažnoga čela. Ispucale mu usne i udovi mu se grče, a oprava mu bijela krvlju uprskana cijela.

Slomljene su mu kosti i golem križ ga pritišće, A bezbrojne rane ko ruže žare s njegova tijela. Pruži mu gutljaj vode koju žedajuć ište! Zar ne vidiš da mu je smrtna muka već započela?

Gle kako ga svjetina gura, pljuska, pljuje i vrijeđa, i kako mu se smije. Ruga se prezrenom Bogu. Zar mu ne nazireš suze ispod sklopljenih vjeđa? Zar ne čuješ jauk duše i klecanje umornih nogu? Zar ćeš dopustit da umre za spasenje ove rulje bez da mu pružiš ruku i rubac supatnika? Zar je i tvoje srce tvrdo kao u hulje koja je izdala Boga za kesu bijednih zlatnika?

Podi za Kristom. Svoj križ On strmom stazom prti put Golgote gdje će svojm Ocu dušu iscrpljenu predat.

Ta svjetina i ne sluti da će iz ralja smrti uskrsnut i svemu stvorenju vladat i zapovijedat.

Don Stanko Jerčić

KRIŽ NAMA SADA

Pisano je: proklet tko na drvu visi Najstrašnija sudba bje: Ad crucem ibis! Sada Križ taj posta ures svakoj misi, Od njegova ploda novi čovjek živi.

Buduć, su mu uda prikovana drvu, U smrtni čas Kristu klonu samo glava, A sada po Njemu, s Njime i u Njemu Spašeni rod ljudski navijek uskršava.

Razbojnik po Križu do u raj zaluta Križ je sada svima putokaz kraj puta; Istini, Životu samo taj Put vodi,

Za Boga nas Isus Križem oslobodi. Čuvajmo u srcu ovaj Kristov Znamen: Zdravo, Križu sveti, spas nam budi. Amen!

BAZILIKA SV. ANTUNA PADOVANSKOGA

POLJIČKA MISA BORISA PAPANDOPULA

Papandopulova Poljička pučka misa utjelovljuje stopljenost narodne pučke jednostavnosti i autorove bogate individualističke glazbene mnogoslojevitosti. Sve je to došlo do punoga izražaja u izvedbi Mješovitoga zbora Umjetničke akademije u Splitu, pod ravnanjem Sare Dodig Baučić

Bazilika sv. Antuna Padovansko-ga, na Svetom Duhu u Zagrebu, jedna je od pozornica za glazbena događanja iz programa Pasionke baštine. Od brojnih ovogodišnjih izvedaba izdvajamo ovdje koncert koji je održan u srijedu, 9. travnja 2025., na kojemu su nastupili Mješoviti zbor Umjetničke akademije u Splitu te Klasja Modrušan, sopran i Ursa Ljuban, orgulje, pod ravnanjem Sare Dodig Baučić. U prvome dijelu koncerta izvedene su četiri skladbe fra Bernardina Sokola *Svemožni Bože*, *Magnificabitur (Proslavit će se)*, *O salutaris Hostia (O Žrtvo spasa)* i *Pod križ*.

O franjevcu i skladateljskom opusu fra Bernardina Sokola (1888. – 1944.) šira javnost malo toga zna, no posjetitelji koncerta mogli su se opširnije o njemu i njegovu djelu informirati iz programskog letka. Već kao mladi klerik ovaj franjevac impresivne biografije, koji je tragično stradao 1944. na otoku Badiji kraj Korčule, gdje su ga u okrilju noći ubili korčulanski partizani, pokazivao je velik smisao za glazbu. Tijekom života stekao je zavidno obrazovanje u zemlji i inozemstvu, s dvije specijalizacije, u teologiji i u glazbi, pa je dobro govorio njemački i talijanski, ali se posebno po-

svetio glazbi. Njegov bogat opus sastoji se od oko 350 crkvenih i svjetovnih djela.

U drugome dijelu koncerta u na Svetome Duhu bila izvedena *Poljička pučka misa* Borisa Papandopula za četveroglasni zbor i orgulje, koju je maestro Papandopulo skladao 1983. godine, a praižvedena je 29. travnja 1984. na Gracu u Gatima na dan poljičkog zaštitnika Sv. Jurja, a u čast Sv. Bogdana Leopolda Mandića, u izvedbi zagrebačkog zbora Collegium pro musica sacra, pod vodstvom sestre Imakulate Malinke i orguljašice Ljerke Očić-Turkulin. Tom prilikom maestro Boris Papandopulo je kazao: „Mislim da sam donekle pogodio ovaj ugođaj, tj. karakteristiku ovih vaših Poljica, i ako je to uspjelo, ako ste to vi primili, ako je to možda i narod primio, za narod je možda ipak još malo prekomplikirano, onda sam uspio, onda sam nešto lijepoga napravio što će ostati i poslije mene i za buduća pokoljenja.”

Djelo sadrži svih šest dijelova mise – *Gospodine, smiluj se, Slava, Vjerujem, Svet, Blagoslovljen i Jaganjče Božji*, a od svih dijelova, prema mišljenju glazbene kritike, najviše su uočljiva obilježja izvornoga narodnoga poljič-

Mješoviti zbor Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu (Izvor Bazilika sv. Antuna Padovanskoga, Zagreb)

kog pjevanja u stavku *Gospodine smiluj se*, čiji zasebni fragmenti evociraju na pojedine fraze pjevane narodne nedjeljne mise iz okolice Jesenica kraj Splita. „*Poljička pučka misa* utjelovljuje stopljenost narodne pučke jednostavnosti i autorove bogate individualističke glazbene mnogoslojevitosti”, čitamo u programskom letku uz zagrebački koncert, a sve te odlike na osobit su način još više došle do izražaja u na-

dahnutom nastupu Mješovitoga zbora Umjetničke akademije u Splitu, koji je izrastao iz pjevačkog zbora nekadašnje Više pedagoške škole kao dio obveznog nastavnog programa. Od listopada 2023. godine dirigentica zbora je dr. sc. Sara Dodig Baučić, koja na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu djeluje u zvanju docentice na odsjecima za Glazbenu teoriju i Glazbenu pedagogiju. (I. Rodić)

IZLOŽBA STUDENATA ALU U GALERIJU ŠIRA

PRILOG OČUVANJU HRVATSKE DUHOVNE I UMJETNIČKE OSTAVŠTINE

Izložba predstavlja desetljeće rada nastavnika i studenata na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina ALU Zagreb, prikazujući posterska izlaganja koja detaljno opisuju tehničke i etičke izazove u očuvanju umjetničkih djela sakralne umjetnosti

Izložbom „Sakralna baština na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina ALU Zagreb”, na Veliku srijedu, 16. travnja 2025. u galeriji Šira u Preradovićevoj ulici u Zagrebu i izvedbom Gospina plača na sinjski napjev koji je u crkvi Majke Božje Lurdske u Zagrebu izveo župni zbor završene su 34. Svečanosti Pasionke baštine.

Galerija Šira prva je galerija Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, namijenjena izlagačkoj djelatnosti studenata. U njoj se zadnjih godina održava i tradicionalna izložba studenata ALU-a u okviru programa Pasionke baštine. Ovogodišnja izložba, pod naslovom „Sakralna baština na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina ALU Zagreb”, predstavlja javnosti

Otvaranje izložbe u Galeriji Šira

desetljeće rada nastavnika i studenata na spomenutom Odsjeku, prikazujući posterska izlaganja koja detaljno opisuju tehničke i etičke izazove u očuvanju umjetničkih djela sakralne umjetnosti. Tu su i umjetničke kopije i interpretacije: studentske kreacije nadahnute izvorni-

cima, premošćujući povijesne tehnike sa suvremenom vizijom.

„Ovom izložbom slavimo našu trajnu predanost očuvanju hrvatske duhovne i umjetničke ostavštine, posebice Kristove muke, Pasije – motivom koji je duboko utkan u kulturni identitet

Hrvatske, od najstarijeg srednjovjekovnog raspela u Hrvatskoj iz Riznice samostana svetog Frane u Zadru, do hvarske procesije „Za Križen” na Veliki četvrtak upisane na UNESCO-ov popis nematerijalne svjetske baštine” – stoji u katalogu izložbe. – „Jednako tako, već više od 25 godina Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (osnovan 1997.) utkao je sakralnu baštinu u samo tkivo svoje misije.”

Izložba u galeriji Šira, koja je ostvarena uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija RH i Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo Grada Zagreba, može se pogledati do 26. travnja 2025. (ri)

(Fotografije: <https://web.facebook.com/pasionka.bastina.zagreb/>)

USKRSNA PRIČA

KRIJES NA GORI

Uskrs je blagdan najveći, jer pruža starima i mladima onu radost života, koja oplemenjuje i hrabri.

Kako ja pripadam onoj generaciji koja je kroz svoj životni vijek doživjela već mnogo, pa imam potrebu ispričati nešto od tih običaja, koje je naš narod gajio za Uskrs, kako prije tako i poslije toga velikog goda.

Iskoristila sam svoje vršnjakinje i prijateljice da mene podsjetu i ispričaju mi ono što je u njihovom kraju nekada bilo uobičajeno, a sada se već pozaboravilo.

Moram reći da su mi neke iskreno i od srca rado ispričale, ono što su u svome djetinjstvu imale priliku vidjeti, doživjeti i uživati. Običaji nisu nikako bili svagdje jednaki, svaki se kraj prilagođava i slavilo se već prema mogućnostima i sposobnostima.

Kad stariji pričaju ono što su doživjeli, to će možda mladima biti malo neobično, jer mnogo se stvari izmijenilo, zaboravilo, možda i izgubilo.

Već sami nazivi Uskrsa nisu bili jednaki u svim krajevima. Na primjer: *Vazam*, *Vuzem*, *Vaskrs*.

Vrsta jela isto tako nisu svagdje bila ni dostupna, niti su se spremala na isti način.

Moram naglasiti svakako da niti *krijes* nije uvijek bio na istome mjestu, pa ni u isto vrijeme. U nekim krajevima *krijes* se palio ispred crkve i komadići zapaljenoga drvca unosili su se u crkvu na večernicu i njime su se palile svijeće i to ne kupljene u marketima, nego kod

svjećara, dapače *krijes* se zvao i *vuzmenka*, dok se negdje *vuzmenkom* nazivala i suha šunka koja se kuhala uvečer uoči Uskrsa.

„Nije baš kod nas ni bilo šunke” – naglasila je Ivanka iz Like. – „Ja sam upamtila nešto najbolje za jelo, ono što je ispekle moja stara majka, to je bilo janje pečeno. Kad smo se vraćali s mise, mirisalo je čitavo dvorište, nikada više u životu ja nisam ništa tako dobro jela, iako sam najveći dio života provela u Zagrebu. A što se tiče *krijesa*, kod nas djeca nisu smjela ići blizu *krijesa*, pa ni žene i djevojke, a momci su se natjecali tko će moći vatru najbolje preskočiti.”

„*Krijes* se kod nas palio na najvišoj gori, tamo odakle se vidjelo nadaleko, a vidjeli su se visoki krjesovi drugih, sve do Karlovca, ali naš je bio najveći” – reče nam Štefica, koja je rođena u mjestu gdje se rodio blaženi Štepinac. Još je dodala da je ona najviše Uskrsa provela tu i da je bilo uvijek svečano.

Katica iz Slavonije ispričala je da tamo kod njih nije bilo *krijesa*, a na misu se donosile ukrašene grančice i njima su u određeno vrijeme udarali po klupama i tako podsjećali na teške rane i boli koje je Isus podnosio kako bi spasio čovjeka i oprostio mu grijeh. A hrane je u Slavoniji obično bilo dovoljno za svakoga, no ipak je svakomu najukusnija bila kulenova seka, ne presušena, te kulen, car poslastica, do dan danas. A dječica su u Slavoniji ipak najviše voljela kolače s orasima i makom, bez toga ne bi mogla nikoja kuća.

„Ja sam opet najviše zapamtila *krijes*, koji se kod nas palio na Đurđevo, Jurjevo” – javila se Anica iz Laza

„Kako to?” – zapitale su odmah uglas sve tri slušateljce.

„Pa zato što naša crkva nosi njegovo ime i kod nas je onda veliko proštenje. A od jela kod nas je jako omiljen kolač od sira, a ovaca ni janjaca Zagorci nisu imali, na ono malo zemljice držali bi koju kravicu i kokicu.

„Mi ipak jesmo imali lijep i veliki *krijes* i to od borovih grana” – rekla je Ljubica također iz Zagorja. – „Bilo je kod nas i nekoliko lijepih šumaraka, gdje su rasli borovi i gdje se moglo naći uvijek i grane za božićnu jelku. Bilo je kod nas i finih kolačića licitarskih i medenjaka. Išlo po njih i do Bistrice gdje je bilo dobrih licitara.

„Kod nas u Podravini nije bilo *krijesa* ni na gori, ni na doli. Podravina baš i nije obilovala šumama, ono što su imali, trošili su na ogrjev. Imali su Podravci obično u dvorištu velike krušne peći i tu je trebalo puno drva. Kod nas je peklo u toj krušnoj peći po deset velikih kruhova da bude dosta do Druge uskr-sne nedjelje. A znale su stare Podravke praviti kojekakve kolačiće, nasitno kiflice da svakoga zapadnu barem tri.”

Tako je ukratko Jana Podravka objasnila zašto se nisu krjesovi palili i dodala još da su se za Vuzem djevojke kuckale šarenim jajima i mijenjale se jedna s drugom, tako su učvrstile svoje prijateljstvo, takve su se kume nazivale kuma Matka.

Na kraju, eto da dodam i ja nešto.

Mi na Bilogori, znam da smo imali *krijes* koji je bio zapaljen i na našoj gori i ispred malene crkvice. Nije baš bila prevelika ni gora ni mala kapelica koju su Mostovljanci napravili svojim rukama, bez dotacija i pomoći europske. Osjetili su potrebu da zahvale Isusu Kristu koji se žrtvovao za čovjeka. To su napravili kad su bili već stariji i osjetili su da se čovjek mora zahvaliti Bogu za sve ono što mu je dao.

Ja sam zapamtila da se jelo ono čega je bilo, da su se jaja šarala kuhanim ljuskama od luka, da su se stare mame molile Bogu najviše. Da se pilo kuhano vino iz jedne jedine čaše, a dizani kolači se jeli najviše jer su komadići bili najveći. Dječica su se skupljala oko djeda Šimuna i gledali kako svira violinu. Najljepše je bilo kada su se baš svi raspjevali i stare majke i strine, ujne, tete i susjedi. Moglo se pjevati do jutra, nitko nikomu nije smetao, pjevalo se i čestitalo. Zapamtila sam još da su stara mamica pred jutro nabrala po goricama mlade listove koprive, kiseljaka i pesji luk. Rekla je da je to jako zdravo za pojesti i za popiti čaj od tih trava.

Oni mlađi baš i nisu vjerovali da je kopriva dobra i zdrava za jelo.

Svitalo je i rano jutarnje sunce kao da je pomilovalo kapelicu i ostatke *krijesa* koji su čudno sjali. Lagani vjetrovi zatreperi kao da progovara tiho. Lijepi su ljudi kad su dobri i kad se međusobno vole.

Marija Drobniak Posavec

Snimio Branko Težak

TJEDAN GLAZBE ZA MLADE

SUSRET S GLAZBOM „IZ NOVOGA SVIJETA”

Ovogodišnji Tjedan glazbe za mlade, koji je za temu imao Simfoniju br. 9 (Iz novoga svijeta) Antonína Dvořáka, okupio je u Koncertnoj dvorani Lisinski više od tri tisuće mladih, a na likovni natječaj „Radost slikanja uz glazbu” stiglo je više od 600 likovnih radova djece i mladih iz cijele Hrvatske

Tjedan glazbe za mlade” program je za mladu publiku koji svakoga proljeća organizira Hrvatska glazbena mladež u suradnji sa Zagrebačkom filharmonijom i Koncertnom dvoranom Vatroslava Lisinskog sa svrhom dovođenja umjetničke glazbe na listu njihovih prioriteta. Projekt je društveno odgovoran i prilagođen djeci s posebnim potrebama, pa tako svake godine prati prevoditelj hrvatskoga znakovnog jezika, omogućujući i gluhoj i nagluhoj djeci da sudjeluju u ovom glazbenom događanju.

Cijela manifestacija zamišljena je tako da djeca i mladi u svojim školama, slušajući glazbu na zadanu temu kao pripremu za odlazak na koncert, svoje dojmove prikazuju likovnim radom pod mentorstvom svojih pedagoga i nastavnika koji odabrane radove svojih učenika šalju na likovni natječaj „Radost slikanja uz glazbu”, koji svake godine organizira HGM sa svrhom povezivanja glazbe i vizualnog izražavanja među djecom i mladima. Natječaj je i ovoga puta, u sezoni 2024./2025., obradio dvije teme: prva je tema pod nazivom *Moja domovina* bila vezana za proslavu 70. rođendana Hrvatske glazbene mladeži, 10. prosinca 2024., kojom je prigodom u KV Vatroslava Lisinskog, među ostalim, bio održan i koncert za najmlađe na kojemu je izveden *Karneval životinja* francuskog skladatelja Camillea Saint-Saënsa, dok je

S Koncerta Zagrebačke filharmonije

druga tema bila vezana za Tjedan glazbe za mlade 31. ožujka i 1. travnja koji je ove godine za glavni glazbeni događaj i doživljaj imao *Simfoniju br. 9 u e-molu op. 95, B. 178 Iz Novoga svijeta* (češ. *Z nového světa*) Antonína Dvořáka, jedno od najvažnijih djela u povijesti glazbe.

Ovogodišnji „Tjedan glazbe”, koji je u Koncertnoj dvorani Lisinski na dva koncerta okupio više od tri tisuće djece, donio je djeci i mladima priču o toj simfoniji i skladatelju Dvořáku, njegovu boravku u Americi, kako ga je u pisanju njegova najpopularnijega i najizvođenijega djela inspirirala afroamerička glazba i glazba američkih Indijanaca te kako je razvio ideju da ona postane osnova razvoja američke nacionalne glazbe. Priča je to o čudesnom načinu na koji je Dvořák, upivši te napjeve i

Posebna nagrada DV Košnica, Zagreb Zajednički rad Deveti zvukoskop Iz novog svijeta

dodajući mnogo svoje slavenske češke duše, stvorio prvu američku nacionalnu simfoniju *Iz Novoga svijeta*, čiji je uspjeh bio senzacionalan. Pred prepunom dvoranom Vatroslava Lisinskog mlada je publika tu priču, uz slušanje glazbe, doznala uz televizijsku i radijsku promotoricu klasične glazbe Janu Haluzu.

Tema ovogodišnjega 21. likovnoga natječaja „Radost slikanja uz glazbu” bila je upravo Dvořáková simfonija *Iz Novog svijeta*, a pristiglo je čak 614 radova iz 13 dječjih vrtića, 38 osnovnih škola, dvije srednje škole i dva Centra iz čak 18 županija i Grada Zagreba.

Izabrani radovi izloženi su bili u foajeu dvorane Lisinski, a nagrađeni su sljedeći sudionici:

1. nagrada: Josip Pavković, 6 godina, Dječji vrtić Ogledalce, Ernestinovo,

S izložbe učeničkih radova u foajeu Dvorane V. Lisinski

mentorice Monika Miškić i Milica Reinhardt Tešankić

2. nagrada: Grga Ratajec, 2. razred OŠ Petar Zrinski Šenkovec, Područna škola Mačkovec, mentorica Senka Saško

3. nagrada: Toma Furlan Kapanadze, Dječji vrtić Cvrčak, Zagreb, mentorice Stela Martinović i Snježana Rakoš.

Bile su dodijeljene i četiri posebne nagrade koje su dobili Mate Pavlović, 1. razred OŠ Ernestinovo iz Ernestinova (mentorice Marina Šestić i Milica Reinhardt Tešankić), Tila Šimunković, 5. razred OŠ Sesvetska Sopnica, Sesvete (mentorica Gabrijela Dominović) te Leona Hrenić, 7. razred, OŠ Đuro Ester, Koprivnica (mentor Mario Dimić) i Dječji vrtić Košnica, Zagreb, za zajednički rad.

I. Rodić

(Fotografije: HGM, snimila Mirna Bartolić)

TRBUŠASTI MEDO I KLJUNASTA PTICA – SERIJA SLIKOVNICA ŽELJKE PINTAR

O ZAJEDNIŠTVU I UMIJEĆU PRIJATELJSTVA

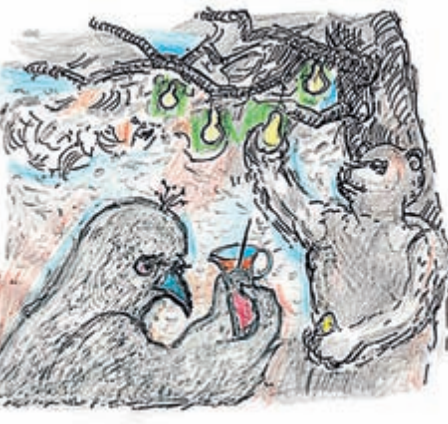
Medo i ptica uče kako se ljutiti, podnijeti razočaranje, izdržati neizvjesnost i tražiti oprost. Oni uviđaju vrijednost strpljenja i obzira. Upućuju kako se razumijevanje ne pretpostavlja, nego ga je nužno aktivno postići angažiranim dijalogom

Slikovnice o medu i ptici jezgrovitim i rimovanim tekstom te ilustracijama koje predstavljaju seriju umjetničkih, autorski prepoznatljivih crteža opisuju scene dvaju, naizgled, nepomirljivih karaktera – trbušastog mede i kljunaste ptice. Zahtjevne situacije u kojima se zatiču očituju njihovu prijateljsku vezu. Usklađivanje različitosti njihovih razmišljanja i uzajamno (ne)razumijevanje doživljava, često ih vodi prema komunikacijskim stranputicama. Zajedništvo mede i ptice, neposredno pred mogućim razjedinjenjem, ipak se ne očekivanim obratima uvijek održi. U slikovnicama *Rođendan kljunaste*

ptice, Ručak trbušastog mede, Ljetovanje kljunaste ptice, Medo i ptica na izletu, oni uzastopno potvrđuju snagu svog zajedništva i nepokolebljivost vjere u snagu prijateljstva. Medo i ptica uče kako se ljutiti, podnijeti razočaranje, izdržati neizvjesnost i tražiti oprost. Oni uviđaju vrijednost strpljenja i obzira. Primjećuju važnost nenametljive brige i smisla tolerancije. Upućuju kako se razumijevanje ne pretpostavlja, nego ga je nužno aktivno postići angažiranim dijalogom. Medo i ptica izbjegavaju formalizam finih manira, i upućuju kako riječ, poput *oprosti*, treba biti iskaz brižnog i poštivajućeg stava prema

drugome. U vremenu kada želimo sve što zaslužujemo, priče o medu i ptici pridonose osnaživanju prijeko

potrebnoga umijeća da bismo pronašli ono što suštinski trebamo – pravo prijateljstvo. (ri)

MJESEC DJEČJE KNJIGE U KNJIŽARAMA ŠKOLSKE KNJIGE

NAJBOLJE SLIKOVNICE I ILUSTRIRANE KNJIGE OTVARAJU VRATA KREATIVNOSTI, INOVACIJA I MAŠTE

U Mjesecu dječje knjige Školska knjiga predstavlja najzanimljivije, raskošno ilustrirane nove knjige koje će oduševiti djecu, mlade i njihove roditelje – od spektakularnog *Pop-up vodiča kroz Hogwarts* do niza uzbudljivih slikovnica koje populariziraju znanost

Drevne priče kazuju da su bogovi i božice nekoć štitili svijet i vodili ljude misterijama svemira. No mudri ljudi u starom Egiptu znali su da božanska podrška nije dovoljna – prava snaga izvire iz razumijevanja svijeta koji nas okružuje. I zato su, među ostalim, izumili slikovno pismo. Danas znamo da hijeroglifi nisu samo znakovi – kao i dobre knjige, oni su ključevi koji otvaraju vrata kreativnosti, inovacija i mašte!

Stoga u Mjesecu dječje knjige pozivamo mlade čitatelje da uz nova izdanja Školske knjige nauče pisati kao stari Egipćani i otkriju čarobne priče – tako poticajne, uzbudljive i zanimljive da su ih ljudi uporno prenosili s koljena na koljeno tijekom stotina, čak i tisuća godina. U starim civilizacijama matematika se smatrala ključem za otključavanje tajni svemira. Uz pomno odabrane slikovnice i ilustrirane knjige – dostupne po sniženim cijenama od 8. travnja do 1. svibnja u svim knjižarama i *webshopu* Školske knjige – uzbudljiv i zabavan svijet znanosti može biti itekako privlačan i dostupan baš svakom zaigranom djetetu.

POP-UP VODIČ KROZ HOGWARTS

Nema ljepšeg dara za ljubitelje najslavnijeg čarobnjaka na svijetu od trodimenzionalnog *Pop-up vodiča kroz Hogwarts*, remek-djela koje je smislio majstor papira Matthew Reinhart. Idejni tvorac te spektakularne knjige, koja sadržava čarobne 3D prikaze dvorca Hogwartsa, Zabranjene šume i drugih lokacija, omogućio je svim obožavateljima filmova o Harryju Potteru posve novo, jedinstveno iskustvo u čarobnjačkom svijetu. Knjiga se rasklapa u zemljovid veličine 84x94 cm. Sadržava pet čudesnih lokacija i više od 35 čarobnih 3D prikaza.

Uz glavne lokacije tu su i mnogobrojni mali preklopi s 3D prikazima koji oživljavaju nezaboravne pojedinosti iz serijala o Harryju Potteru, a skriveni jezičci i prozori omogućuju vam da zavirite u Školu vješticačenja i čarobnjaštva Hogwarts i gledate slavne prizore i ključne trenutke iz filmova. Tu zadržavajuću knjigu ilustrirao je Kevin M. Wilson, tekst je napisala Jody Revenson, a za prijevod na hrvatski jezik zaslužan je Marko Maras.

GRČKI MITOVI

Mitovi su priče koje nam govore o tome tko smo i odakle dolazimo, otkriva djed Noćna Sova svojoj unučici Maloj Sovi u *Grčkim mitovima*, bogato

ilustriranoj riznici moćnih priča. Svim zaljubljenicima u dobre priče preporučujemo tu izvrsnu knjigu Marchelle Ward, ugledne britanske stručnjakinje za povijest i klasičnu filologiju koja je klasične grčke mitove sjajno prilagodila djeci i mladima.

Pridružite se putovanju starom Grčkom kako biste naučili više o mitološkom svijetu grčkih bogova i božica, junaka i junakinja. Leteći nekom s čarobnim Pegazom i ploveći dubinama podzemnog svijeta s tajanstvenim Haronom, otkrijte snagu mitskih priča. Istražite čaroban svijet stare Grčke uživajući u prekrasnom pripovijedanju Marchelle Ward, divnim umjetničkim djelima švedskog ilustratora Sandera Berga i hrvatskom prijevodu Mladena Tomorada.

SVEMIRSKA PUSTOLOVINA – ISTRAŽIVAČI ZVUKA

Želite li čuti pjesmu kometa, sablasni zvuk Saturna, podrhtavanje Sunca, zvuk zvijezda padalica, tutnjava crne rupe, helikopter na Marsu...? Nema problema! Pritisnete li gumb na stranicama ilustrirane knjige *Svemirska pustolovina – Istraživači zvuka* Anne Claybourne, čut ćete dvadeset neobičnih, iznenađujućih i zastrašujućih zvukova iz cijelog svemira. Zahvaljujući teleskopima, svemirskim sondama, astronautima, satelitima, računalima, znanstvenicima i glazbenicima, svemir možemo i slušati!

Neki su od zvukova stvarni, snimljeni mikrofonom u svemiru posredovanjem NASA-e – poput buke rovera na Marsu, vjetra koji puše oko svemirske sonde ili izjave slavnog astronauta koji je zakoračio na Mjesec.

Drugi su zvukovi stvoreni na temelju podataka s teleskopa. Taj je postupak poznat kao sonifikacija i omogućuje nam da svemirska tijela doživimo osjetom sluha.

Zvukovi u ovoj knjizi omogućuju radoznalim budućim znanstvenicima da zakorače u svemir i prouče ga – od ljudi i svemirskih letjelica do divovskih galaktika, eksplozija i implozija zvijezda te crnih rupa tako dalekih da do njih ne bismo stigli ni kad bismo živjeli milijun puta dulje. Krenite na dosad neviđeno zvučno putovanje svemirom uz izvrsnu knjigu koju je ilustrirao Teo Georgiev, a preveo dr. sc. Dario Hrupec.

LETI – DJEČJI VODIČ ZA PTICE I KAKO IH PRONAĆI

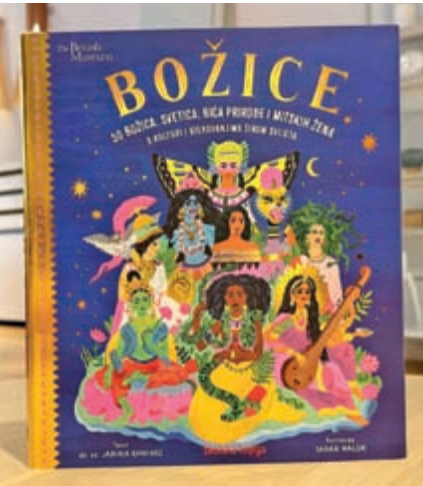
Širom otvori oči i uđi u čudesan svijet ptica! U dojmivim pričama u ilustriranoj knjizi *Leti – dječji vodič za ptice* i kako ih pronaći otkrij petnaest prekrasnih ptica i nauči gdje ih možeš pronaći. Prati njihova nevjerojatna putovanja, uživaj u njihovoj ljepoti i saznaj kako su ta pernata bića od davnina bila nadahnuće mnogim kulturama. *Leti* je dio popularnog serijala kojemu pripadaju knjige *Sadi* i *Sjaj*.

Znaš li da ptice ne moraju biti šarene obojene da bi izazivale divljenje promatrača? Čak i one jednoboje, neprivlačnih boja, kriju nevjerojatne priče. Ova te knjiga upoznaje sa zanimljivim vrstama poput velikog argusa iz džungle na otoku Borneu koji se ističe iznimnim perjem. Saznaj koja ptica ima stopala veličine ljudske šake i kako je moguće da se šarena tangara uspješno skriva u bujnoj vegetaciji amazonske prašume unatoč svojim živim bojama. Zasigurno će te zanimati kako riđa muljača može putovati tisućama kilometara bez prestanka, što adelijskog pingvina čini junakom vodenih svjetova te zašto pjegava kokošina gradi golema gnijezda u australskoj pustinji.

Leti je savršen vodič kroz ptičji svijet koji izgled i ponašanje ptica isprepleće sa zanimljivim pričama iz narodne predaje te nudi savjete gdje se i kako mogu promatrati pojedine vrste. Autor slikovnice je David Lindo, ilustratorica Sara Boccaccini Meadows, a prevoditelj Saša Taušan.

BOŽICE – 50 BOŽICA, SVETICA, BIĆA PRIRODE I MITSKIH ŽENA U KULTURI I VJEROVANJIMA ŠIROM SVIJETA

Božice će vas osvojiti već na prvi pogled raskošnim koloritom koji slavi različitost ženskih bića iz drevnih legenda i priča. U bogato ilustriranoj knjizi *Božice – 50 božica, svetica, bića prirode i mitskih žena u kulturi i vjerovanjima širom svijeta* upoznat ćete moćne stvoriteljice, mudre voditeljice, strašne ratnice, nježne iscjeliteljice i mistične zaštitnice koje od davnina osnažuju zajednice u kojima su nastale, a u današnje doba zadivljuju ljude diljem svijeta. Koliko god te mitske žene bile različite, sve utjelovljuju istinsku snagu žena, a priče o njima pomažu nam da bolje razumijemo sebe.

Knjigu je vješto napisala i sastavila britanska povjesničarka i vrsna pripovjedačica Janina Ramirez, vrhunski ilustrirala Sarah Walsh, a preveo Mate Maras. Stranice su obogaćene i fotografijama iz probrane zbirke Britanskog muzeja. Ta nesvakidašnja knjiga sadržava pedeset poticajnih i uzbudljivih priča iz cijelog svijeta koje će čitateljima približiti različite zemlje, kulture, tradicije i vjerovanja oblikovana stoljećima i tisućljećima. Iznimna je to riznica znanja koja će zabaviti, nadahnuti i osnažiti cijelu obitelj. Ako tražite štivo kojemu ćete se često vraćati, *Božice* su izvrstan izbor.

IZUMITELJEVA RADIONICA – DESET IZUMA KOJI SU PROMIJENILI SVIJET

Briljantni znanstveni i kreativni umovi starog Egipta zaslužni su za mnoge izume bez kojih ne možemo zamisliti suvremeni život. Jeste li ikad pomislili da i vi možete biti izumitelji? Da možete spojiti ideje ili predmete na nove načine kako biste stvorili nešto što prije nije postojalo? U tome vam može pomoći ilustrirana knjiga *Izumiteljeva radionica – Deset izuma koji su promijenili svijet*. Ona vodi čitatelje iza kulisa velikih otkrića i pokazuje kako obične ideje mogu postati revolucionarni izumi.

Doznajte kako izgleda stvaralački proces u kojemu jedna kreativna iskrica stvara drugu... sve dok se ne dogodi izum. Otkrijte kako je kôd Ade Lovelace inspirirao rad Charlesa Babbagea na prvome modernom računalu, pogledajte kako je tehnologija Lewisa Latimera omogućila Edisonovu žarnu nit. Zahvaljujući prekrasno ilustriranim vremenskim crtama Stacey Thomas, shvatit ćete da su za mnoga vrijedna ostvarenja današnjeg doba zaslužni izumitelji iz bliže ili dalje prošlosti i njihovi važni izumi.

Inspirativna i edukativna, ovo je prva dječja knjiga nagrađivane izumiteljice Ruth Amos – poziv na istraživanje, kreativnost i stvaranje. Tko zna, možda baš vi postanete izumitelji budućnosti! Knjigu je detaljno ilustrirala Stacey Thomas, a prevela Ana Belin Šimić.

DOBRO DOŠLI U SVIJET MISTERIJA – SVIJET NERIJEŠENIH ZAGONETKI

Zašto zijevamo? Kako nastaje tornado? Koliko su veliki bili dinosauri? Zašto mačke predu? Ima li koga tamo gore? Ako su ovo neka od pitanja koja često postavljate i zanima te svijet oko tebe, pripremi se za nezaboravno putovanje najnevjerojatnijim zagonetkama ljudskog tijela, prirode, svemira i svega što te okružuje. Raskošno opremljenu knjigu *Dobro došli u svijet misterija – svijet neriješenih zagonetki* napisao je nagrađivani autor Clive Gifford, izvrsno su je ilustrirali Good Wives i Warriors, a preveo Saša Taušan.

Otkrij genijalne teorije, kreativna promišljanja i inovativna nagađanja (katkad, doduše, pogrešna) najvećih svjetskih umova. Saznaj koja objašnjenja stoje iza toga zašto se crvenimo, zašto stonoge imaju toliko nogu, kako nastaje munja, hoće li svemir nestati, može li se putovati kroz vrijeme... Svijet misterija prepun je šarenih ilustracija vezanih za zanimljive kratke tekstove koji će te potaknuti na istraživanje i probuditi tvoju maštu. Postavljaj pitanja *zašto, kako, što* i zabavi se dok otkrivaš tajne svijeta koji te okružuje.

KNJIGA O HIJEROGLIFIMA – PIŠI KAO EGIPĆANIN SA 125 PREDLOŽAKA

Nakon što mladi čitatelji u *Božicama* doznaju mnoge zanimljive podatke o egipatskim moćnim ženama – egipatskoj pramajci i božici neba Nut, njezinoj kćeri, božici majčinstva Izidi i božici pravde i iscjeljivanja Sekmet – samo će ih mali korak dijeliti od toga da nauče napisati njihova imena hijeroglifima. U tome će im pomoći ilustrirana *Knjiga o hijeroglifima sa 125 predložaka – Piši kao Egipćanin* koju su objavili The British Museum i Školska knjiga.

Zahvaljujući jednostavnom i zabavnom tekstu Nine Chakrabarti u prijevodu najpoznatijega hrvatskog egiptologa izv. prof. dr. sc. Mladena Tomorada te ilustracijama Tegeny Evansa, ova jedinstvena slikovnica uvest će najmlađe u staroegipatsku kulturu i pismenost koja fascinira svijet već nekoliko tisuća godina. Oni će s pomoću nje naučiti napisati svoje tajne poruke drevnim egipatskim slikovnim pismom! Doznat će kakav je bio život u starom Egiptu – od mumija i kućnih ljubimaca do nadimaka, pjesama i čarolija – i upotrijebit će predloške i rječnik za pisanje poruka. Zabavna i uzbudljiva knjiga za mlade egiptologe!

STRPLJENJE

Svijet prirode na najbolji način pokazuje da sve na svijetu ima svoj ritam – neke događaje moramo iščekivati jedan dan, neke godinu dana, a neke cijelo stoljeće. Još jedna predivno oslikana knjiga, *Strpljenje*, podsjetit će djecu i mlade te odrasle čitatelje da za neke od najvećih čarolija u životu – od kucanja srca do rasta šume – treba vremena! Za osam minuta svjetlost stigne od Sunca do Zemlje, gotovo devet mjeseci dijete raste u majčinu trbuhu, za trideset godina procvate agava, cijelo stoljeće kuca srce kornjače s Galápagosa... Ove nas čarobne priče o vremenskim ciklusima nebeskih tijela, biljaka, životinja i ljudi uče da za najbolje stvari u životu treba biti strpljiv. Tehnologija je danas čudesna, pa je prirodno što želimo dobiti odgovor na sve – i odmah sve doživjeti. Knjigu toplo preporučujemo svim čitateljima kojima je potreban podsjetnik da za najbolje stvari u životu treba vremena i da se isplati čekati. „I strpljenje je mudrost”, poručuje poznati znanstvenik, pisac i učitelj *mindfulnessa* Jon Kabat-Zinn na koricama *Strpljenja*, „knjige u pravoj brzini” koju je napisala Rachel Williams, ilustrirala Leonie Lord, a preveo Marko Maras.

MATEMATIČARI BROJE ZVIJEZDE

Matematičari u starom Egiptu nisu samo crtali linije i brojeve, oni su tražili univerzalnu harmoniju koja povezuje cijeli svemir. A što rade matematičari danas? I dalje su superjunaci koji pokušavaju dokučiti beskonačnost u nama, oko nas i iznad nas! Matematički modeli i izračuni omogućuju im da čine najčudesnije stvari – otkrivaju koliko su brze životinje, gledaju što se nalazi u ljudskom tijelu, stvaraju nevjerovatne automobile, proučavaju potrese, programiraju računala, predviđaju budućnost, traže svemirce... Autorica ilustrirane knjige *Matematičari broje zvijezde* Saskia Gwinn vješto približava matematiku djeci te pokazuje da je ta znanost zapravo igra koja se rađa kad se u ruke uzmu drvene kockice, kad se promatraju uzorci, kad se postavljaju pitanja... Čitajući knjigu koju je ilustrirala Ana Albera, a preveo Marko Maras, djeca će upoznati mnoge važne znanstvenice i znanstvenike koji su i sami jednom bili vrlo znatiželjna djeca. Savršena za male i velike ljubitelje znanosti, matematike i astronomije, ova knjiga potiče čitatelje da slijede svoje snove. Matematika nikada nije bila ovako zabavna!

MEĐUNARODNI DAN DJEČJE KNJIGE 2025.

Svake godine 2. travnja, u prigodi obilježavanja rođendana Hansa Christiana Andersena, slavi se Međunarodni dan dječje knjige (International Children's Book Day) kako bi se potaknula ljubav prema čitanju i istaknula važnost knjiga za djecu. Međunarodni odbor za knjige za mlade (International Board on Books for Young People – IBBY) obilježava ovaj dan od 1967. godine, a svake godine pokrovitelj jedna od članica IBBY-ja koja osmišljava poruku djeci svijeta i poster za sve sekcije. Ove je godine pokrovitelj Međunarodnog dana dječje knjige IBBY Nizozemska s temom Moć mašte, a naslov poruke je Jezik slika. Poruku je napisala nizozemska dječja književnica i pjesnikinja Rian Visser, a poster je likovno osmislila nizozemska ilustratorica dječjih knjiga Janneke Ipenburg.

UJEDINJENO KRALJEVSTVO UTJECAJ PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA MLADE

GENERACIJA ČIJA JE SVAKODNEVICA – NEIZVJESNOST

Djeca rođena tijekom pandemije sada imaju pet godina i bore se s osnovnim razvojnim ciljevima. U Engleskoj je 1,6 milijuna djece i dalje redovito odsutno iz škole, a studenti kojima su pandemijske godine „ukradene” još pate od mentalnih teškoća

PRIREDILA
Ivana Čavlović

//////

Kad je riječ o katastrofama, djeca se obično „zanemaruju i zlostavljaju”, tvrdi stručnjakinja za katastrofe, profesorica Lucy Easthope. Zato se, kad su škole prije pet godina zatvorene zbog bolesti COVID-19 i nastava je prešla online, u njoj oglasio alarm. „Lockdown me prestrašio”, rekla je. Vladini planovi bili su usmjereni na sigurnost djece, no mnoga su bila izložena većem riziku od obiteljskog nasilja. Uvođenje online nastave narušilo je teško stečeni društveni dogovor između škola i roditelja „za cijeli život”.

Škole se još bore sa „zastrašujuće visokim razinama izbjegavanja škole”, kaže Easthope. I dok su nekad roditelji i učitelji radili zajedno kako bi pomogli djetetu koje je odbijalo školu vratiti se u učionicu, odjednom su se pojavili roditelji koji više ne vide vrijednost škole. Posljedice su vidljive i pet godina nakon: neizvjesnost, veće društvene nejednakosti, ubrzana digitalizacija i sveprisutna anksioznost.

ZAUSTAVLJEN DRUŠTVENI RAZVOJ

Djeca rođena tijekom pandemije sada imaju pet godina i bore se s osnovnim razvojnim ciljevima. U Engleskoj je 1,6 milijuna djece i dalje redovito odsutno iz škole, a studenti kojima su pandemijske godine „ukradene” još pate od mentalnih teškoća. Felix, nazvat ćemo ga tako za potrebe priče, bio je na drugoj godini fakulteta kad je pandemija počela. Kampus se zatvorio, predavanja su prešla online, a cimeri stranci napustili su Ujedinjeno Kraljevstvo. Ostao je sam i još osjeća posljedice.

– Postoji velika razlika između mene prije i poslije pandemije. Izvana možda izgledam isto, ali duboka usamljenost tijekom te dvije godine zaustavila je moj društveni razvoj. Osjećam se iznevjereno. Tih se dviju godina gotovo i ne sjećam – žali se Felix.

Važni životni trenuci prošli su mu gotovo nezapaženo, svoj 20. i 21. rođendan proslavio je u društvu obitelji, uz tek pokojeg prijatelja, u dvorištu iza kuće. A povjerenje u vlast i institucije duboko je narušeno:

– Osjećam da su me pokrali i vlada i sveučilište. Moja sposobnost uspostavljanja od-

nosa je ugrožena. Skoro mi je 25, a nemam pojma što želim raditi – rekao je Felix.

Profesorica Lucy Easthope tvrdi da se sve svodi na to da ovo što se dogodilo nazovemo pravim imenom – a to je katastrofa:

– Sada možemo reći da smo svi preživjeli katastrofu. Rečeno nam je da neko vrijeme trebamo biti prestravljeni, pa je došlo do porasta zabrinutih roditelja jer smo im dali sve razloge da budu zabrinuti. Za mnoge ta tjeskoba nije nestala. Vidjela sam majku kako trči za djetetom od oko šest godina i viče: ‘Rachel, ruksak ti je otvoren!’ Prepoznala sam u njoj ponašanje koje često viđam kod preživjelih nakon katastrofa – oduzet im je osjećaj sigurnosti. Ljudi su na rubu.

ODNOS DJECE S EKRANIMA NEPOVRATNO PROMIJENJEN

Istovremeno, odnos djece i ekrana nepovratno se promijenio. Easthope se sjeća kako je njezina petogodišnjakinja koristila

tri uređaja za praćenje nastave tijekom lockdowna – laptop za razgovor, tablet za zadatke i mobitel.

– Preplavio me očajnički osjećaj propasti zbog onoga što smo im učinili – kaže Easthope.

Danas mnoge škole pokušavaju zabraniti mobitele, ali ova međunarodna savjetnica za odgovore na katastrofe kaže da 18 godišnjaci i 19-godišnjaci jednostavno ne mogu zamisliti život bez tehnologije.

Povjerenica za djecu u Engleskoj, Rachel de Souza, naglašava kako je lockdown donio i velike sigurnosne izazove na internetu. A golemi val problema mentalnog zdravlja – budući da svako peto dijete ima neki oblik anksioznosti ili depresije – i dalje je golema briga. De Souza ističe da djeca osjećaju kako ih vlasti ne slušaju, što izaziva ozbiljne posljedice. Vidi sve veći interes mladih za populizam i reformističku stranku. Također, bilježi porast spolno prenosivih bolesti,

VOLONTERI POMAŽU U OPISMENJAVANJU DJECE NAKON PANDEMIJE

Volonteri slušaju djecu kako čitaju da bi im pomogli poboljšati pismenost i društvene vještine nakon pandemije. Naime, organizacija „Schoolreaders“ jedna je od najvećih dobrotvornih udruga usmjerena na čitanje u škola u Engleskoj, koja pruža podršku za više od 30.000 djece u oko 1600 škola. Prema njihovim istraživanjima, oko 65 posto djece koju podržava ova organizacija negativno je pogođeno pandemijom bolesti COVID-19, pri čemu se jaz između djece iz ugroženih i neugroženih sredina dodatno povećao.

Amanda Gough, pomoćnica ravnateljice Osnovne škole King’s Gate u Amesburyju, Wiltshire, izjavila je kako učitelji diljem zemlje prijavljuju „nedostatak stečenih vještina“ te da interakcija s volonterima pomaže učenicima u razvoju. Louisa Symington volontira u istoj školi već šest mjeseci, nakon što je shvatila da je pandemija ostavila „veliki utjecaj“. Budući da je i sama uživa

vala čitajući svojoj djeci, Symington je rekla da je to „skroman način“ na koji može pomoći.

– Knjige su imale golem utjecaj na moj život i život moje djece, one otvaraju vrata u novi svijet – rekla je.

Amanda Gough izjavila je kako je nemogućnost djece da izlaze iz kuće i istražuju svijet oko sebe usporila razvoj njihovih fonetskih vještina. Osim pomoći u razvoju pismenosti, Gough kaže da su posjeti volontera također pomogli djeci u razvoju ključnih socijalnih vještina:

– Svi ti rani odnosi koje bismo možda izgradili u interakciji s bakama i djedovima, susjedima, prijateljima – vjerojatno se nisu dogodili tijekom karantene. A naučiti kako komunicirati s ljudima ključno je za daljnji razvoj. Stoga je iznimno važno da se djecu poučava tim vještinama, ali i to da im te vještine prenose osobe koje nisu nastavnici, jer i na taj način grade nove odnose i razvijaju komunikacijske sposobnosti.

IZGUBLJENA GENERACIJA

Pisac za djecu Frank Cottrell-Boyce uspo-ređuje iskustvo u pandemiji s evakuacijom djece u Drugom svjetskom ratu. Njegova majka, koja je tada bila evakuirana, do kraja života sjećala se slike Liverpoola u plamenu. Tako će i današnja djeca pamtit i strah svojih roditelja:

– Kad sam pitao učitelje što se promijenilo, rekli su mi da su učenici i dalje poput male djece – ne znaju dijeliti, ne podnose poraz i ne mogu završiti jednostavne igre bez ispada.

Najveća je posljedica, kaže, bila neizvjesnost.

– Ono što smo mi smatrali normalnim – poput odlaska u školu – za njih je postalo nešto o čemu se može pregovarati. Ipak, nadam se da će djeca iz ove krize izvući osjećaj zajedništva i spoznaju da nas povezuju stvari koje su trajnije od onih koje nas dijele – optimistično je kazao Cottrell-Boyce.

Profesorica Helen Dodd sa Sveučilišta Exeter kaže da je lockdown podsjetio društvo koliko je važno da se djeca igraju zajedno – mala je to, ali važna pobjeda. No, upozorava da izostanak iz škole ima dugoročne posljedice na njihove životne mogućnosti:

– Odrasli su se uglavnom vratili svojim rutinama. No, zaboravljamo da naša djeca ne mogu ponovno imati četiri godine i proživjeti to razdoblje ispočetka. Djetinjstvo oblikuje tko smo i kako sebe vidimo – to je teško nadoknaditi.

Anne Longfield, bivša povjerenica za djecu u Engleskoj, kaže da su problemi poput siromaštva, lošeg mentalnog zdravlja

PSIHIČKE POSLJEDICE U MLADIH

ANKSIOZNOST, DEPRESIJA I KOGNITIVNE TEŠKOĆE

Karantene tijekom pandemije koronavirusa ostavile su psihičke posljedice u mladima. Čak i pet godina kasnije mnogi u sve većoj mjeri pate od anksioznosti, problema s koncentracijom i depresije

Lena danas ima 21 godinu. Nerado govori o karantenama – poput mnogih drugih, ne želi da je se podsjeća na pandemiju koronavirusa. Studira u južnoj Njemačkoj i oduvijek je željela biti učiteljica. No, sada više ne. Bila je dobra učenica dok joj je škola još bila zabavna – prije pandemije.

– Korona nam je potpuno ukrala život, nismo više mogli vidati prijatelje, svi su samo visjeli na mobitelima – kaže Lena ljutito.

Umjesto da, kao prije, igra odbojku u klubu, preostala joj je samo „beskonačna konzumacija serija“. Digitalna je nastava nakon nekog vremena profunkcionirala, ali bila je vrlo stresna:

– Osim toga, škola nije samo učenje. Ionako nitko nije mario za nas, bili smo potpuno izgubljeni!

U međuvremenu je za nju ta naporna pandemijska faza završena. No, neki iz njezine generacije od tada su „pomalo čudni ili neugodni“, kaže.

Većina mladih doživjela je karantene slično kao Lena. To potvrđuju i dugoročne studije. Mnogi mladi žalili su se da njihove brige nisu bile uzete u obzir.

– Nismo bili viđeni, nismo saslušani. Naši interesi, prava i potrebe pri donošenju teških odluka tretirani su kao sporedni. Riječ je o osjećaju usamljenosti, o nemoći, o iskustvu da si odjednom, od danas do sutra, potpuno izbačen iz svog uobičajenog svakodnevnog ritma i da uopće ne znaš što ti je sve oduzeto niti kako možeš oblikovati svoju budućnost. A planiranje budućnosti iznimno je važno za mlade ljude – sažima reakcije mladih Sabine Andersen, predsjednica Saveza za zaštitu djece.

Darina Falbová provela je studiju među slovačkim adolescentima o najčešćim dugoročnim simptomima lockdowna. Zatvaranje škola, ograničenja kontakata i zabrane izlaska znatno su pridonijeli porastu psihičkih problema u mladima, izjavila je docentica na Katedri za antropologiju Sveučilišta Comenius u Bratislavi. Među najčešćim dugoročnim simptomima su slabljenje pamćenja, problemi s koncentracijom, teškoće u rješavanju problema i pronalaženju pravih riječi. Svi ti simptomi znatno su učestaliji u žena, ističe stručnjakinja, a česti su i fizički simptomi, poput smanjene tjelesne kondicije i glavobolja.

Druge studije pokazuju da mnogi mladi i pet godina nakon karantene pate od poremećaja u prehrani, anksioznosti i depresije. Promjene životnog stila povezane s lockdownom – više vremena pred ekranima, manje tjelesne aktivnosti i problemi sa snom – također negativno utječu na mentalno i fizičko zdravlje. Žene su izvijestile i o nepravilnostima u menstrualnom ciklusu, što bi moglo biti povezano sa stresom i hormonalnim promjenama nakon korone, dodaje Falbová.

Psihički problemi ionako su rašireni u ovoj dobnoj skupini. Školski pritisak, društvene mreže, strah od klimatskih promjena i ekonomska nesigurnost doveli su do porasta stopa depresije i anksioznosti među mladima. No, pandemija je dodatno pogoršala postojeće poremećaje i donijela nove simptome. Studije su pokazale da su anksioznost, depresija i kognitivne teškoće u mladima znatno porasle, ističe slovačka antropologinja. Tijekom i nakon pandemije, brige i problemi mladih često nisu bili shvaćeni dovoljno ozbiljno. Mladi su bili manje u fokusu jer se smatralo da imaju „niži rizik od teškog oblika COVID-a“, dok su širi učinci na njihovo mentalno zdravlje, obrazovanje i dugoročni razvoj ostali zanemareni, naglašava Falbová.

Znanstvena, društvena i politička valorizacija pandemijskih mjera još nije u potpunosti završena, no iz današnje perspektive neke su mjere tijekom karantene bile pretjerane.

– Iako je zaštita javnog zdravlja ključna, pandemija bolesti COVID-19 pokazala nam je da su dugoročne posljedice za mladu generaciju često bile zanemarene. Jedna je od najvažnijih pouka da bi mentalno zdravlje trebalo biti jednako važno kao i fizičko – ističe Falbová.

Ako dođe do nove pandemije, recimo uzrokovane opasnim zoonozama ili ptičjom gripom, društvo i političari morali bi primijeniti uravnoteženiji i promišljeniji pristup prema djeci i mladima, predlaže Falbová, zaključivši:

– U budućim zdravstvenim krizama donositelji političkih odluka moraju pronaći načine kako omogućiti sigurne socijalne kontakte – bilo putem aktivnosti na otvorenome, grupa za samopomoć ili pažljivo osmišljenih zajedničkih programa.

i nejednakosti postojali i prije pandemije, ali je COVID-19 „dolio ulje na vatru“, a financijska kriza koja je uslijedila dodatno je pogoršala situaciju.

– Postoji cijela generacija djece koja je izgubila vjeru u predvidljivost života i normalnost. Sada žive s tom neizvjesnošću – a to je zaista teško, zar ne? – zaključila je Longfield.

Prema *The Guardian*, BBC Education, Deutsche Welle

Neizvjesnost, smetnje, povećana upotreba ekrana i razorna anksioznost samo su neke od posljedica zatvaranja škola tijekom pandemije

■■■■■

što je posljedica zatvaranja klinika i prekida spolnog odgoja tijekom pandemije.

– Pandemija je unijela neizvjesnost u naše živote, ali djeci je poremetila obrazovanje, rutinu i društvene veze na načine koje tek sada počinjemo razumijevati. Unatoč tome, ovo nije cinična generacija. Vidjeli su kako se njihove zajednice okupljaju dje-lima dobrote, a volonteri pružaju ključnu pomoć ljudima u izolaciji. Nekima je još potrebna dodatna pomoć kako bi ponovno počeli redovito pohađati školu, kako bi se sigurno družili sa svojim prijateljima ili prevladali traumu – a za mnogo njih to nije bilo dostupno. Mnoga se djeca suočavaju s dugim čekanjem na skrb o mentalnom zdravlju, nadzor djece izvan obrazovanja je slab te je hitno potrebna snažna regulacija internetskog prostora jer djeca provode sve više vremena na internetu. Sad je važnije nego ikad slušati glas djece i uključiti ih u odluke koje oblikuju njihovu budućnost te vode prema oporavku zemlje – zaključila je De Souza.

FINSKA: OSPOSOBLJAVANJE NOVIH GENERACIJA ZA KRITIČKO RAZMIŠLJANJE

Finska je dosljedno rangirana kao medijski najpismenija zemlja u Europi. Od 2013. godine medijsko obrazovanje integrirano je u nacionalni kurikulum, čime se djecu od najranije dobi podučava kako prepoznati dezinformacije, analizirati izvore i kritički vrjednovati internetski sadržaj.

U jednoj je školi u Helsinkiju nastavnica finskog jezika nedavno testirala znanje svojih učenika. „Tko je znao što je trol prije ove lekcije?“, upitala je. Sva su djeca odmah podigla ruke. Učenici su već bili osposobljeni za prepoznavanje obmanjujućeg sadržaja i razumijevanje tko proizvodi i širi dezinformacije.

– Medijska pismenost ključna je za izgradnju otpornosti društva. Budući da tradicionalni mediji sve manje utječu na informacije koje primamo, kritičko razmišljanje postaje važnije nego ikad – rekao je Anders Adlercreutz, finski ministar obrazovanja.

Finski pristup nadilazi školske okvire. Knjižnice i nevladine organizacije organiziraju tečajeve za pomoć odraslima i starijima u snalaženju u digitalnom svijetu, agencije za provjeru činjenica nude javne resurse, a državne institucije rade na jačanju povjerenja u pouzdane izvore vijesti.

Posvećenost medijskoj pismenosti u Finskoj ukorijenjena je u njezinoj povijesti. Finska dijeli dugu granicu s Rusijom i desetljećima je izložena dezinformacijskim kampanjama. Nakon ruske aneksije Krima 2014. godine, finska je vlada pojačala napore u borbi protiv internetske promidžbe. Do 2016. godine kritičko razmišljanje dodatno se naglašavalo u školama kako bi se građane pripremilo za izazove digitalnog doba.

U francusko-finskoj školi u Helsinkiju učenike se potiče da preispituju informacije na koje naiđu. „Prije nego što nešto lajkamo ili dijelimo na društvenim mrežama, provjerimo odakle to dolazi“, rekao je jedan učenik. „Nikad ne možete biti previše sigurni.“

Rezultati govore sami za sebe. Finska je na vrhu ljestvice europskog indeksa medijske pismenosti od njegova osnutka 2017. godine, ispred Danske, Norveške, Estonije i Švedske. Indeks mjeri otpornost zemlje na dezinformacije na temelju kvalitete obrazovanja, slobode medija i povjerenja javnosti u institucije. Ipak, ni Finska nije imuna na strane utjecaje. Pojava umjetne inteligencije i tehnologije *deepfake* donosi nove izazove. Taktike dezinformiranja se razvijaju, pa čak i najbolje pripremljena društva moraju ostati na oprezu.

S obzirom na nadolazeće europske izbore, mnoge zemlje gledaju prema Finskoj kao modelu borbe protiv internetske manipulacije. Finska strategija – koja kombinira obrazovanje, javnu svijest i institucionalno povjerenje – pokazala se učinkovitom. No, kako se informacijski rat intenzivira, stručnjaci upozoravaju da se medijska pismenost mora neprestano prilagođavati novim prijetnjama. Za sada, finske škole nastavljaju osposobljavati nove generacije za kritičko razmišljanje, čime otežavaju širenje dezinformacija. (ič)

Prema *Helsinki Times*

KENIJA: PREKRETNICA ZA OBRAZOVANJE ZEMALJA U RAZVOJU

Afričkoj državi Keniji ne nedostaje kulturnih i prirodnih čuda. No, ono što zemlji nedostaje jest primjena digitalnih tehnologija. Prema podacima Komunikacijske uprave Kenije, samo 58 posto Kenijaca bilo je povezano na internet 2024. godine. Tako se i učionice u Keniji, uključujući školu za gluhe u Machakosu, uglavnom oslanjaju na tradicionalne metode nastave – nastavnici pišu na ploču, a učenici prepisuju, što nije uvijek najefikasniji način učenja.

Danas učitelji i učenici u Machakosu svjedoče pozitivnim promjenama zahvaljujući inicijativi TECH4ALL kompanije Huawei, u suradnji s UNESCO-om i kenijском vladom, a projekt je dosad putem optičkih mreža na internet povezao 30 škola, uključujući i Školu za gluhe u Machakosu, pretvarajući ih u

inkluzivne digitalne škole. Pomoću stabilnog interneta, učenici sada imaju pristup digitalnim obrazovnim materijalima, što im olakšava učenje znakovnog jezika, engleskog i matematike.

Osim toga, Kenijski institut za specijalno obrazovanje sada može uživo prenositi nastavnu, omogućujući i učenicima iz udaljenih krajeva jednak pristup kvalitetnom obrazovanju. Zahvaljujući ovom projektu poboljšana je nastava za više od 12.000 učitelja i učenika u ruralnim dijelovima Kenije.

Ova inicijativa, pokrenuta uz podršku kompanije Huawei, dio je šireg nacionalnog projekta, čiji je cilj do 2030. godine povezati sve škole u Keniji, smanjujući jaz u obrazovanju i ubrzavajući digitalnu transformaciju ove zemlje. (ič)

Prema *Developing Telecoms*

ITALIJA ZABRANJUJE RODNO NEUTRALNE SIMBOLE U ŠKOLAMA

Talijansko Ministarstvo obrazovanja prošlog je mjeseca naredilo školama da zabrane sve češću uporabu rodno neutralnih simbola, navodeći kako su nejasni i u suprotnosti s pravilima talijanske gramatike. Ovaj potez mogao bi dodatno pogoršati napetosti između desničarske vlade, koja se prikazuje kao čuvar tradicionalnih vrijednosti, i zagovornika prava LGBTQ osoba i žena.

– Uporaba grafičkih znakova koji nisu u skladu s pravilima, poput zvjezdice (*) i znaka „šve“ (ə), suprotna je jezičnim normama i riskira narušavanje jasnoće i ujednačenosti institucionalne komunikacije – stoji u priopćenju Ministarstva obrazovanja.

Kad je 2022. godine preuzela dužnost, premijerka Giorgia Meloni izazvala je polemike, izjavivši da želi da joj u službenom naslovu „predsjednik vijeća ministara“ prethodi muški član „il“, a ne ženski „la“. U talijanskom jeziku, kao i u drugim jezicima latinskog podrijetla, imenice i pridjevi imaju muški ili ženski rod, dok se u množini, kada su prisutna oba roda, koristi muški oblik. Neki to smatraju izražajem muške dominacije te podržavaju uvođenje rodno neutralnih završetaka imenica, poput zvjezdica ili znaka „šve“, vrste obrnutog samoglasnika „e“.

Accademia della Crusca, institucija koja djeluje kao čuvar talijanskog jezika, u prošlosti je sugerirala da se u službenim dokumentima izbjegava upotreba noviteta poput rodno neutralnih simbola. (ič)

Prema *Reuters*

OŠ „VLADIMIR NAZOR”, SLAVONSKI BROD

SAT RAZREDNIKA U DUHU SURADNJE

Sat je to koji treba promatrati kao priliku koju treba oblikovati tako da donese maksimalnu korist učenicima. Tako će postati mjesto u kojem se učenici razvijaju kao pojedinci koji su sposobni surađivati, komunicirati i rješavati probleme u svim područjima života

O bveze razrednika uključuju posredan rad poput administrativnih poslova ili organiziranja školskih događanja, dakle sve one poslove izvan neposrednog nastavnog procesa te neposredan rad s učenicima na satu razrednika. U učeničkim rasporedima, neposrednom radu razrednika s učenicima, predviđen je jedan nastavni sat tijekom radnog tjedna. Vrijeme je to u kojem razrednik nastoji riješiti razredne probleme, razgovarati s učenicima o uspjehu u učenju i radu, sat na kojem se utvrđuju razredna pravila i posljedice njihova nepoštivanja, ali i posvećuje vrijeme međuvršnjačkim odnosima. Razrednik uvijek nastoji stvoriti pozitivno radno ozračje i dobre međusobne odnose učenika provođenjem radionica kojima se podržava ideja zajedništva. Korisno je pritom osmišljavanje grupa i aktivnosti kojima bi se manje popularni i povučeni učenici izvukli iz socijalne izolacije, a ako je riječ o višim razredima treba angažirati učenike da sami osmisle takve aktivnosti.

Sat razrednika trebao bi osigurati vrijeme u kojem je moguć razgovor o svim temama koje zanimaju učenike jer se u takvim razgovorima lakše povezuju, grade prijateljstva, povjerenje i zajedništvo. Razrednik je ključna osoba koja treba poticati i usmjeravati razgovore ka prepoznavanju vlastitih iskustava u pričama vršnjaka, što pridonosi razvoju empatije i povezanosti.

No, kada dublje razmislimo o načinima na koje se učenici, odnosno djeca, povezuju, uočavamo da razgovor nije njihov prvi izbor nego igra. Igra je djeci svojstvena i prirodna. Putem nje komuniciraju i grade odnose, uče rješavati probleme i surađivati.

Upravo se zato aktivnost „Gradnja tornja” koja je predložena u *Abecedi prevencije* može promatrati kao igra u kojoj učenici iskušavaju različita rješenja i prijedloge članova grupe kako bi izgradili stabilnu visoku građevinu, a posljedično i kulturu suradnje kao uspješne strategije življenja. Ovu zanimljivu i dinamičnu aktivnost provela sam u petom razredu tako da sam učenike nasumičnim odabirom podijelila u četiri grupe po četiri učenika, a nakon toga im podijelila jednaku količinu potrebnog materijala – papir i ljepljivu traku te dala kratke upute za rad.

Prvotna je zamisao bila da se učenici međusobno dogovaraju dvije minute, a dvije minute grade toranj, nakon čega bismo zajednički analizirali odrađenu aktivnost. No, jednostavnost igre s jedne strane i njezina zanimljivost i privlačnost s druge strane te angažman i motivacija sudionika odvele su igru u svom smjeru. Odlučila sam ne prekidati već promatrati dinamiku interakcije unutar grupa.

Dok su jedni planirali i dogovarali strategiju, drugi su odmah krenuli s gradnjom. U grupama su se spontano izdvojili vođe, izvođači graditelji, oni koji uočavaju svaki problem gradnje

te oni koji nude rješenje za uočene teškoće. Uronjenost u proces gradnje nije prekidana ni znatiželjom da pogledaju što rade druge grupe.

Tijekom aktivnosti uočila sam dvije prepoznatljive strategije gradnje. Prva je sličila zigratu – terasastoj piramidi, no u toj je varijanti brzo uočen problem stabilnosti odnosno urušavanja svoda. Drugi je pristup bio usmjeren na klasičnu vertikalnu gradnju koja se također urušavala zbog nedostatka primjerene potpore i narušene ravnoteže. Učenici su pokušavali probleme riješiti gradnjom potpornih stupova sve do trenutka kada se dogodio odlučujući povik: „Nastavnice! Burj Khalifa!” Taj „aha-trenutak” usmjerio je učenike prema novom rješenju: postavljanju šire baze i postupnom sužavanju prema vrhu.

Uz spontanost igre mogla se uočiti primjena teorijskih znanja o gradnji s praktičnim rješenjima i, najvažnije, suradnja, donošenje odluka i međusobna podrška koju je nerijetko teže postići razgovorima.

Kako je i predloženo u *Abecedi*, odradili smo evaluaciju sljedećim pitanjima: Jeste li se dogovarali prije gradnje? Jeste li se dogovarali

dvije minute i dvije radili ili ste odmah počeli raditi? Kakva je bila podjela odgovornosti, je li bilo vođe? Što mislite, zašto je toranj stajao ili se srušio?

Primijećeno je da su skupine koje su se detaljno dogovarale imale stabilnije tornjeve te da su kao i u stvarnom životu dobri temelji pola obavljenog posla. Uz igru učenici uče neformalno, ali svrsishodno. Učiti iz iskustava drugih, razmišljati brzo i učinkovito, planirati, komunicirati i raditi u timu vještine su koje se ne usvajaju iz udžbenika, već iskustvom i interakcijom koje nude igre poput gradnje tornja.

Sat razrednika, iako vremenski ograničen na samo jedan sat tjedno, pruža prostor za razvoj tih vještina. Sat je to koji treba promatrati kao priliku koju treba oblikovati tako da donese maksimalnu korist učenicima, a razrednika kao osobu koja učenike treba usmjeriti prema prepoznavanju vrijednosti zajedništva. Tako će sat razrednika postati mjesto u kojem se učenici razvijaju kao pojedinci koji su sposobni surađivati, komunicirati i rješavati probleme u svim područjima života.

Željka Vargić

Proljetna akcija

do -30 %!

školska knjiga

Ponuda vrijedi na odabrane naslove Školske knjige do 30. travnja ili do isteka zaliha u knjižaramai na [webshopu](#) Školske knjige. Popusti se ne zbrajaju.